

JOSITR

Journal of Sivas Interdisciplinary Tourism Research

**SIVAS CUMHURİYET UNIVERSITY
TOURISM FACULTY**

Sivas İnterdisi pliner Turizm Araştırmaları Der isini

(SİTA)

Vol. 6, Issue 1, 2023

Sivas İnterdisi liner Turizm Araştırmaları Der isi

(SİTA) ISSN: 2651-2742

Yıl : 2023 Sayı:6 Cilt: 1

About Us

Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi 2017 yılında yayın hayatına başlamıştır. Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi yılda iki kez (Bahar-Güz) yayınlanan ulusal hakemli bir dergidir. Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi turizm literatürünün geliştirilmesine katkı sağlayacak konularda (Sosyal-Beřeri Bilimler, Turizm, İşletme, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Yiyecek-İçecek, Turizm Ekonomisi, Yönetim, Pazarlama, Turizm Sosyolojisi, Rekreasyon, Turizm Coğrafyası, Sağlık Turizmi, İletişim, Spor, Kültür, Muhasebe, Sanat Tarihi vb.) yapılmış araştırma veya inceleme yazılarını kabul etmektedir.

Editor

Prof. Dr. Hakan KOÇ

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Mustafa İŐKİN

Editorial Board

Prof. Dr. Hakan KOÇ (hakankoc@cumhuriyet.edu.tr)

Prof. Dr. Erkan SAğLIK (esaglik@cumhuriyet.edu.tr)

Doç. Dr. İbrahim Tuękan ŐEKER (tseker@cumhuriyet.edu.tr)

Doç. Dr. Mustafa İŐKİN (mustafaiskin@cumhuriyet.edu.tr)

Doç. Dr. Emre HASTAOęLU (ehastaoglu@cumhuriyet.edu.tr)

Öęr. Gör. Muhammed Yıldız (muhammedyildiz@cumhuriyet.edu.tr)

Yayın Kurulu Sekreteri

Öęr. Görevlisi Muhammed YILDIZ

İndeksler

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Adnan TÜRKSÖY-Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Akın AKSU-Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Azize HASSAN-Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Cafer TOPALOĞLU-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT-Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN- İstanbul Arel Üniversitesi

Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER- İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Kemal BİRDİR-Mersin Üniversitesi

Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA-Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mithat ÜNER-Atılım Üniversitesi

Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER-İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Muammer MESCİ -Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Nuzhet KAHRAMAN-İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan İÇÖZ- Yaşar Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Avşar KURGUN-Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Şenol ÇAVUŞ-Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. Umut AVCI- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Doç. Dr. Burhan KILIÇ- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Doç. Dr. Duran CANKÜL-Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Doç. Dr. Gökçe YÜKSEK-Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Hacı Mehmet YILDIRIM- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Contents

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TURİZM: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ (Araştırma Makalesi) Climate Change and Tourism: Case of Sivas Province Anıl ALTUN, Dilek ŞAHİN	1-31
BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDEKİ SAĞLIK ÇALIŞANLARININ BAKIŞ AÇILARI İLE MEDİKAL TURİZM (Araştırma Makalesi) Medical Tourism With The Perspectives Of Healthcare Professionals In A University Hospital Ezgi ŞAHİNLER ÇELİK, Enis Baha BİÇER	32-69
III. YAŞ GRUBU TERMAL TURİZM MÜŞTERİLERİNİN BESLENME ALIŞKANLIKLARI: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ (Araştırma Makalesi) III. Nutrition Habits of Age Group Thermal Tourism Customers: The Case of Sivas Yasin SEVGEL, Abdullah MISIRLIOĞLU	70-87
KIŞ TURİZMİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE KIŞ TURİZMİNİN ETKİLERİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇALIŞMA (Derleme Makale) A Conceptual Study On The Factors Affecting The Development Of Winter Tourism And The Effects Of Winter Tourism Emrah KARA, Hüseyin ÇEKEN	88-104
KRİZ DÖNEMLERİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ SÜREÇLERİNİN SİVAS İLİ BOYA VE PLASTİK İŞLETMELERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI Comparison of Human Resources Management Processes in Crisis Periods in Sivas Province Paint and Plastic Enterprises Mete Feti GÖKTÜRK, Hilal ERTURHAN IŞKIN	105-116

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6 Sayı: 1

Sayfa: 1-31.

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 28.11.2022

Düzeltilme Tarihi: 07.01.2023

Kabul Tarihi: 21.06.2023

Tez Özeti (Thesis Summation)

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TURİZM: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ*

Climate Change and Tourism: Case of Sivas Province

Anıl ALTUN**

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dilek ŞAHİN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Öz

İklim değişikliği ve küresel ısınma dünyanın ortak bir sorunudur. Birçok sektörde olumsuz etkiye neden olan iklim değişikliğinin turizm sektörüne olan olumsuzlukları turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilemez hale getirmektedir. İklim değişikliği, turistlerin destinasyon seçimlerini, tatil sürelerini ve işletmeleri seçimlerinde önemli bir unsur haline gelmiştir. İklim değişikliği ve küresel ısınma sorunu ile mücadele sürecinde en büyük avantaj toplumsal farkındalığın oluşturulması ve iş birliği içerisinde bu sorunla mücadele edilmesi gerektiğidir. Bu çalışmanın amacı, Sivas Merkez ilçede ikamet eden yerel halkın iklim değişikliği ve turizme yönelik algılarını tespit etmek ve bu algıların çeşitli değişkenlerle incelemektir. Bu amaç kapsamında kullanılan anket formu 2021 yılı Kasım, Aralık aylarında Sivas Merkez ilçede ikamet eden 502 kişiyle yüz yüze görüşülerek uygulanmış ve araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS ver:22,0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Anket verilerinin değerlendirilmesinde iklim değişikliği ve turizm algı ölçeği istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıklarını normal dağılıma uygun olup olmadığı analiz edilerek parametrik test varsayımları yapılmıştır. Analiz bulgularında, yerel halkın iklim değişikliği ve turizm algılarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Isınma, İklim Değişikliği, Turizm, Sivas.

* Bu makale "İklim Değişikliği Ve Turizm: Sivas İli Örneği" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar: anil.altun@outlook.com.tr

Önerilen Atıf: Altun A. ve Şahin D. (2023). İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 1-31

ABSTRACT

Climate change and global warming are a common problem of the world. The negativities of climate change, which causes negative effects in many sectors, on the tourism sector make tourism activities unrealizable. Climate change has become an important element in tourists' choice of destinations, vacation times and businesses. The biggest advantage in the process of combating the problem of climate change and global warming is that social awareness should be created and this problem should be fought in cooperation. The aim of this study is to determine the perceptions of the local people residing in the central district of Sivas regarding climate change and tourism and to examine these perceptions with various variables. The questionnaire used within the scope of this purpose was applied by face-to-face interviews with 502 people residing in Sivas Central district in November and December 2021 and the data obtained within the scope of the research were analyzed by using SPSS ver: 22.0 program. In the evaluation of the survey data, parametric test assumptions were made by analyzing whether the climate change and tourism perception scale was statistically significant or not suitable for the normal distribution. In the analysis findings, it was concluded that the perceptions of local people about climate change and tourism were high.

Key words: Global Warming, Climate Change, Tourism, Sivas.

1. GİRİŞ

Dünya genelinde yaşanan küresel ısınma sorunu tüm ülkelerin, toplumların ve bireylerin ortak sorunudur. Küresel ısınma sorunu, ilk defa 1850 yılında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Küresel ısınma sorunun tüm dünyanın dikkatini çekmesi ise iki bilim insanının 1975 yılında ozon tabakasındaki incelemeleri araştırmaları sonucunda yayımladıkları rapor ile sağlanmıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programının desteği ile bu rapor ve sorun tüm dünyaya duyurularak sorunun araştırılması için çalışmaların başlamasına neden olmuştur. Küresel ısınma dünya yüzeyinin sıcaklık değerinin artmasıyla meydana gelen bir durumdur. Yaşanan sıcaklık değerleri dünya üzerinde ekolojik sistemin bozulmasına ve iklim değişikliğine yol açmaktadır. Artan sıcaklık değerlerinin olumsuz etkileri kutuplarda buzulların erimesiyle deniz seviyelerindeki yükselmeler, yıllık yağış miktarlarındaki azalmalar ve su kaynaklarının azalması olarak sıralamak mümkündür.

Küresel ısınma, dünya üzerinde yaşayan insanlar tarafından atmosfere salınan gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyinde ısı derecesinin artmasına denilmektedir (Sorensen, 2014, s. 1) .Bir başka tanıma göre CO₂,(Karbondioksit) CH₄, (Metan)N₂O(Azot Protoksit) ve CFC(Kloroflorokarbon Gazı) sera gazlarının atmosfere salınması sonucunda volkanizma gibi doğa olaylarına yol açan normal iklim ve sıcaklıklarda değişiklikler göstermesidir. Küresel ısınmanın dünya üzerindeki etkileri dünya yüzeyinde oluşan sıcaklıklarla meydana gelmektedir. Meydana gelen sıcaklıklar dört temel faktör ile tanımlanmaktadır. Bu faktörler "Dünyanın aldığı güneş ışığı miktarı, Dünyanın yansıttığı güneş ışığı miktarı, Sıcaklığın atmosfer tarafından tutulması ve su buharının Evaporasyonu ve yoğunlaşmasıdır" (Aksay, Ketenoglu ve Kurt, 2005, s. 31).

Sera etkisi, Güneşten dünyaya gelen kısa dalga boylu güneş ışınlarının yeryüzüne temas ettikten sonra tekrar uzun dalga boylu ısı ışını şeklinde atmosferdeki sera gazları tarafından yeniden yeryüzüne geri yansımalarıdır. (Ketenoglu, Kurt ve Aksay, 2005, s. 31). Sera gazları hem doğal yollar ile hem de insan faaliyetleri ile oluşmaktadır. Dünya üzerinde sera gazlarının

%85'i insan faaliyetleri sonucu oluşmaktadır. Bu duruma örnek ise, insanların kullandığı fosil yakıtlar en başlıca etkilerinden olurken, orman tahribatları ve tarımsal faaliyetler de büyük ölçüde sera gazı oluşmasına etken faktörlerdir (Engin, 2010, s. 21).

Turizm sektörü en fazla gelir getiren sektörler arasında yer almaktadır. Ülkelerin gelişme aşamalarında tarım, sanayi ve turizm sektörü öncelik gösterilen alanlardır. İklim değişikliğinin, turizm sektörünü olumlu ve olumsuz yönde etkilemeleri sadece turizm türlerinin gerçekleştirilememesinde değil aynı zamanda ekonomik açıdan da büyük kayıplara yol açmaktadır.

İklim değişikliği sorunuyla birlikte, dünya genelinde yaşanan doğal afetler hızla artmaktadır. Kutuplarda erimeler, kuraklık, doğal kaynakların azalması ve deniz seviyesindeki artışlar bu sorunun en belirgin örneklerindedir. 21. yüzyıl içerisinde turizm alanında yapılan akademik çalışmalar neticesinde eriyen buzulların deniz seviyesindeki artışın 50-100 cm aralığında bir yükselmenin olduğunu kutup bölgeleri olarak bilinen Antarktika ve Grönland'ın tamamen erimesi durumunda dünya okyanuslarının 120 metrenin üzerinde bir yükseliş yaşayacağını tahmin etmektedirler. Olası yaşanabilecek bu olumsuzlukların önümüzdeki on yıllar içerisinde yavaş yavaş etkilerini göstereceği düşünülmektedir. Turizm sektörü, birçok unsurdan etkilenebilen bir yapıya sahiptir ancak turizm sektörü doğrudan ve dolaylı açıdan iklim değişikliğinden en fazla etkilenen sektörlerden biridir. Turizm bölgelerinde yaşanan iklim değişikliği, sıcaklık değerlerinde artış ve düşüş yaşattığı gibi aşırı hava olayları nedeniyle birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmektedir. Turistlerin destinasyon seçimlerinde iklim durumuna göre seçim yaptığı görülmektedir. Turistlerin turizm tercihlerine göre seyahat ettiği bölgelerde turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilir olması büyük etkidir (Beniston, 2010, s. 562). İklim değişikliği ile yaşanan sorunların turizm sektörü üzerindeki etkisini ele alınan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı sorunlar açısından yapılan çalışmalar da yaşanan iklim değişikliğinin yarattığı olumsuzlukların turizm sektörü ile ilişkisi ve sektörün nasıl ve ne derece etkileneceği sorusu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu soruların ortak cevaplarında ise turizm sektörünün sanayi, tarım ve diğer sektörlerle göre daha fazla etkileneceği ve bu etkilerin özellikle ekonomik açıdan büyük etkileri bulunacağı yönünde tahminler yapılmaktadır (Berritella, vd., 2006, s. 913-924).

Günümüzde iklim değişikliği ve küresel ısınmanın sonucunda iki turizm türünün daha fazla etkilendiği söylenebilir. Bu turizm türlerinden biri kış turizmidir. Sıcaklık değerlerinin artmasıyla kar yağış miktarları azalmakta ve kış merkezlerinde karın yerde kalma süresi azalmakta bu durum kış turizmini olumsuz etkilerken alternatif bir çözüm olarak suni kar kullanılarak bu süreçte pratik çözümler kullanılmaktadır. Kullanılan bu çözümlerin maddi olarak büyük harcamalara yol açması sektörün ekonomik açıdan da etkilenmesine neden olmaktadır. İkincisi ise, yaz turizmidir. Sıcaklıkların artması ve deniz seviyelerindeki artışlar, kıyı turizmini doğrudan etkileyerek yaz turizmini tehlikeye sokmaktadır. Yaşanan bu durumların bir diğer olumsuz etkileri ise, bölgelerde aşırı sıcaklıklar kaynaklı orman yangınlarının artmasıyla doğal çevrenin zarar görmesidir (UNTWO, 2007, s. 3).

Bu çalışmanın temel amacı, Sivas Merkez ilçede ikamet eden yerel halkın iklim değişikliği ve turizme yönelik algılarını tespit etmektir. Araştırmada yöntem olarak nicel veri yöntemi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışma Sivas merkez ilçeye sınırlandırılmış ve çalışmaya toplam 502 birey katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylere birincil veri toplama tekniklerinden anket yöntemi kullanılarak 13 adet demografik ve 36 adet soruyla toplam 49 soru yöneltilmiştir. Elde edilen verilerde 5'li likert tipi ölçek kullanılarak anlamlılık analizlerinde

($p < 0,05$) düzeyine göre tespite gidilmiştir. Katılımcı bireylerin verileri SPSS (ver:22,0) programına yüklenerek verilerin değerlendirilmesinde iklim değişikliği ve turizm algı ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıklarını normal dağılıma uygun olup olmadığı analiz edilerek parametrik test varsayımları yapılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm girişten oluşmaktadır. Giriş kısmını takiben ikinci bölümde, literatür taramasına yer verilerek yapılan çalışmalar ile ilgili bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, çalışmanın yönteminden ve elde edilen bulgulardan bahsedilerek çalışma sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

İklim değişikliği sorunu ile ilgili ulusal-uluslararası literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Moreno (2010), çalışmasında iklim değişikliğinin turistlerin destinasyon seçimlerine olan etkisini araştırmıştır. Belçika ve Hollanda havalimanlarından Akdeniz bölgelerine seyahat edecek ziyaretçilere yaptığı anketler ile topladığı verilere göre turistlerin gidecekleri bölgelerin iklim koşulları ve turizm faaliyetlerini gerçekleştirebileceklerine göre seçim yaptıklarını ortaya koymuştur. Turistlerin turizm tercihlerinin yaz turizmi için yaptıkları ziyaretlerde bölgede ideal hava sıcaklıklarının 28 derece olmasını ve az nemli olmasını tercih ettikleri sonucuna varmıştır. Dilimono ve Dickinson (2015) Nijeryalı 20 turistle görüşmeler yaparak turizm faaliyetlerinde isteklerini ve turizm kalıplarında değiştirmek istediklerini analiz etmişlerdir. Görüştükları turistlere gidecekleri bölgede iklim koşullarının tatil tercihlerini değiştirip değiştirmedikleri sorusuna kendi seyahatlerinde iklim değişikliğinin seyahatlerine engel olmadığı sonucuna varmışlardır. İklim değişikliğinin dünya genelinde yarattığı hava sıcaklıkları ve hava olaylarının değişkenliklerine karşı çalışmalar incelendiğinde Bayrac ve Doğan, (2016) ve Gönençgil ve Deniz, (2017) yaptıkları çalışmada hava olaylarının iklim değişikliği üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine değinilmiştir. Schliephack ve Dickinson (2017) İngiltere'nin Studland bölgesinde yaşayan turistlerin iklim değişikliği ve kıyı bölgelerinin nasıl değişebileceği soruları üzerine bir araştırma yapmışlardır. Turistlere yaptıkları anket sonrasında turistlerin kıyıları koruma konusunda eski yöntemleri benimsedikleri ve iklim değişikliği konusunda algılarının zayıf olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gössling, Scott ve Hall (2018) karbon emisyonu konusunda tur operatörleri, özel sektör, tur platformları ve küresel havacılık alanında çalışan 17 kişi ile görüşmeler yaparak karbon emisyon oranlarının azaltımı hakkında sorular yöneltilmişlerdir. Görüşmelere katılan kişilerden aldıkları sonuca göre, karbon emisyonunun azaltılması, teknolojik gelişmelerden yararlanma, hükümetlerin iklim politikalarına uyum ve bilinçlendirmenin önemli olduğu sonuçlarını alarak karbon emisyon oranlarının azaltılmasına dikkat çekmişlerdir.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, genel olarak iklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkilerini baz alan çalışmalarda turistlerin iklim değişikliği karşısında destinasyon seçimleri ve tatil planlamalarındaki en büyük etkenin gitmek istedikleri bölgenin iklim durumuna göre belirledikleri söylenebilir.

3. YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmanın konusu belirlenirken dünya üzerinde yaşanan iklim değişikliği sorununun dünyada yarattığı olumsuz etkiler dikkate alınmıştır. İncelemeler ve araştırmalar sonucunda dünya üzerinde yaşanan bu soruna karşı toplantılar, uygulama ve çalışmalara yer verilerek

bu soruna karşı farkındalık yaratmanın yaşanılan soruna karşı bir çözüm olabileceği kanısı ile bölgesel bir çalışma yapılarak Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği konusundaki duyarlılıkları ölçülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Sivas merkez ilçe yerel halkının turizm sektörünün iklim değişikliğine karşı algısını ölçmek ve elde edilen bulgular neticesinde yaşanan iklim değişikliği sorununa karşı farkındalık yaratmaktır.

3.1. Araştırmanın Yöntem

Araştırma evreni belirlenirken Sivas il merkez nüfus müdürlüğü açık erişim bilgilerinden edinilen bilgiler üzerinde Sivas merkez nüfusunun 382.520 olarak alınarak araştırmanın evreni %1'lik kesimi olan 384 kişi için yeterlilik göstermekte olup çalışmanın güvenilirliği açısından fazla kişi seçilerek Sivas merkezde yaşayan 21-54 ve üzeri yaş aralığında olan 502 kişi oluşturmaktadır. Bu çalışmaya katılım sağlayan anket sorularını cevaplayan bireylerin soruları içtenlikle cevapladığı ve anket formunun araştırmanın amacına uygun veriler elde edilmesi için yeterli yetkinliğe sahip olduğu varsayılmaktadır. Sivas il merkezinde ikamet eden yerel halkın iklim değişikliği ve turizme yönelik algılarının incelendiği bu çalışmada Sivas il merkezde yaşayan kişilere yapılarak araştırmanın birinci sınırlılığıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise araştırma verilerininin 2021 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında toplanmasıdır.

Çalışmanın verilerininin toplanması için tasarlanan araştırma deseni nicel araştırma desenlerinden tarama (Survey) araştırmalarına girmektedir. Çalışmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Uygulanan anket formunun ilk bölümü 13 adet demografik tanıtıcı sorulardan oluşmakta olup Sivas merkez yerel halkının iklim değişikliği ve turizm algısı amacıyla düzenlenen sorulardan oluşmaktadır. İlk bölümün içerisinde birden fazla cevap işaretleme seçeneği olan iki adet soru ile iklim değişikliği konusundaki algıların ölçülmesi istenmiştir. İkinci bölümde yer alan 36 soru ile 5'li likert tipi ölçekle değerlendirme sağlanmıştır. İkinci bölümde sorulara (5=Kesinlikle Katılıyorum, 4=Katılıyorum, 3=Ne katılıyorum Ne katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 1=Kesinlikle Katılmıyorum) şeklinde cevaplandırma sağlanırken bölüm içerisinde bir adet boş bırakılması istenen "Bu bir kontrol sorusudur lütfen bu soruyu boş bırakın" şeklinde güvenlik sorusu eklenmiştir. Anket formları yüz yüze görüşülerek uygulanmış olup elde edilen 502 anket formu SPSS (ver:22,0) sürümü ile analize tabi tutulmuştur.

Araştırmada oluşturulan hipotezler ise şu şekildedir:

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Cinsiyetlere göre farklılık görülmemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Cinsiyetlere göre farklılık görülmektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Yaş gruplarına göre farklılık görülmemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Yaş gruplarına göre farklılık görülmektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Medeni durumuna göre farklılık görülmemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Medeni durumuna göre farklılık görülmektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Eğitim durumlarına göre farklılık görülmemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Eğitim durumlarına göre farklılık görülmektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda çalışma durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda kişisel gelirlerine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda kişisel gelirlerine göre farklılık göstermektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Sivas'ta ikamet etme sürelerine göre farklılık göstermemektedir.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizm konusunda Sivas'ta ikamet etme sürelerine göre farklılık göstermektedir.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil planları üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil planları üzerinde etkisi bulunmaktadır.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil yeri seçimleri üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil yeri seçimleri üzerinde etkisi bulunmaktadır.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil dönemi belirlemeleri üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil dönemi belirlemeleri üzerinde etkisi bulunmaktadır.

H₀ Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil sürelerini belirlemeleri üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

H₁. Sivas yerel halkının iklim değişikliği sorunu tatil sürelerini belirlemeleri üzerinde etkisi bulunmaktadır.

3.2.Bulgular

Çalışmaya katılan bireylerin demografik ve tanıtıcı sorulara verdikleri cevaplara göre frekans analizleri şu şekildedir: Sivas ili merkez ilçede yapılan anket çalışmasına katılan 502 bireyin %56,8'si kadın %43,2 'si erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı ise %49 'u 21-31 yaş, %17,3 'ü 32-42 yaş, %9,8 'i 43-53 yaş ve %23,9 'u 54 ve üzeri yaş grubudur. Katılımcıların medeni durumları %48,2 'si bekar, %51,8 'i evlidir. Katılımcıların

%11'i ilkököl mezunu, % 8'i ortaokul mezunu, %19'u lise mezunu, %48'i Ön lisans-Lisans mezunu ve %14 'ü yüksek lisans-doktora mezunudur. Katılımcıların, %25'i Kamu çalışanı, %23 'ü Özel sektör çalışanı, %11'i serbest meslek sahibi, %3'ü emekli %33'ü öğrenci %5'i Ev hanımıdır. Katılımcıların %40'ı 2000 TL ve altı, %22 'si 2001-4000 TL arası, %17'si 4001-6000 TL ve %21 'i 6001 TL ve üzeri, arası gelire sahiptir. Katılımcıların %17,3'ü 5 yıldan az, %2,4'ü 6-16 yıl, %27,7 'si 17-27 yıl, %52,6 'sı 28 yıl ve üzeri yıldır Sivas merkez ilçede ikamet etmektedir. "Katılımcıların iklim değişikliği size ne ifade ediyor" sorusuna %40'ı küresel ısınma, %21'i kuraklık, %14'ü mevsim değişikliği, %9'u doğal afetlerin artması, %6'sı aşırı yağışların oluşması, %5'i doğanın dengesinin bozulması ve %5'i sera gazı artış olarak cevaplamaktadır. Katılımcıların "İklim değişikliği konusunda bilgi kaynakları sorusuna" cevapları ise, %51'i internet-radyo-televizyon %21'i sivil toplum kuruluşları, %26'sı aile ve arkadaş çevresi, %2'si diğer seçeneği işaretlemiştir. Katılımcıların "Turizm sektörüne ilişkin bilgi düzeyi" sorulduğunda %85'i yeterli bilgiye sahip bireylerden oluşurken %15'i yetersiz bilgiye sahip bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların "turizm ile ilgili herhangi bir işte çalışıyor musunuz?" Sorusuna yanıtları %87'si turizm sektöründe çalışmamakta %13'ü turizm sektöründe çalışmaktadır. Katılımcıların %66'sı İklim değişikliğinin turizm sektörünü olumsuz etkilediğini %20'si etkilemediğini ve %14'ü kararsız kaldığını belirtmektedir. Katılımcıların %55'i yılda 1, %27'si yılda 2-3, %12'si hiç ve %6'sı yılda 4 ve üzeri tatile çıkmaktadır.

Tablo 1'de görüldüğü üzere Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizme yönelik algılarını oluşturan boyutları 8 faktör üzerinden incelenmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizm algıları her bir faktör üzerinde Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizm algılarına ait elde edilen verilere ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. İklim Değişikliği ve Turizme Yönelik Algıyı Oluşturan Boyutların Analiz Sonuçları

Faktörler	Sorular	Cronbach Alpa
Tatil Planı	33.İklim değişikliği, tatil planlarını üzerinde etkilidir. 34.İklim değişikliği, tatil yeri seçimim üzerinde etkilidir 35.İklim değişikliği, tatil dönemi belirlemede etkilidir. 36.İklim değişikliği, tatil süresi belirlemede etkilidir	0,993
Bilinç	28.Küresel iklim değişikliği konusunda bilgi sahibiyim. 29.Sıfır atık konusunda bilgi sahibiyim. 30.Sıfır karbonlu turizm hakkında bilgi sahibiyim. 31.Düşük emisyonlu turizm hakkında bilgi sahibiyim. 32.Yeşil turizm hakkında bilgi sahibiyim.	0,918
Azaltım	18.Çevre kirliliğini azaltmaya yönelik turizm yatırımlarına	0,864

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

	<p>öncelik verilmelidir.</p> <p>19. Fosil yakıt (kömür, petrol, doğalgaz) kullanımı sınırlandırılmalıdır.</p> <p>20. Atık suların su kaynaklarına (deniz, göl, nehir vb.) karışması engellenmelidir.</p> <p>21. İklim değişikliği konusunda kamu kurumlarının sorumlulukları vardır.</p> <p>22. Kamu kurumları, Sivas'ta geri dönüşümü cezbedici uygulamalar yapmalıdır.</p> <p>23. Kamu kurumları, iklim değişikliği konusunda Sivas'taki turistik tesislere eğitim vermelidir.</p>	
Sebepler	<p>12.Sivas'taki nüfus artışı, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.</p> <p>13.Sivas'a yönelik göç, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.</p> <p>14.Sivas'ta çarpık kentleşme, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.</p> <p>15.Sivas'taki ulaşım yoğunluğu, iklim değişikliğinin nedenlerindedir.</p>	0,940
Ekosistem	<p>1.Sivas'ta mevsimler değişmektedir.</p> <p>2.Sivas'ta hava kalitesi düşmektedir.</p> <p>9.Sivas'ta bazı hayvan türleri yok olmaktadır.</p> <p>10.Sivas'ta bazı bitki türleri yok olmaktadır.</p> <p>11.Sivas'ta ormanların varlığı azalmaktadır.</p> <p>27.İklim değişikliği, Sivas'taki turistik çekiciliklere zarar vermektedir.</p>	0,710
Aşırı Hava Olayları	<p>4.Sivas'ta şiddetli yağışlar artmaktadır.</p> <p>6.Sivas'ta sel riski yüksektir.</p> <p>7.Sivas'ta sıcaklıklar artmaktadır.</p> <p>8.Sivas'ta fırtınalar artmaktadır.</p>	0,673
Turizm İşletmeleri	<p>16. Çevre dostu turizm işletmelerini tercih ederim.</p> <p>17. Geri dönüşümlü ürünler kullanan turizm işletmelerini tercih ederim.</p>	0,814
Turizm Tehdidi	<p>25. Sivas'ta aşırı turist fazlalığı, iklim değişikliğinin nedenlerindedir.</p> <p>26. Sivas'ta sanayinin gelişimi, doğal ve turistik çekiciliklerin</p>	0,944

	bozulmasının nedenidir. 27. İklim değişikliği, Sivas'taki turistik çekiciliklere zarar vermektedir.	
--	--	--

Turizm algı ölçeği alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alfa kat sayıları her bir alt bölümde hesaplanarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin 49 soruya ait güvenilirlik kat sayısı Cronbach Alfa 0,908 olarak bulunmuştur. Bu katsayıların hepsi güvenilirlik açısından yüksektir.

Tablo 2. Turizm Algı Ölçeği Sorularının Tanımlayıcı Ölçülerinin Dağılımı

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
1.Sivas'ta mevsimler değişmektedir.	502	2,00	5,00	4,6673	,50039
2.Sivas'ta hava kalitesi düşmektedir.	502	1,00	5,00	3,6116	1,33676
3.Sivas'ta orman yangınları artmaktadır.	502	1,00	5,00	1,7869	,77665
4.Sivas'ta şiddetli yağışlar artmaktadır.	502	1,00	5,00	2,2410	1,15801
5.Sivas'ta kar yağışları azalmıştır.	500	1,00	5,00	4,5280	,90712
6.Sivas'ta sel riski yüksektir.	502	1,00	5,00	2,2450	1,13100
7.Sivas'ta sıcaklıklar artmaktadır.	502	1,00	5,00	4,3825	1,04449
8.Sivas'ta fırtınalar artmaktadır	502	1,00	5,00	1,9024	,89823
9.Sivas'ta bazı hayvan türleri yok olmaktadır.	502	1,00	5,00	3,3446	1,00038
10.Sivas'ta bazı bitki türleri yok olmaktadır.	502	1,00	5,00	3,4701	,96759
11.Sivas'ta ormanların varlığı azalmaktadır.	502	1,00	5,00	3,7211	1,09340
12.Sivas'taki nüfus artışı, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.	502	1,00	5,00	2,8267	1,19874
13.Sivas'a yönelik göç, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.	502	1,00	5,00	2,8506	1,20030

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

14.Sivas'ta çarpık kentleşme, iklim değişikliğini hızlandırmaktadır.	502	1,00	5,00	2,9104	1,17778
15.Sivas'taki ulaşım yoğunluğu, iklim değişikliğinin nedenlerindedir.	502	1,00	5,00	2,9323	1,31147
16.Çevre dostu turizm işletmelerini tercih ederim.	502	1,00	5,00	4,0876	,88246
17.Geri dönüşümlü ürünler kullanan turizm işletmelerini tercih ederim.	502	2,00	5,00	4,2251	,70011
18.Çevre kirliliğini azaltmaya yönelik turizm yatırımlarına öncelik verilmelidir.	502	1,00	5,00	4,4104	,59180
19.Fosil yakıt (kömür, petrol, doğalgaz) kullanımı sınırlandırılmalıdır.	502	2,00	5,00	4,5618	,56439
20.Atık suların su kaynaklarına (deniz, göl, nehir vb.) karışması engellenmelidir.	502	2,00	5,00	4,4940	,62465
21.İklim değişikliği konusunda kamu kurumlarının sorumlulukları vardır.	502	1,00	5,00	4,2908	,73076
22.Kamu kurumları, Sivas'ta geri dönüşümü cezbedici uygulamalar yapmalıdır.	502	1,00	5,00	4,2271	,76879
23.Kamu kurumları, iklim değişikliği konusunda Sivas'taki turistik tesislere eğitim vermelidir.	502	1,00	5,00	4,1753	,85071
25.Sivas'ta aşırı turist fazlalığı, iklim değişikliğinin nedenlerindedir.	502	1,00	5,00	2,6633	1,39725
26.Sivas'ta sanayinin gelişimi, doğal ve turistik çekiciliklerin bozulmasının nedenidir.	502	1,00	5,00	2,7231	1,42161
27.İklim değişikliği, Sivas'taki turistik çekiciliklere zarar vermektedir.	502	1,00	5,00	2,7729	1,45602
28.Küresel iklim değişikliği konusunda bilgi sahibiyim.	502	1,00	5,00	4,1076	,93522
29.Sıfır atık konusunda bilgi sahibiyim.	502	1,00	5,00	3,8546	1,00337

30.Sıfır karbonlu turizm hakkında bilgi sahibiyim.	502	1,00	5,00	3,7809	,99890
31.Düşük emisyonlu turizm hakkında bilgi sahibiyim.	502	1,00	5,00	3,7749	1,03969
32.Yeşil turizm hakkında bilgi sahibiyim.	502	1,00	5,00	3,9502	1,20358
33.İklim değişikliği, tatil planlarım üzerinde etkilidir.	502	1,00	5,00	2,9661	1,35395
34.İklim değişikliği, tatil yeri seçimim üzerinde etkilidir.	502	1,00	5,00	2,9024	1,34789
35.İklim değişikliği, tatil dönemi belirlememde etkilidir	502	1,00	5,00	2,9143	1,35608
36.İklim değişikliği, tatil süremi belirlememde etkilidir	502	1,00	5,00	2,9024	1,36846
Valid N (listwise)	63				

Tablo 2’de yer alan 36 adet soru kullanılan ölçekte bireylere iletilen sorular sonucunda elde edilen cevaplarının ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda Sivas yerel halkının iklim değişikliği nedeniyle Sivas’ta yaşanan hava olaylarına karşı cevapları şu şekildedir; Mevsim değişikliklerinin yaşandığına, hava kalitesinin düştüğüne, kar yağışlarının azaldığına, sıcaklıkların arttığına karşı verdikleri cevaplar genel olarak aynı düşüncede olup ortalamaları en yüksek çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır. Ayrıca Sivas yerel halkının çevre dostu işletme tercih etmeleri, geri dönüşümlü ürünler kullanan işletme tercihleri, çevre kirliliğine karşı yatırım yapılması, fosil yakıt kullanımının azaltılması ve atık suların su kaynaklarına karışmasının engellenmesini içeren sorulara genel bir çoğunluk ile katılmış elde edilen sonuçlar doğrultusunda ortalama cevapları yüksek bulunmuştur.

Tablo 3. Turizm Algı Ölçeği Sorularının Alt Boyutlarına Göre Tanımlayıcı Ölçülerinin Dağılımı

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart sapma
Tatil Planı	502	4,00	20,00	11,6853	5,36907
Bilinç	502	5,00	25,00	19,4681	4,51411
Azaltım	502	16,00	30,00	26,1594	3,22269

Sebepler	502	4,00	20,00	11,5199	4,50666
Ekosistem	502	9,00	25,00	18,8147	3,57463
Aşırı Hava Olayları	502	4,00	18,00	10,7709	2,30276
Turizm İşletmeleri	502	4,00	10,00	8,3127	1,46271
Turizm Tehdidi	502	3,00	15,00	8,1594	4,05532
Valid N (listwise)	502				

Tablo 3’de yer alan turizm algı ölçeği sonuçlarının dağılım sonuçlarına göre çalışmanın anketine katılan bireylerin 8 boyuttan oluşan Azaltım boyutuna göre oluşturulan sorulardan elde edilen sonuçlar ortalaması en yüksek çıkmıştır. Sivas yerel halkının iklim değişikliğine karşı azaltım politikalarını desteklediği sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlardan Sivas yerel halkının Bilinç ve Ekosistem algı sorularına verdikleri cevaplar neticesinde Sivas yerel halkının iklim değişikliği konusunda bilinçli olduğu ve ekosistemin bozulduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4. Turizm Algı Ölçeği Sorularının Alt Boyutlarına Göre Tanımlayıcı Ölçülerinin Dağılımı

Component	Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	12,365	35,327	35,327	7,399	21,141	21,141
2	3,806	10,875	46,203	4,285	12,242	33,384
3	3,104	8,868	55,071	3,143	8,981	42,364
4	2,291	6,545	61,616	2,957	8,450	50,814
5	1,839	5,254	66,870	2,830	8,086	58,899
6	1,689	4,825	71,695	2,752	7,863	66,762
7	1,047	2,990	74,686	2,480	7,086	73,848

8	1,015	2,900	77,586	1,308	3,738	77,586
---	-------	-------	--------	-------	-------	--------

İklim değişikliği ve turizme yönelik algı ölçeği soruları ele alınıp açıklayıcı faktör analizi uygulandığında Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri 0,891 ve Bartlett testi sonucu 19568,67 olarak bulunmuştur. Buna ilişkin $p < 0,001$ olarak bulunmuştur. Bu durum verilere faktör analizi uygulanabileceğini göstermektedir. Analiz sonucunda ölçek 8 faktör altında toplanmış ve görüldüğü üzere tüm faktörler toplam değişimin %77,58'lik bölümünü açıklamaktadır. Kaiser Mayer Olkin değerleri de aşağıdaki Tablo 5 de verildiği üzere yapılan bu çalışmanın yorumsal anlamı mükemmel derecededir.

Tablo 5. Kaiser Mayer Olkin Değerleri ve Yorumları

Kaiser-Mayer-Olkin	Yorumları
0,80 ve üzeri	Mükemmel
0,70 ve 0,80 arası	İyi
0,60 ve 0,70 arası	Orta
0,50 ve 0,60 arası	Kötü
0,50 aşağısı	Kabul edilemez

Tablo 6. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil planı	Kadın	10,55	5,22	$t=4,19$
	Erkek	12,54	5,32	$P=0,001^*$
Bilinç	Kadın	18,26	4,37	$t=5,34$
	Erkek	20,38	4,40	$P=0,001^*$
Azaltım	Kadın	25,57	3,25	$t=3,58$
	Erkek	26,60	3,13	$P=0,001^*$
Sebepler	Kadın	10,13	3,47	$t=6,23$

	Erkek	12,57	4,90	P=0,001*
Ekosistem	Kadın	17,94	3,26	t=4,89
	Erkek	19,48	3,66	P=0,001*
Aşırı Hava Olayları	Kadın	10,84	2,16	t=0,61
	Erkek	10,71	2,40	P=0,539
Turizm İşletmeleri	Kadın	8,05	1,33	t=3,54
	Erkek	8,51	1,52	P=0,001*
Turizm Tehdidi	Kadın	7,28	3,26	t=4,28
	Erkek	8,82	4,45	P=0,001*

Not: $p < 0,05$ anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin cinsiyete göre turizm algı ölçeği alt boyutları karşılaştırıldığında tatil planı, bilinç, azaltım, sebepler, ekosistem, turizm işletmeleri, turizm tehdidi, yönünden cinsiyetler arasında farklılık anlamlı bulunurken ($p < 0,005$) aşırı hava olayları yönünden cinsiyetler arası farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$) Ortalamalara bakıldığında erkek bireylerin puanları kadın bireylere göre yüksektir.

Tablo 7. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Medeni Durum	Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil planı	Evli	11,72	5,51	t=0,18
	Bekar	11,64	5,22	P=0,857
Bilinç	Evli	19,61	4,50	t=5,00
	Bekar	19,30	4,52	P=0,434
Azaltım	Evli	26,19	3,29	t=0,26
	Bekar	26,11	3,15	P=0,791

Sebepler	Evli	12,15	5,20	t=3,29
	Bekar	10,83	3,48	P=0,001*
Ekosistem	Evli	20,18	3,47	t=9,72
	Bekar	17,33	3,05	P=0,001*
Aşırı Hava Olayları	Evli	10,24	2,31	t=5,48
	Bekar	11,33	2,15	P=0,539
Turizm İşletmeleri	Evli	8,43	1,49	t=2,00
	Bekar	8,17	1,41	P=0,046*
Turizm Tehdidi	Evli	8,23	4,40	t=0,4
	Bekar	8,08	3,64	P=0,683

Not: p<0,05 anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin medeni durumuna göre turizm algı ölçeği alt boyutları karşılaştırıldığında sebepler, ekosistem, aşırı hava olayları ve turizm hizmetleri yönünden farklılık anlamlı bulunurken (p<0,05) tatil planları, bilinç, azaltım ve turizm tehdidi yönünden medeni duruma göre farklılık anlamsız bulunmuştur. (p>0,05)

Tablo 8. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Çalışma Durumuna Göre		Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil Planı	Kamu çalışanı	14,65	6,00	F=15,28 P=0,001*
	Özel Sektör	10,76	4,39	
	Serbest Meslek Sahibi	9,71	2,83	
	Emekli	8,06	2,43	

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

	Öğrenci	11,71	5,52	
	Ev Hanımı	8,15	3,78	
Bilinç	Kamu çalışanı	21,92	4,33	F=23,08
	Özel Sektör	17,29	3,94	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	17,73	4,98	
	Emekli	16,37	4,70	
	Öğrenci	20,39	3,75	
	Ev Hanımı	16,84	2,63	
Azaltım	Kamu çalışanı	27,28	3,41	F=7,36
	Özel Sektör	25,21	2,93	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	26,26	2,21	
	Emekli	24,25	3,04	
	Öğrenci	26,32	3,17	
	Ev Hanımı	24,96	3,85	
Sebepler	Kamu çalışanı	14,34	5,80	F=17,44
	Özel Sektör	10,77	3,16	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	9,87	3,44	
	Emekli	8,25	2,43	
	Öğrenci	11,15	3,80	
	Ev Hanımı	9,23	3,32	
Ekosistem	Kamu çalışanı	21,70	3,79	F=32,15
	Özel Sektör	17,11	3,35	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	17,44	3,62	
	Emekli	19,87	2,98	
	Öğrenci	18,11	2,05	

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

	Ev Hanımı	19,26	3,15	
Aşırı Hava Olayları	Kamu çalışanı	9,76	2,25	F=6,97
	Özel Sektör	11,27	2,21	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	11,07	2,30	
	Emekli	10,43	1,54	
	Öğrenci	11,04	2,19	
	Ev Hanımı	10,96	2,58	
Turizm işletmeleri	Kamu çalışanı	8,90	1,49	F=12,94
	Özel Sektör	7,79	1,31	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	8,26	1,47	
	Emekli	7,12	1,14	
	Öğrenci	8,50	1,30	
	Ev Hanımı	7,38	1,55	
Turizm tehdidi	Kamu çalışanı	10,41	4,73	F=16,35
	Özel Sektör	7,69	2,85	P=0,001*
	Serbest Meslek Sahibi	6,10	2,83	
	Emekli	5,62	1,96	
	Öğrenci	8,16	4,05	
	Ev Hanımı	5,53	2,80	

Not: $p < 0,05$ anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından Tatil planına göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < 0,005$) çalışma şekline göre puanları ikiye bölünmüş olduğunda kamu çalışanı ile özel sektör çalışanı/ kamu çalışanı ile serbest meslek/ kamu ile emekli / kamu ile öğrenci/ kamu ile ev hanımı arasındaki farklılık anlamlı bulunurken ($p < 0,005$) diğer çalışma durumları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$).

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından tatil planına göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < 0,005$) çalışma

puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu çalışanı ile özel sektör çalışanı/ kamu çalışanı ile serbest meslek/ kamu ile emekli / kamu ile öğrenci/ kamu ile ev hanımı arasındaki farklılık özel sektör ile öğrenci/ serbest meslek ile Öğrenci/ emekli ile öğrenci arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğer gruplar arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur ($p>0,05$).

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından azaltım yönüne göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur. ($p<0,005$) Çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu ile özel sektör, kamu ile emekli, kamu ile ev hanımı arasındaki farklılık önemli bulunurken diğer gruplar arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından sebepler yönüne göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur($p<0,005$) Çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu sektörü ile özel sektör, kamu ile serbest meslek, kamu ile emekli, kamu ile Öğrenci, kamu ile ev hanımı arasındaki farklılık önemli bulunurken diğer gruplar anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından ekosistem yönüne göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur($p<0,005$) Çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu ile özel sektör, kamu ile Serbest meslek, kamu ile öğrenci, kamu ile ev hanımı, özel sektör ile serbest meslek, özel sektör ile ev hanımı arasındaki farklılık önemli bulunurken diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından aşırı hava olayları durumuna göre karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur($p<0,005$) çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu ile özel sektör, kamu ile serbest meslek, kamu ile öğrenci arasındaki farklılık önemli bulunmuştur. Diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından turizm işletmelerine yönünden karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur($p<0,005$) çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu ile özel sektör, kamu ile emekli, kamu ile ev hanımı, özel sektör işle öğrenci, serbest meslek ile emekli, emekli ile öğrenci, öğrenci ile ev hanımı arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin çalışma durumuna göre turizm algı ölçeği alt başlıklarından turizm tehdidi yönünden karşılaştırma yapıldığında farklılık anlamlı bulunmuştur ($p<0,005$) çalışma puanları ikiyeşerli karşılaştırıldığında kamu ile özel sektör, kamu ile serbest meslek, kamu ile öğrenci, kamu ile ev hanımı, serbest meslek ile öğrenci arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğer gruplar arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Tablo 9. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Yaş Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Yaş	Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil Planı	21-31	11,26	5,21	F=11,39

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

	32-42	10,18	4,34	P=0,001*
	43-53	10,77	2,73	
	54+	14,00	6,39	
Bilinç	21-31	19,54	4,22	F=9,6
	32-42	17,90	4,34	P=0,001*
	43-53	18,28	4,59	
	54+	20,91	4,73	
Azaltım	21-31	26,03	3,16	F=5,48
	32-42	25,54	2,50	P=0,001*
	43-53	25,53	2,95	
	54+	27,11	3,69	
Sebepler	21-31	10,63	3,50	F=22,88
	32-42	10,96	3,76	P=0,001*
	43-53	10,14	3,22	
	54+	14,29	5,94	
Ekosistem	21-31	17,42	3,00	F=7,65,92
	32-42	18,56	2,63	P=0,001*
	43-53	18,12	2,35	
	54+	22,12	3,55	
Aşırı Hava Olayları	21-31	11,23	2,17	F=20,84
	32-42	11,29	2,16	P=0,001*
	43-53	10,81	2,36	
	54+	9,41	2,10	
Turizm İşletmeleri	21-31	8,19	1,37	F=2,72

	32-42	8,24	1,10	P=0,054
	43-53	8,24	1,82	
	54+	8,64	1,65	
Turizm Tehdidi	21-31	7,88	3,64	F=17,08
	32-42	7,27	2,82	P=0,001*
	43-53	6,16	2,96	
	54+	10,17	5,10	

Not: $p < 0,05$ anlamlı

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında tatil planları yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında bilinç yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında azaltım yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında sebepler yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında ekosistem yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında aşırı hava olayları yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında turizm tehdidi yönünden yaş grupları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında (21-31 ile 54+), (32-42 ile 54+), (43-53 ile 54+) arası farklılık anlamlı bulunurken diğer yaş grupları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında turizm hizmetleri yönünden yaş grupları arası farklılık bulunamamıştır ($P < 0,05$).

Tablo 10. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

		Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil Planı	İlkokul	8,91	2,94	F=62,88 P=0,001*
	Ortaokul	9,28	3,26	
	Lise	9,86	3,10	
	Ön lisans	11,25	5,35	
	Yüksek lisans-Doktora	19,04	3,54	
Bilinç	İlkokul	16,28	3,47	F=59,32 P=0,001*
	Ortaokul	14,92	3,68	
	Lise	19,06	3,51	
	Ön lisans	19,74	4,19	
	Yüksek lisans-Doktora	24,05	3,23	
Azaltım	İlkokul	24,78	3,40	F=33,58 P=0,001*
	Ortaokul	25,12	2,83	
	Lise	24,94	2,35	
	Ön lisans	26,11	3,19	
	Yüksek lisans-Doktora	29,56	1,57	
Sebepler	İlkokul	9,19	2,40	F=109,81 P=0,001*
	Ortaokul	11,74	2,75	
	Lise	9,59	3,31	
	Ön lisans	10,58	3,50	
	Yüksek lisans-Doktora	18,94	3,42	

Ekosistem	İlkokul	18,87	3,36	F=86,37 P=0,001*
	Ortaokul	17,87	3,03	
	Lise	18,54	2,21	
	Ön lisans	17,45	2,82	
	Yüksek lisans-Doktora	24,29	2,45	
Aşırı Hava Olayları	İlkokul	10,83	2,14	F=33,49 P=0,001*
	Ortaokul	12,05	1,93	
	Lise	10,87	2,20	
	Ön lisans	11,24	2,18	
	Yüksek lisans-Doktora	8,26	1,17	
Turizm işletmeleri	İlkokul	7,23	1,14	F=35,78 P=0,001*
	Ortaokul	7,71	1,16	
	Lise	8,01	1,44	
	Ön lisans	8,34	1,39	
	Yüksek lisans-Doktora	9,77	7,96	
Turizm Tehdidi	İlkokul	5,85	2,25	F=94,62 P=0,001*
	Ortaokul	7,97	2,56	
	Lise	5,59	2,45	
	Ön lisans	7,92	3,62	
	Yüksek lisans-Doktora	14,25	2,44	

Not: $p < 0,05$ Anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında tatil planları yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile yüksek lisans doktora, ortaokul ile yüksek lisans doktora, lise ile Yüksek lisans-doktora, ön lisans ile Yüksek lisans-doktora farklılık anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında bilinç yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile lise, ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile Yüksek lisans-doktora, ortaokul ile lise, ortaokul ile ön lisans, ortaokul ile Yüksek lisans- Doktora, lise ile Yüksek lisans- doktora, ön lisans ile yüksek lisans doktora arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında azaltım yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ön lisans/ ilkokul ile Yüksek lisans doktora, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile ön lisans, lise ile yüksek lisans doktora, ön lisans ile yüksek lisans doktora arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında sebepler yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ortaokul/ ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile yüksek lisans-doktora, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile Yüksek lisans-doktora, ön lisans ile yüksek lisans doktora farklılık anlamlı bulunurken diğer eğitim grupları arası farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında ekosistem yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile yüksek lisans-doktora, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile yüksek lisans-doktora, ön lisans ile yüksek lisans-doktora arasında farklılık bulunurken diğer eğitim grupları arasında farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında aşırı hava olayları yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ortaokul, ilkokul ile yüksek lisans-doktora, ortaokul ile lise, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile yüksek lisans-doktora, ön lisans ile yüksek lisans-doktora arasındaki farklılık anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında aşırı hava olayları yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile lise, ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile yüksek lisans-doktora, ortaokul ile ön lisans, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile yüksek lisans-doktora, ön lisans ile yüksek lisans-doktora arasında farklılık anlamlı bulunurken diğer gruplar arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları eğitim durumlarına göre karşılaştırıldığında turizm tehdidi yönünden eğitim durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Eğitim durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında ilkokul ile ortaokul, ilkokul ile ön lisans, ilkokul ile yüksek lisans-doktora, ortaokul ile lise, ortaokul ile yüksek lisans-doktora, lise ile ön lisans, lise ile yüksek lisans-doktora, ön lisans ile yüksek lisans-doktora arasında fark bulunurken diğer gruplar arasında fark bulunmamıştır. ($p > 0,05$)

Tablo 11. Bireylerin Turizm algısı ölçeğine ilişkin alt boyutlarının Gelir durumuna göre karşılaştırılması

		Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil Planı	2000 TL ve altı	11,22	5,31	F=25,75
	2001-4000	10,46	4,25	P=0,001*
	4001-6000	9,75	4,52	
	6001+	15,30	5,48	
Bilinç	2000 TL ve altı	19,55	4,18	F=59,75
	2001-4000	15,86	4,24	P=0,001*
	4001-6000	19,57	3,42	
	6001+	22,89	3,20	
Azaltım	2000 TL ve altı	26,15	3,20	F=18,18
	2001-4000	25,50	3,21	P=0,001*
	4001-6000	24,84	2,92	
	6001+	27,87	2,73	
Sebepler	2000 TL ve altı	10,72	3,71	F=35,69
	2001-4000	10,84	3,03	P=0,001*
	4001-6000	9,74	3,79	
	6001+	15,06	5,66	
Ekosistem	2000 TL ve altı	18,23	2,45	F=80,80
	2001-4000	16,23	3,69	P=0,001*
	4001-6000	19,15	2,18	
	6001+	22,25	3,39	
Aşırı Hava Olayları	2000 TL ve altı	11,13	2,38	F=23,20
	2001-4000	11,08	1,92	P=0,001*
	4001-6000	11,44	2,33	

	6001+	9,25	1,79	
Turizm İşletmeleri	2000 TL ve altı	8,25	1,37	F=26,32
	2001-4000	7,60	1,36	P=0,001*
	4001-6000	8,21	1,45	
	6001+	9,22	1,27	
Turizm Tehdidi	2000 TL ve altı	7,78	3,94	F=19,26
	2001-4000	7,80	2,33	P=0,001*
	4001-6000	6,51	2,74	
	6001+	10,49	5,36	

Not: $p < 0,05$ anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında turizm tatil planları yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında; 2000TL altı ile 6001 TL ve daha üzeri ücret alanlar 2001-4000 TL arası alanlar ile 6001 TL ve üzeri maaş alanlar, 4001-6000 TL arası ücret alanlar ile 6001 TL ve üzeri ücret alanlar arasında fark bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında bilinç yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000 TL altı ile 2001-4000 arası alanlar, 2000 TL altı alanlar ile 6001 üzeri alanlar, 2000 TL ile 4000 TL arası alanlar ile 4001-6000 TL alanlar, 2001-4000 TL alanlar ile 6001 TL ve üzeri alanlar, 4001-6000 arası 6001 TL ve üzeri arasında alanlar arasında ki fark anlamlı bulunurken diğer gelir durumları arasındaki farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında azaltım yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000 TL ve altı alanlar ile 4001-6000 TL arası ücret alanlar, 2000 TL altı ile 6001 TL ve üzeri ücret alanlar, 2001-4000 TL ile 6001 TL ve üzeri ücret alanlar, 4001-6000 TL alanlar ile 6001 ve daha üzeri ücret alanlar arasında farklılık bulunmuştur diğer gelir durumlarına göre farklılık anlamsız bulunmuştur. ($p > 0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında sebepler yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P < 0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000- 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar, 2001 ile 4000 TL alanlar ile 6000 TL ve üzerinde ücret alanlar 4001-6000 TL ile

6001 TL ve üzerinde ücret alanlar arasındaki fark anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında ekosistem yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P<0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000- 6001 TL üzerinde ücret alanlar,2001 ile 4000 TL ücret alanlar ile 6001 TL üzerinde ücret alanlar 4001-6000 TL ile 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar arasındaki fark anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında aşırı hava olayları yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P<0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000- 6001 TL üzerinde ücret alanlar,2001 ile 4000 alanlar ile 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar, 4001-6000 TL ile 6001 ve üzerinde ücret alanlar arasındaki fark anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında turizm tehdidi yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P<0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000- 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar,2001- 4000 TL arasında ücret alanlar ile 6001TL üzerinde ücret alanlar,4001-6000 TL ile 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar arasındaki fark anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Çalışmaya alınan bireylerin turizm algısı alt ölçek puanları gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında turizm işletmeleri yönünden gelir durumları arası farklılık anlamlı bulunmuştur. ($P<0,05$) Gelir durumuna göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 2000- 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar,2001- 4000 TL arasında ücret alanlar ile 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar, 4001-6000 TL ile 6001 TL ve üzerinde ücret alanlar arasındaki fark anlamlı bulunurken diğerleri anlamsız bulunmuştur. ($p>0,05$)

Tablo 12. Bireylerin Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarının Sivas'ta Yaşama Sürelerine Göre Karşılaştırılması

		Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
Tatil Planı	5 yıldan az	9,86	3,03	F=4,44 P=0,004*
	6-16 yıl	13,33	6,89	
	17-27	11,84	5,79	
	28+	12,12	5,55	
Bilinç	5 yıldan az	18,72	3,39	F=3,16 P=0,062
	6-16 yıl	16,50	5,07	
	17-27	19,95	4,44	

İklim Değişikliği ve Turizm: Sivas İli Örneği

	28+	19,59	4,78	
Azaltım	5 yıldan az	25,70	2,94	F=1,09
	6-16 yıl	25,75	1,42	P=0,349
	17-27	26,06	3,48	
	28+	26,37	3,21	
Sebepler	5 yıldan az	10,64	2,38	F=3,04
	6-16 yıl	11,25	2,52	P=0,065
	17-27	10,37	3,74	
	28+	12,42	5,23	
Ekosistem	5 yıldan az	16,26	2,58	F=44,73
	6-16 yıl	15,50	4,03	P=0,001*
	17-27	17,94	2,71	
	28+	20,26	3,52	
Aşırı Hava Olayları	5 yıldan az	11,54	1,96	F=3,04
	6-16 yıl	11,58	2,15	P=0,085
	17-27	11,12	2,20	
	28+	10,29	2,35	
Turizm İşletmeleri	5 yıldan az	7,85	1,28	F=5,24
	6-16 yıl	7,50	1,38	P=0,006*
	17-27	8,41	1,36	
	28+	8,45	1,53	
Turizm Tehdidi	5 yıldan az	6,71	2,47	F=4,78
	6-16 yıl	9,16	2,62	P=0,012*
	17-27	8,31	4,04	
	28+	8,50	4,42	

Not: (p<0,05) anlamlı

Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında tatil planları yönünden farklılık anlamlı bulunmuştur. (P<0,05) Sivas'ta kalma sürelerine göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 5 yıldan az ile 7-27 yıl / 5 yıldan az ile 28+ yıl arasında fark bulunurken diğer gruplar arası farklılık anlamsız bulunmuştur. (p>0,05)

Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında bilinç yönünden farklılık anlamsız bulunmuştur. (P<0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında azaltım yönünden farklılık anlamsız bulunmuştur. (P<0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında sebepler yönünden farklılık anlamsız bulunmuştur. (P<0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında ekosistem yönünden farklılık anlamlı bulunmuştur. (p<0,05)

Sivas'ta kalma sürelerine göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 5 yıldan az ile 7-27, 5 yıldan az ile 28+, 6-16 ile 28+ ,7-17 ile 28+ arasında fark bulunurken diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. (p>0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında aşırı hava olayları yönünden farklılık anlamsız bulunmuştur. (P<0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında turizm işletmeleri yönünden farklılık anlamlı bulunmuştur. (P<0,05) Sivas'ta kalma sürelerine göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 5 yıldan az ile 7-27 yıl / 5 yıldan az ile 28+ arasında fark bulunurken diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. (p>0,05) Çalışmaya alınan bireylerin Sivas'ta yaşama sürelerine göre turizm algısı alt ölçek puanları Sivas'ta yaşama süresine göre karşılaştırıldığında turizm tehdidi yönünden farklılık anlamlı bulunmuştur. (P<0,05) Sivas'ta kalma sürelerine göre puanlar ikişerli karşılaştırıldığında 5 yıldan az ile 7-27 yıl / 5 yıldan az ile 28+ arasında fark bulunurken diğer gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. (p>0,05)

4.SONUÇ ve ÖNERİLER

İklim değişikliği ve küresel ısınmanın en fazla etkilediği sektör olan turizm sektöründe, sıcaklık değerlerindeki artış hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Sıcaklıkların artması yaz turizminin sezon süresinde artışa yol açarak olumlu etki göstermekteyken hava sıcaklıkları nedeniyle eriyen buzulların deniz seviyelerindeki artışa neden olması plaj bölgelerini doğal afetler ve yok olma tehlikesine atarak yaz turizmini de gerçekleştirilemez hale getirmektedir. Yaz turizmini tercih eden turistlerin bölgelerde tercihleri bol güneşli sıcak hava ve az yağış alması olarak belirlenirken yaşanan sıcaklık artışları turistlerin sağlıklı bir şekilde turistik faaliyetleri gerçekleştirmesini zorlaştırmaktadır.

Küresel ısınma sorunuyla etkilenen turizm sektörü meydana gelen olumsuzluklar nedeniyle birçok turizm çeşidini de tehlike altında bırakmaktadır. Yaşanan sıcaklıklar ve mevsimsel

değişiklikler kış turizmini büyük bir tehlike altında bırakmaktadır. Yıllık yağış miktarlarındaki azalma, karın yerde kalma süresindeki azlık, kar cm ölçümlerinin yetersizliği kış turizmini doğrudan olumsuz bir şekilde etkilemektedir. İklim değişikliği ile yaşanan bu sorunlar turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırarak ekonomik açıdan da büyük zararlara yol açmaktadır. Günümüzde birçok ülke gelirlerinin en büyük paydasını turizm gelirlerinden sağlamaktadır. Turizm sektörünün tehlike altında olması ve faaliyetlerin gerçekleştirilemez olması hem bölgelerin çekiciliklerini kaybettirmekte hem de ekonomik olarak büyük kayıplar yaşatmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Sivas merkez yerel halkının iklim değişikliğine karşı tutum ve algılarını ölçmektir. Çalışma Sivas merkez ilçeyle sınırlandırılmış ve çalışmaya toplam 502 birey katılmıştır. Katılan bireylere birincil veri toplama tekniklerinden anket yöntemi kullanılarak 13 adet demografik ve 36 adet soruyla toplam 49 soru sorularak değerlendirilmeye alınmıştır. Elde edilen veriler 5'li likert tipi ölçek kullanılarak anlamlılık analizlerinde ($p < 0,05$) düzeyine göre tespite gidilmiştir. Katılımcı bireylerin verileri SPSS (ver:22,0) programına yüklenerek verilerin değerlendirilmesinde iklim değişikliği ve turizm algı ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıklarını normal dağılıma uygun olup olmadığı analiz edilerek parametrik test varsayımları yapılmıştır. Bağımsız iki gruptan elde edilen ölçümler karşılaştırılırken bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi (Studentt's T) test ölçümü ile elde edilmiş bir değişken yönünden bağımsız ikiden fazla gruptan elde edilen ölçümler karşılaştırılırken tek yönlü varyans analizi (one way Anova) analizi sonucunda anlamlılık kararı verildiğinde farklılık yapan grup ya da grupları bulmak için Tukey testi kullanılmıştır. Tüm ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği Cronbach Alpa kat sayıları hesaplanmış ve verilere açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yanılma düzeyi olarak 0,005 olarak alınmıştır. Cronbach Alpa değeri 0,908 olarak saptanmış ve elde edilen sonuç yüksek seviye anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin 8 boyuttan oluşan unsurlara karşı cevaplarına bakıldığında "Tatil planı" boyutuna göre Sivas merkez ilçe halkı iklim değişikliği tatil planları, tatil yeri seçimi, tatil dönemi belirleme ve tatil sürecini belirleme konusunda iklim değişikliğinin etkisi olduğu, "Bilinç" faktörüne karşı küresel iklim değişikliği, sıfır atık, sıfır karbonlu turizm, düşük emisyonlu turizm ve yeşil turizm hakkında bilgi düzeyi ve algılarının yüksek olduğu, "Azaltım" faktörüne karşı çevre kirliliğini azaltmaya yönelik turizm yatırımlarına öncelik verilmesi, fosil yakıt kullanımlarının sınırlandırılması, atık suların su kaynaklarına karışmasının engellenmesi, kamu kurumlarının iklim değişikliğine karşı sorumluluklarının olduğu, kamu kurumlarının Sivas'ta geri dönüşümü cezbedici uygulamalar yapması gerektiği ve kamu kurumlarının iklim değişikliği konusunda turistik tesislere eğitim verilmesi gerektiği, "Sebepler" faktörüne karşı iklim değişikliğini arttıran unsurlardan olan nüfus artışı, Sivas'a gelen göç durumu, çarpık kentleşme ve ulaşım yoğunluğunun iklim değişikliğine yol açtığı bilinci ve farkındalığı yüksek olduğu, "Ekosistem" faktörüne karşı Sivas'ta mevsimlerin değiştiğine, hava kalitesinin düştüğüne, bazı hayvan türlerinin yok olduğuna, bazı bitki türlerinin yok olduğuna, ormanların azaldığı ve iklim değişikliğinin turistik çekiciliklere zarar verdiğini, "Aşırı Hava Olayları" faktörüne karşı Sivas ili merkez ilçede şiddetli yağışlar artmakta, sel riski yüksek seviyede, sıcaklıklar artmaktadır ve fırtınalar artmaktadır sorularına karşı çıkan cevapları orta seviyede çıkmakta olup elde edilen sonuçlara bakıldığında Sivas'ta yaşanan sel ve fırtına felaketlerinin yaşanmadığını bu nedenle Sivas merkez ilçe halkının aşırı hava olayları karşısında tutumlarının daha orta seviyede olduğu, "Turizm İşletmeleri" faktörüne karşı Sivas merkez ilçe halkının tatil süreçlerinde çevre dostu turizm işletmelerini,

geri dönüşümlü ürünler kullanan işletmeleri tercih ettiği, “Turizm Tehdidi” faktörüne karşı iklim değişikliğinin Sivas’ta aşırı turist fazlalığı, sanayinin gelişiminin doğal ve turistik çevreye zarar verdiğini, göstermektedir.

Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizme yönelik algısının cinsiyete ve medeni duruma göre farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve erkek bireylerin puanlarının kadın bireylere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılarak erkeklerin iklim değişikliği algısının kadınlara göre daha fazla olduğu, medeni duruma göre karşılaştırıldığında turizm algı ölçeğinin 8 boyuta ayrılan faktörlere göre belirlenen Sebepler, Ekosistem, Aşırı Hava olayları ve Turizm işletmeleri yönünden farklılık gösterirken Tatil Planı, Bilinç, Azaltım ve Turizm Tehdidi yönünden medeni durumlarının farklılık göstermediği, Çalışma duruma göre karşılaştırıldığında farklılık gösterdiği, yaş durumuna göre karşılaştırıldığında değişiklikler tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre farkındalık boyutlarının tatil planı faktörüne göre 54+ ve 21-31 yaş grubunun farkındalığının yüksek olduğu diğer faktörlere göre ise yaş gruplarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizme yönelik algısının eğitim duruma göre karşılaştırıldığında eğitim seviyelerinin iklim değişikliğine karşı farklılık gösterdiği, eğitim seviyesindeki yükselmelerin iklim değişikliği ve küresel ısınma bilincinin de eğitim seviyesi düşük bireylere göre farklılık görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre eğitim seviyesinin yüksekliği algı ve bilinç boyutunda diğer bireylere göre daha yüksek duyum ve tutuma sahip olduğunu, gelir duruma göre karşılaştırıldığında gelir düzeyleri arasında farklılıklar görülmüş ve gelir durumunun farklılık gösterdiği, elde edilen sonuçlara göre gelir seviyesi yüksek bireylerin tatile çıkma sıklıklarının gelir seviyesi düşük bireylere göre fazla olması nedeniyle tatile daha sık giden bireylerin iklim değişikliği algısının daha yüksek olduğu kanısına varılmıştır. Sivas merkez ilçe halkının iklim değişikliği ve turizme yönelik algısının Sivas’ta ikamet etme duruma göre karşılaştırıldığında farklılıklar tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Sivas’ta uzun süredir ikamet edenlerin diğer bireylere göre Sivas’ta yaşanan iklim değişikliği algısının daha yüksek olduğu farkındalıkların yaşadıkları sürece geçmişle bugünü kıyaslayabildikleri için daha rahat analiz ettikleri sonucuna varılmıştır.

Sivas yerel halkı iklim değişikliği ve turizme yönelik algılarını ölçmek amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda; Sivas’ın iklim değişikliğinden oldukça etkilenen bir şehir olduğu ve Sivas halkının iklim değişikliğine yönelik algılarının tatil planlarını belirlemede önemli bir unsur olduğu ve iklim değişikliğinin tatillerinin yeri, süresi, zamanı gibi tüm unsurları etkilediği tespit edilmiştir. Sivas yerel halkının azaltım politikalarını desteklediği ve tatil planlarını yaparken işletme tercihlerinde çevre dostu işletmeler tercih ettikleri, iklim değişikliğine neden olan unsurların farkında ve bilinçlerinin yüksek olduğu ancak aşırı hava olaylarına karşı bilinçlerinin diğer faktörlere göre biraz daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sivas halkının iklim değişikliğine olan farkındalıklarının aynı zamanda kamu kurumlarının öncülüklerinde gerçekleştirilmesi gereken politikalara özen gösterdiği bölgedeki sanayileşme, aşırı turist fazlalığı, çarpık ve yanlış kentleşmenin iklim değişikliğine neden olduğunun bilincinde oldukları tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular ve sonuçlara göre Sivas halkının iklim değişikliğine karşı duyarlılık ve farkındalığının yüksek olduğu turizm faaliyetlerinde iklim değişikliğinin farkında olarak bilinçli bir şekilde tatil planlamaları yaptığını bu farkındalığın önce ikamet ettikleri şehirde yaşanan değişiklikler ve tatil için seçtikleri destinasyonlarda gördükleriyle kıyaslayarak verdikleri cevaplar neticesinde Sivas halkının iklim değişikliğine karşı bilinçli ve farkındalığı

yüksek bir toplum olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan bu araştırmanın bir diğer sonucu ise Sivas yerel halkının iklim değişikliği ve turizme yönelik genel algısının yüksek olmasıdır. Bu sonuç araştırmaya katılan bireylerin eğitim seviyelerinin yüksek olması ile açıklanabilir. Bu sonuç aynı zamanda Sivas yerel halkının yılda en az 1 defa tatile çıkmasıyla iklim değişikliklerinin farkında olmasıyla açıklanabilir.

KAYNAKÇA

- Aksay, S., Ketenoglu, O. ve Kurt, L. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *S Ü Fen Ed Fak Fen Derg*(25), 2.
- Bayraç, H. ve Doğan, E. (2016). Türkiye'de Tarım Sektörü iklimlendirme. *Eskişehir Osmangazi İİBF Dergisi*, 23-48.
- Bayraç, H. ve Emrah, D. (2016). Türkiye'de İklim değişikliğinin tarım sektörü üzerine etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 23-48.
- Beniston, M. (2010). İklim değişikliği ve Etkileri: İnsan Toplulukları için Artan Stres Faktörleri. *International Review of the Red Cross*, 562.
- Berritella, M., Bigano, A., Roson, R. ve Tol, R. (2006). A general equilibrium analysis of climate change impacts on tourism. *Tourism management*, 913-924.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi .
- Engin, B. (2010). iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası işbirliğinin önemi. *dergipark*, 72.
- Francisco, F. (2007). Tourism Development and Climate Change. *Understanding, Anticipating, Adapting, Participating in the Common Effort*,. Madrid: UNWTO, Madrid 2007.
- Gönençgil, B. ve Deniz, Z. (2017). Türkiye Sıcaklık Ekstremlerindeki Değişkenler. *Coğrafya Dergisi*, 41-54.
- Higham, J. ve Hall, C. (2005). *Tourism, Recreation and Climate Change*. Channel View Publications, Great Britain.
- İstmer. (2022, ocak 7). *İstmer*. İstatistik Merkezi: <https://www.istmer.com/orneklem-buyuklugu-hesaplama-yaklasimlari/> adresinden alındı
- Ketenoglu, O., Kurt, L. ve Aksay , C. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*(25), 29-41.
- Scott, D. ve Lemieux, C. (2010). Turizm İçin Hava ve İklim Bilgileri. *Procedia Çevre Bilimleri*, 146-183. 2022 tarihinde alındı
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. ve Çınko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analiz*. İstanbul: Beta.
- Sorensen, C. (2014). Global Warming and Impacts on Climate of India. *Advancing Earth and Space Science*, 1.
- UNTWO, U. (2007). *Tourism and Climate Change Confronting the Common Challenges*. Ocak 21, 2022 tarihinde <http://www.climalptour.eu/> adresinden alındı

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6 Sayı: 1

Sayfa: 32-69

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 30.05.2023

Düzeltilme Tarihi: 12.06.2023

Kabul Tarihi: 04.07.2023

Tez Özeti (Thesis Summation)

**BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDEKİ SAĞLIK ÇALIŞANLARININ BAKIŞ
AÇILARI İLE MEDİKAL TURİZM**

Medical Tourism With The Perspectives Of Healthcare Professionals In A University Hospital

Ezgi ŞAHİNLER ÇELİK*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Enis Baha BİÇER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öz

Uluslararası alanda turizm türleri içerisinde sağlık turizmi önemli bir yere sahiptir. Medikal turizm ise sağlık turizmi türlerinin popüleritesi en yüksek olan türüdür. İnsanların sağlıklı yaşam konusunda daha bilinçli hale gelmeleri ile birlikte medikal turizm daha fazla talep görmeye devam etmektedir. Medikal turizmdeki artan talep ise ülkeler için büyük bir pazar ve rekabet ortamı oluşturmaktadır. Medikal turizm konusunda rekabet avantajı sağlamak isteyen ülkeler sağlık sistemlerini ve turizm faaliyetlerini eş zamanlı olarak geliştirerek bu pazarda önemli bir yer edinmek için çaba göstermektedirler. Medikal turizm hizmet sunumunda, medikal turizm hizmeti veren sağlık kuruluşlarında çalışan bireylerin medikal turizme bakış açıları büyük öneme sahiptir. Çalışanların medikal turizme ve medikal turistlere bakış açılarının belirlenmesi ile sağlık kuruluşlarının sunmakta oldukları sağlık hizmetlerindeki aksaklıkların düzeltilmesi sağlanabilir ve çalışanlarının medikal turizm ve medikal turistler hakkındaki olumsuz tutumlarını olumlu hale getirmek için faaliyetler yürütülebilir. Bu çalışmada medikal turizm hizmeti sunmakta olan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının görüşlerine başvurulmuş ve toplam 418 sağlık çalışanı ile anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması neticesinde eksik bilgiler bulunan 36 adet anket formu çalışmadan çıkartılarak kalan 382 adet anket formu analize tâbi tutulmuştur. Anket formları SPSS v. 22.00 programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizm, Turizm, Sağlık Hizmetleri

* Sorumlu Yazar: ezgisahinler@hotmail.com

Önerilen Atıf: Şahinler Çelik E. ve Biçer E. B. (2023). Bir Üniversite Hastanesindeki Sağlık Çalışanlarının Bakış Açıkları İle Medikal Turizm, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 32-69

ABSTRACT

Health tourism has an important place among the types of tourism in the international arena. Medical tourism is the most popular type of health tourism. As people become more conscious about healthy living, medical tourism continues to be in greater demand. Increasing demand in medical tourism creates a large market and competitive environment for countries. Countries that want to gain a competitive advantage in medical tourism are trying to gain an important place in this market by simultaneously developing their health systems and tourism activities. In the provision of medical tourism services, the perspectives of individuals working in health institutions providing medical tourism services to medical tourism are of great importance. By determining the perspectives of the employees towards medical tourism and medical tourists, the problems in the health services provided by the health institutions can be corrected and activities can be carried out to make the negative attitudes of the employees about medical tourism and medical tourists positive. In this study, it is aimed to determine the perspectives of health professionals working in Sivas Cumhuriyet University Health Services Practice and Research Hospital, which provides medical tourism services, on medical tourism. This study consists of three parts. In the first part of the study, the concept of health, health services, its features and classification, the concept of health tourism, its characteristics and types in the second part, and the application part where the data analysis is made in the third part. In line with the purpose of the study, the opinions of the healthcare professionals working at Sivas Cumhuriyet University Health Services Practice and Research Hospital were consulted and a survey was conducted with a total of 418 healthcare professionals. As a result of the survey study, 36 survey forms with missing information were excluded from the study and the remaining 382 survey forms were analyzed. Questionnaire forms SPSS v. Analyzed with the 22.00 program. As a result of the study, 50.30% of the participants were women, 49.70% were men, 38.70% were in the 35-44 age group, 59.70% were university graduates, 26.70% were employed in auxiliary services professions. group and 65.20% of them have 6 years or more experience.

Key words: Health Tourism, Medical Tourism, Tourism, Health Service

GİRİŞ

Günümüzde ulaşımda yaşanan kolaylaşma ve gelişmeler ile birlikte seyahatlerin önündeki engellerin büyük ölçüde kalkması insanların turizm faaliyetlerine katılmalarını daha da arttırmıştır. Sağlık arayan sağlık turistleri ise bu kolaylıklar sayesinde sağlık turizmi faaliyetlerine her geçen gün daha fazla katılmaktadırlar.

Zaman içerisinde toplumların değişim göstermesi ile birlikte turizm olgusu da değişime uğrayarak çeşitlenmiş ve sağlık turizmi de bu çeşitliliğin içerisinde yer almıştır. Sağlık turizmi aslında yüzyıllardır var olan ancak toplumun yaşadığı değişimler ile kavramsallaşmış bir turizm çeşididir. Sağlık turizminin kendi içerisinde yapılan sınıflandırmada medikal turizm son zamanların en popüler turizm çeşididir.

Sağlık, insanoğlunun varoluşundan bu yana insan hayatının en önemli ve vazgeçilemez parçası olmuştur ve bu durum insanoğlu var olmaya devam ettiği sürece geçerliliğini koruyacaktır. Sağlığını korumak ve geri kazanmak isteyen bireyler çeşitli arayışlara girmişler ve seyahatler gerçekleştirmişlerdir. Sağlık turizmi diğer turizm faaliyetleri ile benzer

özellikleri taşımaktadır ancak sağlık turizmini diğer turizm türlerinden ayıran en önemli fark bireylerin sağlığı koruyucu, geliştirici ve iyileştirici tedavileri almak için seyahat etmeleridir.

Dünya nüfusunun giderek artması ile birlikte yaş ortalaması yükselmekte bu durumda kronik hastalıkların artışı anlamına gelmektedir. Kronik hastalıkların artışı sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır.

İnsanlar gelişen teknoloji ile birlikte sadece yaşadıkları yerdeki değil başka bölge veya ülkelerdeki sağlık kuruluşlarından, hekimlerin, tedavi fiyatlarından haberdar olabilmektedirler. Sağlık turizmi değişen yaşam koşulları ve teknolojik gelişmeler ile birlikte bu oluşumdan fayda sağlamak isteyen dünya ülkelerinin gözdesi olmuştur.

Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, fiyatı, kalitesi, teknolojik imkânların ileri seviyede olması, hizmet veren personelin yabancı dil bilgisi, hizmet veren hekimlerin eğitimi ve özel becerileri ve sağlık personellerinin yetkinlikleri ile tutum ve davranışları medikal turizmi talebini etkileyen faktörler arasındadır.

Medikal turizm hizmeti vermekte olan sağlık kuruluşlarında sağlık hizmetleri sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları büyük öneme sahiptir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açıları büyük önem arz etmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sağlık ve Sağlık Hizmetleri Kavramı

İnsanların hayatları süresince mutlu ve kaliteli bir yaşam sürmeleri, yaşam kalitelerini korumaları için insan hayatına direk etkisi olan sağlık en temel unsurdur (Turgu 2012: 10). Anspaugh, Hamrick & Rosato (1991) ise sağlığı *bir bireyin, mutluluk ve var oluşunun sağlanması açısından fiziksel, duygusal, sosyal, entelektüel ve ruhsal bileşenlerinin devamlı dengede tutulması* olarak tanımlamışlardır.

Öztek (2001), sağlık hizmetlerini, insan ve toplum sağlığını korumak, hastalıkları tedavi etmek, herhangi bir sebeple sakatlık yaşayan bireylerin diğer bireylere bağımlı olarak yaşamalarını ortadan kaldırarak toplum sağlığını arttırmak için verilen hizmetler bütünü şeklinde tanımlamıştır (Öztek 2001).

Sağlık hizmetleri, insanın ve toplumun sağlık seviyesinin geliştirilmesi amacıyla tedavi ve teşhis hizmetlerinin yanı sıra hastalık durumunu önlemek için sağlık kurumları vasıtasıyla sunulan hizmetlerin tamamını kapsamaktadır (Kavuncubaşı 2000: 32). Sağlık hizmetleri, bireylerin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda hem koruyucu hem de tedavi edici sağlık hizmetlerinin sunumunu sağlamak amacıyla sağlık kurum ve kuruluşları ile sağlık personelleri tarafından hizmet sunumunun gerçekleştirildiği ve ülke genelini kapsayan kalıcı bir sistemdir (Kırılmaz 2009: 349).

1.2. Sağlık Turizmi ve Medikal Turizm Kavramı

Turizm sektöründe bir üründen satın almak ya da bir hizmetten yararlanmak isteyen tüketicilerin o ürün ya da hizmetin verildiği ülkeye seyahat etmeleri gerekmektedir (Kozak, Kozak & Kozak 2019: 112). İnsanlar yıllardır daha iyi hastanelerde tedavi almak veya özel sağlık hizmetleri aramak için seyahat etmektedirler. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler ve internetin yaygınlaşması ile birlikte hasta bireyler alternatif tedaviler hakkında daha fazla bilgi edinebilmektedirler. Bu durum sağlık turizmi pazarının büyümesini ve bu pazara olan ilginin artmasını sağlamaktadır (Aydın 2012: 93).

Sağlık turizmi için farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Sağlık turizmi, insanların sağlık amacı ile ikamet ettikleri yerden başka yerlere seyahatlerini kapsayan ve konaklamayı da gerektiren turizm çeşididir (Tengilimoğlu 2017: 47). Carrera & Bridges (2006) sağlık turizmini bireyin zihin ve beden sağlığının korunması, iyileştirilmesi veya restorasyonu için yerel çevrenin dışında düzenlenen seyahatler olarak tanımlamışlardır. Sağlık turizmi, yaşanan yerden seyahat ederek sağlığı geliştirmek, sağlığı korumak ve bir sağlık problemine çözüm bulmak amacıyla yapılan seyahatlerdir (Özsarı & Karatana 2013: 137).

Geçmişteki fenomen zengin insanların gelişmiş ülkelere tıbbi hizmet almak için gitmesiyle günümüzdeki fenomen her kesimden insanın tıbbi hizmetler için gelişmekte olan hatta az gelişmiş ülkelere seyahatlerini içermektedir. Geleneksel olarak bireyler, toplumlarında bulunmayan tıbbi tedaviler için daha az gelişmiş ülkelere çok gelişmiş ülkelere seyahat etmişlerdir (Horowitz, Rosensweig & Jones 2007: 1).

Medikal turizmin temelinde tıbbi işlemler yer almakta olup bu özelliği medikal turizmi diğer sağlık turizmi türlerinden ayırmaktadır. Medikal turistler kaplıca, dinlenme tesisi veya tatil köyünde sağlığı koruma ya da geliştirme amacı taşıyan sağlık turistlerinin aksine özel tıbbi tedavi aramaktadırlar (Jenner 2008: 236). Medikal turizm, bireylerin ikamet edilen yerdeki sağlık hizmetlerince herhangi bir sevk verilmeksizin, tıbbi bakıma erişmek amacıyla cepten ödeme yapılarak gerçekleştirilen uluslararası seyahatleri ifade eder (Johnston, Crooks & Snyder 2012).

Sağlığı geliştirmekten farklı olarak sağlığı kazanma çabalarında tıbbi işlemleri zorunlu kılan durumda medikal turizm söz konusu olmaktadır (Dinçer 2018). Medikal turizmde tedavi maksadıyla başka bir ülkeye seyahat etmek gerekmekte olup gelişmiş ülkelerdeki artan maliyetler, bekleme sürelerinin uzun olması gibi nedenler bireyleri medikal turizme yönlentmektedir (Tengilimoğlu 2017: 53).

2.GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı medikal turizm hizmeti vermekte olan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarını belirlemektir.

Sağlık kuruluşlarında hizmet sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının medikal turistler ile birebir iletişim halinde olmaları bu kesimin görüşlerini önemli kılmaktadır. Bu araştırma ile sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarının belirlenmesi, medikal turizm konusunda başarılı olmak ve ilerlemek isteyen sağlık kuruluşları açısından önem arz etmektedir. Bu araştırma ile medikal turizm faaliyetleri kapsamında karşılaşılan sorunlar için çözüm önerileri getirilebilecek, düzeltilmesi gereken durumlar hakkında ve kaliteli bir medikal turizm hizmet sunumu gerçekleştirmek için fikir sahibi olunabilecektir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi'ndeki sağlık çalışanlarının medikal turizme bakış açılarının belirlenmesine yönelik bu araştırmada anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Uygulanan anket toplamda beş bölümden oluşmakta olup bu bölümler sırasıyla demografik bilgiler, medikal turizmin etkileri, medikal turizmin sorunları, kurumsal yeterlilik ve Sivas'ın medikal turizm potansiyelinden oluşmaktadır.

Anket formunda ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde medikal turizm algısı ile ilgili toplamda 41 ifadeye yer verilmiştir. Katılımcılardan 5'li Likert Tipi ölçeğe göre değerlendirmede bulunmaları istenmiştir.

Anket soruları Erdoğan (2018)'in yüksek lisans tezinde kullanmış olduğu anket sorularının medikal turizme uyarlanması ile oluşturulmuştur.

Anketlerin uygulanmasına yönelik saha çalışması 06.04.2021 tarih ve E-93596471-010.01-30415 sayılı 06 Nisan - 06 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup araştırma kapsamında hastane çalışanlarına toplamda 450 adet anket dağıtılmıştır. Anketlerin 418 adedinden geri dönüş alınmış, toplanan bu anketlerden 382 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketlerden 36 adedi eksik bilgiler bulunması nedeni ile analiz dışı bırakılmıştır.

Katılımcıların meslekleri idari, yardımcı hizmetler, diğer sağlık personeli, doktor ve hemşire olmak üzere 5 grupta toplanmıştır. Bilgisayar işletmenleri, büro memurları ve sağlık idarecileri idari meslek grubunda; güvenlikler, hasta bakıcılar, taşıma görevlileri ve temizlik görevlileri yardımcı hizmetler meslek grubunda; radyoterapi teknikerleri, sağlık bakım teknikerleri, tıbbi görüntüleme teknisyenleri, tıbbi laboratuvar ve patoloji teknisyenleri, biyologlar, eczacılar, acil tıp teknisyenleri diğer sağlık personeli meslek grubunda yer almaktadır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın analizleri %95 güven seviyesinde incelenmiştir. Öncelikle katılımcıların yapısını anlamak amacıyla demografik verilerin frekans tabloları hazırlanmıştır. Devam eden aşamada anket sorularının tutarlılığının ölçülmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Ankette yer alan ölçeklere verilen cevapların tutarlı olup olmadığını belirlemek için Cronbach's Alpha Katsayısı ile güvenilirlik analizi yapılmıştır. Cronbach's Alpha Değeri; bir ölçekte yer alan soruların varyanslarının toplamının, genel varyansa bölünerek elde edilmektedir. Alfa katsayısı ile bir ölçekte yer alan soruların belirli gruplar halinde, türdeş bir yapıyı oluşturup oluşturmadıkları belirlenmeye çalışılır. Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Alfa katsayısı şu şekilde yorumlanmaktadır (Karagöz, 2019: 1002-1003).

Tablo 1: Cronbach's Alpha Güvenilirlik İstatistikleri

Faktörler	Cronbach's Alpha Katsayısı	Soru Sayısı
Medikal Turizmin Etkileri	0,866	5
Medikal Turizmin Sorunları	0,892	12
Kurumsal Yeterlilik	0,905	17
Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli	0,912	7

Cronbach's Alpha analizi ile medikal turizmin etkileri %86,6, medikal turizmin sorunları %89,2, kurumsal yeterlilik %90,5 ve Sivas'ın medikal turizm potansiyeli %91,2 olarak

hesaplanmış olup tüm ölçeklerin “yüksek derecede güvenilir” olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2: Demografik Verilerin Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	192	50,30
	Erkek	190	49,70
Yaş	18-24	41	10,70
	25-34	131	34,30
	35-44	148	38,70
	45-54	58	15,20
	55 ve üzeri	4	1,00
Eğitim	İlköğretim	14	3,70
	Lise	97	25,40
	Üniversite	228	59,70
	Lisansüstü	43	11,30
Meslek	İdari	81	21,20
	Yardımcı hizmetler	102	26,70
	Diğer sağlık personeli	32	8,40
	Hekim	89	23,30
	Hemşire	78	20,40
Tecrübe	1-5 yıl	133	34,80
	6 yıl ve üzeri	249	65,20

Araştırmaya katılan toplamda 382 katılımcının %50,30'unu kadınlar, %49,70'i erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %38,70'i 35-44 yaş grubunda, %34,30'u 25-34 yaş grubunda, %15,20'si 45-54 yaş grubunda, %10,70'i 18-24 yaş grubunda, %1'i ise 55 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %59,70'i üniversite, %25,40'ı lise, %11,30'u lisansüstü ve %3,70'i ilköğretim mezunudur. Katılımcıların %26,70'i yardımcı hizmetler, %23,30'u hekim, %21,20'si idari, %20,40'ı hemşire ve %8,40'ı diğer sağlık personelinde oluşmaktadır. %65,20'si 6 yıl ve üzeri, %34,80'i ise 1-5 yıl arası tecrübeye sahiptir (Tablo 2).

3.1. Medikal Turizmin Etkileri Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının medikal turizm ve yabancı hastalar hakkındaki bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3: Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Min-Max	Ort.	Ss
Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.	382	1,00-5,00	3,81	1,053
Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.	382	1,00-5,00	3,79	0,990
Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.	382	1,00-5,00	3,81	1,051
Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.	382	1,00-5,00	3,60	1,068
Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.	382	1,00-5,00	3,64	1,052

Tablo 3'te medikal turizmin etkileri ölçeğine ait ifadelerle bakıldığında "Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır" ($\mu=3,81$), "Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir" ($\mu=3,81$), "Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır" ($\mu=3,79$), "Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür" ($\mu=3,64$) ve "Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir" ($\mu=3,60$) ifadelerinin ortalamalarına bakıldığında katılımcıların medikal turizmin ekonomik açıdan, sağlık hizmetleri talebinde artış sağlanması açısından ve kalite standartlarının artırılması açısından faydalı olacağını, yabancı hastalara gösterilecek ilgi ve özenin ise yerli hastalara gösterilecek ilgi ve özeni azaltacağını düşündükleri söylenebilir.

3.2. Medikal Turizmin Sorunları Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde medikal turizm konusunda sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili sağlık çalışanlarının bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4: Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Minimum-Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.	382	1,00-5,00	3,36	1,113
Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.	382	1,00-5,00	3,69	1,058
Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.	382	1,00-5,00	3,28	1,061

Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.	382	1,00-5,00	3,56	1,029
Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.	382	1,00-5,00	3,37	1,039
Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır.	382	1,00-5,00	3,52	0,946
Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.	382	1,00-5,00	3,32	1,192
Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır.	382	1,00-5,00	3,24	0,987
Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,28	1,012
Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır.	382	1,00-5,00	3,22	1,077
Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir.	382	1,00-5,00	3,22	1,037
Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.	382	1,00-5,00	3,32	1,036

Tablo 4'te medikal turizmin sorunları ölçeğine ait ifadelerle bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip ifadelerin "Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir" ($\mu=3,69$), "Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır" ($\mu=3,56$) ve "Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır" ($\mu=3,52$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Bu ortalamalar ile katılımcıların yabancı hastaların ülkeler arası dolaşım sebebi ile gittikleri ülkeye bulaşıcı hastalıklar getirebileceğini, Türkiye'nin medikal turizm endüstrisinde çok fazla rakibinin olduğunu ve ülkedeki medikal turizm hizmeti sunan kuruluşların diğer ülkelerde medikal turizm hizmeti sunan kuruluşlar ile iletişim sorunu yaşadıklarını düşündükleri söylenebilir.

"Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir" ($\mu=3,36$), "Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir." ($\mu=3,28$), "Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir" ($\mu=3,32$),

“Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir” ($\mu=3,37$), “Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir” ($\mu=3,28$), “Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır” ($\mu=3,22$), “Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir” ($\mu=3,22$), “Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır” ($\mu=3,24$), “Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir” ($\mu=3,32$) ifadelerinin ortalamalarına bakıldığında katılımcıların bu ifadeler için kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların bu konular hakkında fikir beyan etmekten kaçındıkları veya bu konular hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

3.3. Kurumsal Yeterlilik Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının, çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm konusunda yeterliliği konusunda bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 5: Kurumsal Yeterlilik Bölüm Sorularının Değerleri

	N	Min.- Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.	382	1,00-5,00	3,25	1,169
Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.	382	1,00-5,00	3,34	1,034
Tıbbi etik kurallara bağlıdır.	382	1,00-5,00	3,38	1,080
Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.	382	1,00-5,00	3,31	1,085
Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.	382	1,00-5,00	3,24	1,124
Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.	382	1,00-5,00	2,95	1,123
Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.	382	1,00-5,00	3,00	1,171
Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,89	1,135
Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,40	1,154
Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,75	1,071

Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,73	1,038
Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,81	1,083
Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,79	1,083
Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,80	1,049
Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.	382	1,00-5,00	2,85	1,019
Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.	382	1,00-5,00	3,10	1,102
Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	2,84	1,099

Tablo 5'te kurumsal yeterlilik bölüm sorularına ait ifadelerle bakıldığında "Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir" ($\mu=2,40$) ifadesine verilen yanıtlar neticesinde katılımcıların çalışmakta oldukları kurumdaki sağlık çalışanlarının yabancı dil bilgisini yetersiz gördükleri söylenebilir.

"Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder" ($\mu=3,25$), "Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir" ($\mu=3,34$), "Tıbbi etik kurallara bağlıdır" ($\mu=3,38$), "Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur" ($\mu=3,31$), "Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur" ($\mu=3,24$), "Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir" ($\mu=2,95$), "Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır" ($\mu=3,00$), "Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir" ($\mu=2,89$), "Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir" ($\mu=2,75$), "Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir" ($\mu=2,73$), "Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir" ($\mu=2,81$), "Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir" ($\mu=2,79$), "Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir" ($\mu=2,80$), "Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir" ($\mu=2,85$), "Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler" ($\mu=3,10$), "Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir" ($\mu=2,84$) ifadelerinin tümünde ise katılımcıların kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm faaliyetleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamakla birlikte çalışmakta oldukları kurum hakkında fikir belirtmekten kaçındıkları da söylenebilir.

3.4. Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli Sorularının Ortalama Değerleri

Bu bölümde sağlık çalışanlarının Sivas'ın medikal turizm ve diğer sağlık turizmi türleri açısından potansiyeli konusunda bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 6: Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Sorularının Ortalama Değerleri

	N	Min.- Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,14	1,084
Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır.	382	1,00-5,00	3,28	1,073
Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir.	382	1,00-5,00	3,19	1,083
Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	382	1,00-5,00	3,38	1,065
Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir.	382	1,00-5,00	3,13	1,089
Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir.	382	1,00-5,00	3,24	1,065
Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir.	382	1,00-5,00	2,97	1,065

Tablo 6'da Sivas'ın medikal turizm potansiyeli bölüm sorularına ait ifadelerle bakıldığında "Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." ($\mu=3,14$), "Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır" ($\mu=3,28$), "Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir" ($\mu=3,19$), "Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir" ($\mu=3,38$), "Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir" ($\mu=3,13$), "Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir" ($\mu=3,24$), "Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir" ($\mu=2,97$) ifadelerinin tümünde katılımcıların kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların Sivas ilinin mevcut konaklama koşulları, ulaşımı, tarihi ve kültürel olanakları, coğrafi konumu ve iklimi, mevcut sağlık kurum ve kuruluşlarının yeterliliği, medikal turizm için gerekli alt yapı ve donanımı ve diğer sağlık turizmi çeşitleri açısından sahip olduğu olanaklar konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları veya fikir beyan etmekten kaçındıkları söylenebilir.

3.5. Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 7: Medikal Turizmin Etkileri Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek					Test	
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	7	6	1	1	$X^2=46,277;$ $p=,000^*$
		%	2,0	8,6	18,8	1,1	1,3	
	Katılmıyorum	n	9	8	2	6	6	
		%	8,8	9,9	6,3	6,7	7,7	
	Kararsızım	n	20	16	4	5	13	
		%	19,6	19,8	12,5	5,6	16,7	
	Katılıyorum	n	52	32	14	36	41	
		%	51,0	39,5	43,8	40,4	52,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	19	18	6	41	17	
		%	18,6	22,2	18,8	46,1	21,8	
Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	1	5	2	0	$X^2=40,692;$ $p=,001^*$
		%	2,9	1,2	15,6	2,2	0,0	
	Katılmıyorum	n	6	12	4	3	6	
		%	5,9	14,8	12,5	3,4	7,7	
	Kararsızım	n	28	13	4	13	17	
		%	27,5	16,0	12,5	14,6	21,8	
	Katılıyorum	n	44	38	12	41	38	
		%	43,1	46,9	37,5	46,1	48,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	17	7	30	17	
		%	20,6	21,0	21,9	33,7	21,8	
Medikal turizmde	Kesinlikle	n	4	3	4	3	1	$X^2=24,734;$

yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.	Katılmıyorum	%	3,9	3,7	12,5	3,4	1,3	p=,075
		n	7	6	2	4	12	
	Katılmıyorum	%	6,9	7,4	6,3	4,5	15,4	
		n	24	16	4	11	14	
	Kararsızım	%	23,5	19,8	12,5	12,4	17,9	
		n	44	37	13	36	31	
	Katılıyorum	%	43,1	45,7	40,6	40,4	39,7	
		n	23	19	9	35	20	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	22,5	23,5	28,1	39,3	25,6	
		n	1	3	5	2	2	
Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.	Katılmıyorum	%	1,0	3,7	15,6	2,2	2,6	$\chi^2=35,993$; p=,003*
		n	11	11	5	9	10	
	Katılmıyorum	%	10,8	13,6	15,6	10,1	12,8	
		n	30	23	7	18	28	
	Kararsızım	%	29,4	28,4	21,9	20,2	35,9	
		n	43	26	10	37	14	
	Katılıyorum	%	42,2	32,1	31,3	41,6	17,9	
		n	17	18	5	23	24	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	16,7	22,2	15,6	25,8	30,8	
		n	3	4	5	3	0	
Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.	Katılmıyorum	%	2,9	4,9	15,6	3,4	0,0	$\chi^2=26,416$; p=,048*
		n	7	10	4	9	8	
	Katılmıyorum	%	6,9	12,3	12,5	10,1	10,3	
		n	27	26	5	20	22	
	Kararsızım	%	26,5	32,1	15,6	22,5	28,2	
		n	42	26	14	30	33	
	Katılıyorum	%	41,2	32,1	43,8	33,7	42,3	
		n	23	15	4	27	15	
	Kesinlikle							

Katılıyorum	%	22,5	18,5	12,5	30,3	19,2
-------------	---	------	------	------	------	------

H₁: Medikal turizmin etkileri ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{1a}: “Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm kurumlar için gelir kaynağıdır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,000) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %69,6’sı, idari meslek grubundaki katılımcıların %61,7’si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %62,6’sı, hekim meslek grubundaki katılımcıların %86,5’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %74,4’ü olumlu cevap vermiş olup medikal turizmin kurumlar için gelir kaynağı olduğunu düşünmektedirler.

H_{1b}: “Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,001) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %63,7’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %67,9’u, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %59,94’ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %79,8’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %70,5’i olumlu cevap vermiş olup medikal turizmin ülkeye ekonomik gelir sağlayacağını düşünmektedirler.

H_{1c}: “Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizmde yabancı hastalar, sağlık hizmetleri sektörüne canlılık getirir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,075) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{1c} hipotezi reddedilmiştir.

H_{1d}: “Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastalara gösterilen ilgi ve özen yerli hastalarımızı incitebilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,003) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %58,9’u, idari meslek grubundaki katılımcıların %54,3’ü, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %46,9’u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %67,4’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7’si olumlu cevap vermiş olup yabancı hastalara gösterilecek ilgi ve özenin ise yerli hastalara gösterilecek ilgi ve özeni azaltacağını bu durumun yerli hastaları inciteceğini düşünmektedirler.

H_{1e}: “Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm kalite standartlarının yükseltilmesinde itici bir güçtür.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,048) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{1e} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %63,7’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %50,6’sı, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %56,3’ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %64’ü ve hemşire meslek grubundaki

katılımcıların %61,5'i olumlu cevap vermiş olup kalite standartlarının yükseltilmesinde medikal turizmin etkili olduğunu düşünmektedirler.

4.6. Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 8: Medikal Turizmin Sorunları Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek						Test
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	10	3	5	3	$X^2=34,644;$ $p=,004^*$
		%	3,9	12,3	9,4	5,6	3,8	
	Katılmıyorum	n	10	21	10	12	14	
		%	9,8	25,9	31,3	13,5	17,9	
	Kararsızım	n	16	20	7	21	20	
		%	15,7	24,7	21,9	23,6	25,6	
	Katılıyorum	n	54	24	11	35	32	
		%	52,9	29,6	34,4	39,3	41,0	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	18	6	1	16	9	
		%	17,6	7,4	3,1	18,0	11,5	
Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	1	3	4	5	3	$X^2=32,395;$ $p=,009^*$
		%	1,0	3,7	12,5	5,6	3,8	
	Katılmıyorum	n	5	14	6	6	6	
		%	4,9	17,3	18,8	6,7	7,7	
	Kararsızım	n	21	18	4	19	21	
		%	20,6	22,2	12,5	21,3	26,9	
	Katılıyorum	n	41	31	16	37	33	
		%	40,2	38,3	50,0	41,6	42,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	34	15	2	22	15	
		%	33,3	18,5	6,3	24,7	19,2	

Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	11	3	2	4	$\chi^2=60,262;$ $p=,000^*$
		%	2,9	13,6	9,4	2,2	5,1	
	Katılmıyorum	n	3	22	9	21	8	
		%	2,9	27,2	28,1	23,6	10,3	
	Kararsızım	n	43	18	6	28	28	
		%	42,2	22,2	18,8	31,5	35,9	
	Katılıyorum	n	32	22	13	28	34	
		%	31,4	27,2	40,6	31,5	43,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	8	1	10	4	
		%	20,6	9,9	3,1	11,2	5,1	
Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	5	4	2	2	$\chi^2=26,422;$ $p=,048^*$
		%	3,9	6,2	12,5	2,2	2,6	
	Katılmıyorum	n	6	10	5	3	8	
		%	5,9	12,3	15,6	3,4	10,3	
	Kararsızım	n	30	30	9	29	25	
		%	29,4	37,0	28,1	32,6	32,1	
	Katılıyorum	n	35	27	13	36	27	
		%	34,3	33,3	40,6	40,4	34,6	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	27	9	1	19	16	
		%	26,5	11,1	3,1	21,3	20,5	
Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	3	3	3	$\chi^2=25,660;$ $p=,070$
		%	2,9	4,9	9,4	3,4	3,8	
	Katılmıyorum	n	13	12	7	20	7	
		%	12,7	14,8	21,9	22,5	9,0	
	Kararsızım	n	36	35	11	20	25	
		%	35,3	43,2	34,4	22,5	32,1	
	Katılıyorum	n	29	22	10	33	32	
		%	28,4	27,2	31,3	37,1	41,0	

Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır	Kesinlikle Katılıyorum	n	21	8	1	13	11	$X^2=14,828;$ $p=,537$
		%	20,6	9,9	3,1	14,6	14,1	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	2	2	2	1	
		%	2,0	2,5	6,3	2,2	1,3	
	Katılmıyorum	n	11	8	6	11	4	
		%	10,8	9,9	18,8	12,4	5,1	
	Kararsızım	n	29	35	10	30	25	
		%	28,4	43,2	31,3	33,7	32,1	
	Katılıyorum	n	46	27	10	30	35	
		%	45,1	33,3	31,3	33,7	44,9	
Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	14	9	4	16	13	$X^2=30,201;$ $p=,017^*$
		%	13,7	11,1	12,5	18,0	16,7	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	7	9	6	4	8	
		%	6,9	11,1	18,8	4,5	10,3	
	Katılmıyorum	n	10	14	11	18	14	
		%	9,8	17,3	34,4	20,2	17,9	
	Kararsızım	n	21	16	3	24	19	
		%	20,6	19,8	9,4	27,0	24,4	
	Katılıyorum	n	47	25	12	30	24	
		%	46,1	30,9	37,5	33,7	30,8	
Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır.	Kesinlikle Katılıyorum	n	17	17	0	13	13	$X^2=24,524;$ $p=,079$
		%	16,7	21,0	0,0	14,6	16,7	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	6	6	5	4	4	
		%	5,9	7,4	15,6	4,5	5,1	
	Katılmıyorum	n	9	10	8	12	5	
		%	8,8	12,3	25,0	13,5	6,4	
	Kararsızım	n	40	37	14	34	30	
		%	39,2	45,7	43,8	38,2	38,5	

	Katılıyorum	n	39	23	5	28	32	
		%	38,2	28,4	15,6	31,5	41,0	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	8	5	0	11	7	
		%	7,8	6,2	0,0	12,4	9,0	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	4	8	2	1	
		%	4,9	4,9	25,0	2,2	1,3	
	Katılmıyorum	n	20	12	5	10	12	
		%	19,6	14,8	15,6	11,2	15,4	
Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir.	Kararsızım	n	34	28	8	28	33	$\chi^2=42,134;$ $p=,000^*$
		%	33,3	34,6	25,0	31,5	42,3	
	Katılıyorum	n	37	24	10	38	26	
		%	36,3	29,6	31,3	42,7	33,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	6	13	1	11	6	
		%	5,9	16,0	3,1	12,4	7,7	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	8	6	3	1	
		%	9,8	9,9	18,8	3,4	1,3	
Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır.	Katılmıyorum	n	20	10	6	16	8	
		%	19,6	12,3	18,8	18,0	10,3	
	Kararsızım	n	30	38	8	28	33	$\chi^2=31,769;$ $p=,008^*$
		%	29,4	46,9	25,0	31,5	42,3	
	Katılıyorum	n	31	16	7	28	31	
		%	30,4	19,8	21,9	31,5	39,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	11	9	5	14	5	
		%	10,8	11,1	15,6	15,7	6,4	
Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları	Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	8	6	3	2	$X^2=30,966;$ $p=,014^*$
		%	4,9	9,9	18,8	3,4	2,6	
	Katılmıyorum	n	22	11	4	11	17	
		%	21,6	13,6	12,5	12,4	21,8	

için yeterli değildir.	Kararsızım	n	29	35	11	27	28	
		%	28,4	43,2	34,4	30,3	35,9	
	Katılıyorum	n	36	23	10	33	26	
		%	35,3	28,4	31,3	37,1	33,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	10	4	1	15	5	
		%	9,8	4,9	3,1	16,9	6,4	
Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	7	5	4	3	2	
		%	6,9	6,2	12,5	3,4	2,6	
	Katılmıyorum	n	19	7	7	9	10	
		%	18,6	8,6	21,9	10,1	12,8	
	Kararsızım	n	36	36	13	28	27	$X^2=26,518;$ $p=,047^*$
		%	35,3	44,4	40,6	31,5	34,6	
	Katılıyorum	n	29	25	7	29	31	
		%	28,4	30,9	21,9	32,6	39,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	11	8	1	20	8	
		%	10,8	9,9	3,1	22,5	10,3	

H₁: Medikal turizmin sorunları ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{2a}: “Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastaların teşhis ve tedavilerinde iletişim açısından zorluklar yaşanabilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,004$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2b} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %38,2’si ve diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %40,7’si olumsuz cevap vermiş olup teşhis ve tedavi işlemleri sırasında yabancı hastalar ile iletişimde zorluklar yaşanmayacağını; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %70,5’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %57,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %52,5’i olumlu cevap vermiş olup teşhis ve tedavi işlemleri sırasında yabancı hastalar ile iletişimde zorluklar yaşanabileceğini düşünmektedirler.

H_{2b}: “Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Yabancı hastalar bölgemize bulaşıcı hastalıklar getirebilir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,009$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %73,5’i, idari meslek grubundaki katılımcıların %56,8’i, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %56,3’ü, hekim meslek grubundaki katılımcıların %66,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların

%61,5'i olumlu cevap vermiş olup yabancı hastaların bulaşıcı hastalıklar konusunda taşıyıcı olabileceğini düşünmektedirler.

H_{2c}: "Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Yabancı hastalara uygulanan işlemlerin faturalandırılmasında sorunlar yaşanabilir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,000$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2c} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %40,8'i olumsuz cevap vermiş olup yabancı hastaların tedavi hizmetlerinden faydalandıktan sonra faturalandırma sürecinde sorunlar yaşanmayacağını; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %52'si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %43,7'si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7'si olumlu cevap vermiş olup yabancı hastaların tedavi hizmetlerinden faydalandıktan sonra faturalandırma sürecinde sorunlar yaşanabileceğini düşünmektedirler.

H_{2d}: "Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm konusunda uluslararası rakiplerin sayısı çok fazladır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,048$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %60,8'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %44,4'ü, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %43,7'si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %61,7'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %55,1'i olumlu cevap vermiş olup medikal turizmde uluslararası alanda rakiplerin sayısının fazla olduğunu düşünmektedirler.

H_{2e}: "Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Malpraktis (yanlış uygulanan tedavi) konusunda yasalarımız yetersizdir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,070$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{2e} hipotezi reddedilmiştir.

H_{2f}: "Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri ve aracı kurumlar yabancı ülkelerde medikal turizm hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyum sorunu yaşamaktadır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,537$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{2f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{2g}: "Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,017$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{2g} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 53,2'si olumsuz cevap vermiş olup özel hastanelerin kamu hastanelerine göre daha kaliteli hizmet vermediğini; yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %62,8'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %51,9'u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3'ü ve hemşire meslek

grubundaki katılımcıların % 47,5'i olumlu cevap vermiş olup özel hastanelerin kamu hastanelerine göre daha kaliteli hizmet verdiğini düşünmektedirler.

H_{2b}: "Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm hizmeti veren kurumlar arasında uyum sorunu yaşanmaktadır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,079) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{2b} hipotezi reddedilmiştir.

H₂: "Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizmde devlet tarafından verilen teşviklere ulaşım zor ve teşvikler yetersiz düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,000) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların % 40,6'sı olumsuz cevap vermiş olup medikal turizm konusunda devlet tarafından verilen teşviklere ulaşılmasının zor olmadığını ve teşviklerin yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %42,2'si, idari meslek grubundaki katılımcıların % 45,6'sı ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %55,1'i olumlu cevap vermiş medikal turizm konusunda devlet tarafından verilen teşviklere ulaşılmasının zor olduğunu ve teşviklerin yeteri kadar yapılmadığını düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü ise kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{2j}: "Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizmde başta Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıkların çalışmaları yetersizdir ve bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliği vardır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,008) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{2j} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 41,2'si, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %37,5'i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %47,2'si ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i olumlu cevap vermiş olup bakanlıkların medikal turizm konusundaki çalışmalarını ve koordinasyonlarını yetersiz bulmuşlardır. İdari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{2k}: "Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve ilgili mevzuatlar medikal turizm uygulamaları için yeterli değildir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,014) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{2k} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 45,1'i, hekim meslek grubundaki katılımcıların % 54'ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların % 39,7'si olumlu cevap vermiş olup son yıllarda gerçekleştirilen mevzuat ve reformların medikal turizm faaliyetleri açısından yetersiz olduğunu düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %43,2'si ve diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 34,4'ü kararsız bir tutum sergilemiş olup yine diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4'ü ise olumlu cevap vermişlerdir.

H₂: “Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayısı, medikal turizmde beklenen hedeflere ulaşma açısından yeterli düzeyde değildir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,047) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %39,2’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %55,1’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %50’si olumlu cevap vermiş olup idari ve yardımcı hizmetler meslek gruplarındaki katılımcılara göre akredite olmuş sağlık kuruluşlarının sayılarının medikal turizmde hedeflere ulaşılması açısından yetersiz olduğunu düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %44,4’ü ve yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %40,6’sı kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

4.7. Kurumsal Yeterlilik Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 9: Kurumsal Yeterlilik Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

		Meslek						Test
		Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		
Çalıştığımız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	5	9	6	11	8	X ² =31,984; p=,010*
		%	4,9	11,1	18,8	12,4	10,3	
	Katılmıyorum	n	5	16	9	14	14	
		%	4,9	19,8	28,1	15,7	17,9	
	Kararsızım	n	29	22	8	20	20	
		%	28,4	27,2	25,0	22,5	25,6	
	Katılıyorum	n	50	21	8	29	29	
		%	49,0	25,9	25,0	32,6	37,2	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	13	13	1	15	7	
		%	12,7	16,0	3,1	16,9	9,0	
Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	3	4	10	2	X ² =40,223; p=,001*
		%	2,9	3,7	12,5	11,2	2,6	
	Katılmıyorum	n	6	14	11	15	9	
		%	5,9	17,3	34,4	16,9	11,5	
	Kararsızım	n	33	23	8	21	31	
		%						

		%	32,4	28,4	25,0	23,6	39,7	
	Katılıyorum	n	51	32	8	29	29	
		%	50,0	39,5	25,0	32,6	37,2	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	1	14	7	
		%	8,8	11,1	3,1	15,7	9,0	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	7	7	4	
		%	2,9	4,9	21,9	7,9	5,1	
	Katılmıyorum	n	7	9	6	12	17	
		%	6,9	11,1	18,8	13,5	21,8	
Tıbbi etik kurallara bağlıdır.	Kararsızım	n	37	21	7	25	19	$\chi^2=32,199$; p=,009*
		%	36,3	25,9	21,9	28,1	24,4	
	Katılıyorum	n	43	35	11	29	28	
		%	42,2	43,2	34,4	32,6	35,9	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	12	12	1	16	10	
		%	11,8	14,8	3,1	18,0	12,8	
Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	4	6	5	4	$\chi^2=31,008$; p=,013*
		%	3,9	4,9	18,8	5,6	5,1	
	Katılmıyorum	n	18	9	9	12	14	
		%	17,6	11,1	28,1	13,5	17,9	
	Kararsızım	n	37	19	7	25	31	
		%	36,3	23,5	21,9	28,1	39,7	
	Katılıyorum	n	31	38	8	32	17	
		%	30,4	46,9	25,0	36,0	21,8	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	12	11	2	15	12	
		%	11,8	13,6	6,3	16,9	15,4	
Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	6	5	4	4	$\chi^2=26,677$; p=,045*
		%	7,8	7,4	15,6	4,5	5,1	
	Katılmıyorum	n	25	13	11	14	10	

önünde bulundurur.		%	24,5	16,0	34,4	15,7	12,8			
	Kararsızım	n	27	20	6	24	34			
		%	26,5	24,7	18,8	27,0	43,6			
	Katılıyorum	n	31	29	8	30	22			
		%	30,4	35,8	25,0	33,7	28,2			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	11	13	2	17	8			
%		10,8	16,0	6,3	19,1	10,3				
Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	6	3	8	15	$X^2=25,276;$ $p=,065$		
		%	9,8	7,4	9,4	9,0	19,2			
	Katılmıyorum	n	30	14	12	21	15			
		%	29,4	17,3	37,5	23,6	19,2			
	Kararsızım	n	28	27	7	26	31			
		%	27,5	33,3	21,9	29,2	39,7			
	Katılıyorum	n	27	26	9	22	14			
		%	26,5	32,1	28,1	24,7	17,9			
	Kesinlikle Katılıyorum	n	7	8	1	12	3			
		%	6,9	9,9	3,1	13,5	3,8			
	Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	13	5	7	5		9	$X^2=36,049;$ $p=,003^*$
			%	12,7	6,2	21,9	5,6		11,5	
Katılmıyorum		n	32	16	8	17	28			
		%	31,4	19,8	25,0	19,1	35,9			
Kararsızım		n	28	17	5	29	23			
		%	27,5	21,0	15,6	32,6	29,5			
Katılıyorum		n	23	27	9	24	15			
		%	22,5	33,3	28,1	27,0	19,2			
Kesinlikle Katılıyorum		n	6	16	3	14	3			
		%	5,9	19,8	9,4	15,7	3,8			
Kalifiyeli sağlık iş		Kesinlikle	n	20	5	4	7	10	$X^2=30,086;$	

gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	19,6	6,2	12,5	7,9	12,8	p=,018*
		n	24	19	10	20	26	
	Katılmıyorum	%	23,5	23,5	31,3	22,5	33,3	
		n	26	32	9	25	28	
	Kararsızım	%	25,5	39,5	28,1	28,1	35,9	
		n	24	20	7	29	5	
	Katılıyorum	%	23,5	24,7	21,9	32,6	6,4	
		n	8	5	2	8	9	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	7,8	6,2	6,3	9,0	11,5	
		n	24	16	9	27	25	
Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	23,5	19,8	28,1	30,3	32,1	$\chi^2=15,060$; p=,520
		n	35	22	10	26	22	
	Katılmıyorum	%	34,3	27,2	31,3	29,2	28,2	
		n	21	24	5	21	22	
	Kararsızım	%	20,6	29,6	15,6	23,6	28,2	
		n	15	16	7	10	8	
	Katılıyorum	%	14,7	19,8	21,9	11,2	10,3	
		n	7	3	1	5	1	
	Kesinlikle Katılıyorum	%	6,9	3,7	3,1	5,6	1,3	
		n	12	10	6	12	10	
Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir.	Katılmıyorum	%	11,8	12,3	18,8	13,5	12,8	$\chi^2=14,860$; p=,535
		n	28	18	5	26	30	
	Katılmıyorum	%	27,5	22,2	15,6	29,2	38,5	
		n	31	32	12	30	27	
	Kararsızım	%	30,4	39,5	37,5	33,7	34,6	
		n	26	16	6	16	9	
	Katılıyorum	%	25,5	19,8	18,8	18,0	11,5	
		n	5	5	3	5	2	
	Kesinlikle							

	Katılıyorum	%	4,9	6,2	9,4	5,6	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	12	7	4	14	11	
	Katılmıyorum	%	11,8	8,6	12,5	15,7	14,1	
	Katılmıyorum	n	32	17	9	28	21	
	Katılmıyorum	%	31,4	21,0	28,1	31,5	26,9	
Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	34	39	8	33	31	X ² =15,253; p=,506
		%	33,3	48,1	25,0	37,1	39,7	
	Katılıyorum	n	17	16	9	10	11	
		%	16,7	19,8	28,1	11,2	14,1	
Kesinlikle Katılıyorum	n	7	2	2	4	4		
	%	6,9	2,5	6,3	4,5	5,1		
Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	8	3	13	12	X ² =21,541; p=,159
		%	7,8	9,9	9,4	14,6	15,4	
	Katılmıyorum	n	27	22	12	31	14	
		%	26,5	27,2	37,5	34,8	17,9	
	Kararsızım	n	43	27	5	27	33	
		%	42,2	33,3	15,6	30,3	42,3	
	Katılıyorum	n	19	17	10	12	12	
		%	18,6	21,0	31,3	13,5	15,4	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	5	7	2	6	7	
		%	4,9	8,6	6,3	6,7	9,0	
Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	9	6	12	7	X ² =21,401; p=,164
		%	9,8	11,1	18,8	13,5	9,0	
	Katılmıyorum	n	24	21	12	32	24	
		%	23,5	25,9	37,5	36,0	30,8	
	Kararsızım	n	35	28	4	32	27	
		%	34,3	34,6	12,5	36,0	34,6	
	Katılıyorum	n	24	14	8	11	17	
		%						

		%	23,5	17,3	25,0	12,4	21,8	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	2	2	3	
		%	8,8	11,1	6,3	2,2	3,8	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	8	4	12	9	
		%	7,8	9,9	12,5	13,5	11,5	
	Katılmıyorum	n	32	17	10	27	24	
		%	31,4	21,0	31,3	30,3	30,8	
Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	33	30	9	32	30	$\chi^2=11,890;$ $p=,752$
		%	32,4	37,0	28,1	36,0	38,5	
	Katılıyorum	n	22	18	8	15	13	
		%	21,6	22,2	25,0	16,9	16,7	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	7	8	1	3	2	
		%	6,9	9,9	3,1	3,4	2,6	
Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	11	5	3	13	6	$\chi^2=27,938;$ $p=,032^*$
		%	10,8	6,2	9,4	14,6	7,7	
	Katılmıyorum	n	30	11	7	30	24	
		%	29,4	13,6	21,9	33,7	30,8	
	Kararsızım	n	28	37	11	28	35	
		%	27,5	45,7	34,4	31,5	44,9	
Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.	Katılıyorum	n	26	25	10	15	11	$X^2=25,358;$ $p=,029^*$
		%	25,5	30,9	31,3	16,9	14,1	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	7	3	1	3	2	
		%	6,9	3,7	3,1	3,4	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	9	4	3	6	9	
		%	8,8	4,9	9,4	6,7	11,5	
	Katılmıyorum	n	27	13	6	14	19	
		%	26,5	16,0	18,8	15,7	24,4	
	Kararsızım	n	33	29	14	22	32	

	%	32,4	35,8	43,8	24,7	41,0		
Katılıyorum	n	24	26	4	31	16		
	%	23,5	32,1	12,5	34,8	20,5		
Kesinlikle Katılıyorum	n	9	9	5	16	2		
	%	8,8	11,1	15,6	18,0	2,6		
Kesinlikle Katılmıyorum	n	10	2	5	14	9		
	%	9,8	2,5	15,6	15,7	11,5		
Katılmıyorum	n	38	18	6	29	27		
	%	37,3	22,2	18,8	32,6	34,6		
Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.	Kararsızım	n	24	26	10	24	29	$X^2=28,079$; $p=,031^*$
		%	23,5	32,1	31,3	27,0	37,2	
Katılıyorum	n	22	28	8	16	10		
	%	21,6	34,6	25,0	18,0	12,8		
Kesinlikle Katılıyorum	n	8	7	3	6	3		
	%	7,8	8,6	9,4	6,7	3,8		

H₃: Kurumsal yeterlilik ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{3a}: “Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Çalıştığınız kurum bilimsel yayın ve uygulamaları takip eder.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,010$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun bilimsel yayınları ve uygulamaları takip etmediğini düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %61,7’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %41,9’u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %49,5’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,2’si olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun bilimsel yayınları ve uygulamaları takip ettiğini düşünmektedirler.

H_{3b}: “Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Teknolojik donanım bakımından medikal turizme elverişlidir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,001$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz yanıt vermiş olup çalıştıkları kurumun teknolojik olarak medikal turizm faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %58,8’i, idari meslek grubundaki katılımcıların %50,6’sı, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,2’si olumlu cevap

vermiş olup göre çalıştıkları kurumun teknolojik olarak medikal turizm faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun olduğunu düşünmektedirler.

H_{3c}: “Tıbbi etik kurallara bağlıdır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Tıbbi etik kurallara bağlıdır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,009) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3c} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %40,7’si olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun tıbbi etik kurallara bağlı olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %54’ü, idari meslek grubundaki katılımcıların %58’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %50,6’sı’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %48,7’si olumlu yanıt vermiş olup diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcılara göre çalıştıkları kurumun tıbbi etik kurallara bağlı olduğunu düşünmektedirler.

H_{3a}: “Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sağlık hizmetleri maliyeti uygundur.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,013) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3a} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9’u olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sağlık hizmetleri maliyetleri açısından uygun olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %42,2’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %60,5’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %52,9’u olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sağlık hizmetleri maliyetleri açısından uygun olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %39,7’si kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3e}: “Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Hizmet sunum sürecinde hasta ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurur.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,045) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3e} hipotezi kabul edilmiştir. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %50’si olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun hizmet sunumunda hasta ihtiyaç ve beklentilerinin göz önünde bulundurulduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %41,2’si, idari meslek grubundaki katılımcıların %51,8’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %52,8’i olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun hizmet sunumunda hasta ihtiyaç ve beklentilerinin göz önünde bulundurulmadığını düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %43,6’sı kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3f}: “Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Muayene, tetkik sonuçlar ve tedavi bekleme süreleri uzun değildir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,065) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3g}: “Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sağlık hizmetlerine ulaşım kolaydır.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,003) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3g} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %53,1’i ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7’si olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda sağlık hizmetlerine ulaşılmasının kolay olduğunu

düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %44,1'i, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %46,9'u, hemşire meslek grubundaki katılımcıların %47,4'ü olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda sağlık hizmetlerine ulaşılmasının kolay olmadığını düşünmektedirler.

H_{3h}: "Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyeli medikal turizm için yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,018) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{3h} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %41,6'sı olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyelinin medikal turizm için yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %43,1'i, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %43,8'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %36,1'i olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun kalifiyeli sağlık iş gücü potansiyelinin medikal turizm için yeterli olmadığını düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %39,5'i kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3i}: "Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,520) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3i} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3j}: "Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Bölgesindeki diğer sağlık kuruluşlarıyla medikal turizm konusunda rekabet gücü yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,535) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3j} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3k}: "Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,506) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3k} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3l}: "Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm ile ilgili tanıtımları yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,159) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3l} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3m}: "Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Medikal turizm ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmaları yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,164) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{3m} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3n}: "Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

“Medikal turizm bilinci yeterli düzeydedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,752$) hesaplanmış olup ($p>0,05$) olduğu için H_{3n} hipotezi reddedilmiştir.

H_{3o} : “Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sahip olunan kalite belgeleri medikal turizm için yeterli düzeyde olup gereklerini yerine getirmektedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,032$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3o} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %40,2’si ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun sahip olduğu kalite belgelerinin medikal turizm için yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedirler. İdari meslek grubundaki katılımcıların %45,7’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %34,4’ünün kararsız bir tutum sergiledikleri ve yine yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %34,4’ünün ise olumlu cevap verdikleri görülmüştür.

H_{3p} : “Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Çalışan uzman hekimler alanlarında son derece iyidirler.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,029$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3p} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 35,3’ü, idari meslek grubundaki katılımcıların % 43,2’si, hekim meslek grubundaki katılımcıların % 52,8’i olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumda hizmet veren uzman hekimlerin alanlarında iyi olduğunu düşünmektedirler. Diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %43,8’i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %41’i kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{3r} : “Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.” ile meslek arasında ilişki vardır.

“Akreditasyon çalışmaları yeterli düzeydedir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,031$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{3r} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %43,2’si, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4’ü olumlu cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun akreditasyon çalışmalarının yeterli olduğunu düşünmektedirler. Yine diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %34,4’ü, yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %47,1’i, hekim meslek grubundaki katılımcıların %48,3’ü ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %46,1’i olumsuz cevap vermiş olup çalıştıkları kurumun akreditasyon çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

4.9. Sivas’ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi ve Hipotez Sonuçları

Tablo 10: Sivas’ın Medikal Turizm Potansiyeli Bölüm Soruları ile Meslek Değişkeni Arasında İlişki Analizi

Meslek						Test
Yardımcı Hizmetler	İdari	Diğer Sağlık Personeli	Hekim	Hemşire		

Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	4	8	3	14	5	$X^2=35,463;$ $p=,003^*$
		%	3,9	9,9	9,4	15,7	6,4	
	Katılmıyorum	n	10	11	10	20	12	
		%	9,8	13,6	31,3	22,5	15,4	
	Kararsızım	n	41	26	6	24	39	
		%	40,2	32,1	18,8	27,0	50,0	
	Katılıyorum	n	32	27	11	24	19	
		%	31,4	33,3	34,4	27,0	24,4	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	15	9	2	7	3	
		%	14,7	11,1	6,3	7,9	3,8	
Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	7	3	11	3	$X^2=34,252;$ $p=,005^*$
		%	2,9	8,6	9,4	12,4	3,8	
	Katılmıyorum	n	12	11	6	16	14	
		%	11,8	13,6	18,8	18,0	17,9	
	Kararsızım	n	36	15	4	29	33	
		%	35,3	18,5	12,5	32,6	42,3	
	Katılıyorum	n	35	37	17	25	24	
		%	34,3	45,7	53,1	28,1	30,8	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	16	11	2	8	4	
		%	15,7	13,6	6,3	9,0	5,1	
Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir.	Kesinlikle Katılmıyorum	n	6	6	2	9	5	$X^2=35,647;$ $p=,003^*$
		%	5,9	7,4	6,3	10,1	6,4	
	Katılmıyorum	n	6	12	7	27	18	
		%	5,9	14,8	21,9	30,3	23,1	
	Kararsızım	n	40	25	8	23	28	
		%	39,2	30,9	25,0	25,8	35,9	
	Katılıyorum	n	32	27	13	23	25	
		%	31,4	33,3	40,6	25,8	32,1	

Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	18	11	2	7	2	$\chi^2=26,692;$ $p=,045^*$
		%	17,6	13,6	6,3	7,9	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	2	5	3	7	4	
		%	2,0	6,2	9,4	7,9	5,1	
	Katılmıyorum	n	13	10	6	13	14	
		%	12,7	12,3	18,8	14,6	17,9	
	Kararsızım	n	30	24	0	28	29	
		%	29,4	29,6	0,0	31,5	37,2	
	Katılıyorum	n	40	29	20	29	24	
		%	39,2	35,8	62,5	32,6	30,8	
Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir.	Kesinlikle Katılıyorum	n	17	13	3	12	7	$\chi^2=33,523;$ $p=,006^*$
		%	16,7	16,0	9,4	13,5	9,0	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	8	3	12	6	
		%	2,9	9,9	9,4	13,5	7,7	
	Katılmıyorum	n	12	13	3	26	17	
		%	11,8	16,0	9,4	29,2	21,8	
	Kararsızım	n	42	22	10	23	33	
		%	41,2	27,2	31,3	25,8	42,3	
	Katılıyorum	n	30	29	12	21	20	
		%	29,4	35,8	37,5	23,6	25,6	
Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip	Kesinlikle Katılıyorum	n	15	9	4	7	2	$X^2=19,285;$ $p=,254$
		%	14,7	11,1	12,5	7,9	2,6	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	3	4	4	8	4	
		%	2,9	4,9	12,5	9,0	5,1	
	Katılmıyorum	n	11	16	4	19	18	
		%	10,8	19,8	12,5	21,3	23,1	
	Kararsızım	n	39	24	8	31	26	
		%	38,2	29,6	25,0	34,8	33,3	

bir ildir.	Katılıyorum	n	35	26	10	22	26	
		%	34,3	32,1	31,3	24,7	33,3	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	14	11	6	9	4	
		%	13,7	13,6	18,8	10,1	5,1	
	Kesinlikle Katılmıyorum	n	8	7	6	15	6	
		%	7,8	8,6	18,8	16,9	7,7	
	Katılmıyorum	n	15	23	6	21	9	
		%	14,7	28,4	18,8	23,6	11,5	
Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanımına sahiptir.	Kararsızım	n	50	24	7	26	34	$X^2=26,544;$ $p=,047^*$
		%	49,0	29,6	21,9	29,2	43,6	
	Katılıyorum	n	24	22	10	22	25	
		%	23,5	27,2	31,3	24,7	32,1	
	Kesinlikle Katılıyorum	n	5	5	3	5	4	
		%	4,9	6,2	9,4	5,6	5,1	

H₄: Sivas'ın medikal turizm potansiyeli ile meslek değişkeni arasında ilişki vardır.

H_{4a}: "Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,003$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4a} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %38,2'si ve diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7'si olumsuz cevap vermişler olup Sivas ilinin yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %44,4'ü yine diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7'si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin yabancı hastaların konaklaması bakımından yeterli olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %50'si bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4b}: "Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumdadır." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,005$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4b} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %50'si, idari meslek grubundaki katılımcıların %59,3'ü, yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %59,4'ü ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %37,1'i olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin yabancı hastaların kolay ulaşabileceği bir konumda olduğunu düşünmektedirler.

Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4c}: "Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Mevcut sağlık kurum ve kuruluşların sayısı yeterli düzeydedir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,003) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{4c} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %40,4'ü olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinde bulunan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayı bakımından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %49'u, idari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u, diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinde bulunan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayı bakımından yeterli olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %35,9'u bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4d}: "Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,045) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{4d} hipotezi kabul edilmiştir. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların % 55,9'u, idari meslek grubundaki katılımcıların % 51,8'i diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların % 71,9'u, hekim meslek grubundaki katılımcıların %46,1'i ve hemşire meslek grubundaki katılımcıların %39,8'i olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin kültürel ve tarihi yerler açısından yabancı hastaları çekebilecek imkânlarla sahip olduğunu düşünmektedirler.

H_{4e}: "Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas, coğrafi konumu ve iklimi ile medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahiptir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,006) hesaplanmış olup (p<0,05) olduğu için H_{4e} hipotezi kabul edilmiştir. Hekim meslek grubundaki katılımcıların %42,7'si olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinin coğrafi konum ve iklim olanaklarının medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahip olmadığını düşünmektedirler. Yardımcı hizmetler meslek grubundaki katılımcıların %44,1'i, idari meslek grubundaki katılımcıların %46,9'u, diğer sağlık personeli grubundaki katılımcıların %50'si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin coğrafi konum ve iklim olanaklarının medikal turizmde fark yaratabilecek bir potansiyele sahip olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %42,3'ü bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

H_{4f}: "Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir." ile meslek arasında ilişki vardır.

"Sivas diğer sağlık turizmi çeşitleri bakımından (termal turizm, SPA ve Wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi) yapılabilecek alternatiflere sahip bir ildir." sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde (p=0,254) hesaplanmış olup (p>0,05) olduğu için H_{4f} hipotezi reddedilmiştir.

H_{4g}: "Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanuma sahiptir." ile meslek arasında ilişki vardır.

“Sivas, medikal turizmde gerekli alt yapı ve donanıma sahiptir.” sorusuna verilen cevapların analizleri neticesinde ($p=0,047$) hesaplanmış olup ($p<0,05$) olduğu için H_{4g} hipotezi kabul edilmiştir. İdari meslek grubundaki katılımcıların %40,7’si ve hekim meslek grubundaki katılımcıların %40,5’i olumsuz cevap vermiş olup Sivas ilinin medikal turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli alt yapı ve donanıma sahip olmadığını düşünmektedirler. Diğer sağlık personeli meslek grubundaki katılımcıların %40,7’si olumlu cevap vermiş olup Sivas ilinin medikal turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli alt yapı ve donanıma sahip olduğunu düşünmektedirler. Hemşire meslek grubundaki katılımcıların %43,6’sı bu konuda kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Temelinde sağlık amaçlı seyahatlerin olması sağlık turizmini diğer turizm türleri içerisinde öne çıkarırken, temelinde tıbbi müdahalelerin olması da medikal turizmi sağlık turizmi türleri içerisinde öne çıkarmaktadır. Medikal turizmin ekonomik getirisinin yüksek olması ülkeleri medikal turizm ile uğraşmaya iten en büyük etkidir. Medikal turizmin döviz getirici özelliği medikal turizm ile ilgilenen ülkeler ve kurumlar arasında büyük bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Oluşan bu rekabet ortamında medikal turizm ile ilgilenen ülke ve kurumların sağlık hizmetleri ve turizm hizmetleri kapsamında daha kaliteli hizmet vermeleri gerekli hale gelmektedir.

Günümüzde insanların daha bilinçli hale gelmeleri ile birlikte sağlıklı bir yaşam sürme yönünde davranışları olumlu yönde değişim göstermektedir. İnsanlar sadece kaybolan sağlıklarını geri kazanmak için değil, sağlık durumlarını korumak için de seyahatler gerçekleştirmektedirler. Bu seyahatler neticesinde de sağlık turizmi türleri tüm dünyada ülkelerin ilgisini çeken bir turizm çeşidi haline gelmiştir.

Medikal turizmde hizmet sunumunun büyük bir kısmı sağlık kuruluşları tarafından karşılanmaktadır ve sağlık kuruluşları içerisinde ise hastaneler büyük öneme sahiptir. Tüm dünyada medikal turizmin artan popüleritesi sağlık kuruluşlarını daha kaliteli hizmet sunumu gerçekleştirmek ve daha fazla hasta memnuniyeti sağlamak için çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir. Hastanelerde hizmet sunumunu gerçekleştirmekte olan sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları hasta memnuniyetinin sağlanması kapsamında önem arz eden konulardan bir tanesidir. Sağlık çalışanlarının medikal turizm konusunda bilgi sahibi olması ve yabancı hastalara olumlu yaklaşımları medikal turizm hizmet sunumunda hasta memnuniyetine ve dolayısı ile medikal turizme katkı sağlamaktadır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde literatür taraması yapılarak birinci bölümde sağlık, sağlık hizmetleri kavramı, özellikleri ve sınıflandırılması konularına, ikinci bölümde sağlık turizmi kavramı, özellikleri ve türlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi’nde görev yapan 382 sağlık çalışanından toplanan verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan toplamda 382 katılımcının %50,30’unu kadınlar, %49,70’i erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %38,70’i 35-44 yaş grubunda, %34,30’u 25-34 yaş grubunda, %15,20’si 45-54 yaş grubunda, %10,70’i 18-24 yaş grubunda, %1’i ise 55 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %59,70’i üniversite, %25,40’ı lise, %11,30’u lisansüstü ve %3,70’i ilköğretim mezunudur. Katılımcıların %26,70’i yardımcı hizmetler, %23,30’u hekim, %21,20’si idari, %20,40’ı hemşire ve %8,40’ı diğer sağlık personelinde oluşmaktadır. %65,20’si 6 yıl ve üzeri, %34,80’i ise 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Medikal turizmin etkileri bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların medikal turizmin hem kurumlara hem de ülkeye ekonomik açıdan gelir getirici bir turizm çeşidi olduğunu, sağlık hizmetlerinde talep ve kalite standartlarının arttırılmasına fayda sağlayacağını ve yabancı hastalara gösterilecek ilginin yerli hastalara gösterilmesi gereken ilgi üzerinde azalmaya sebep olacağını düşündükleri söylenebilir.

Medikal turizmin sorunları bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında yabancı hastaların ülkeler arası dolaşım sebebi ile gittikleri ülkeye bulaşıcı hastalıklar getirebileceğini, Türkiye'nin medikal turizm endüstrisinde çok fazla rakibinin olduğunu, ülkedeki medikal turizm hizmeti sunan kuruluşların diğer ülkelerde medikal turizm hizmeti sunan kuruluşlar ile iletişim sorunu yaşadıklarını düşündükleri, yabancı hastaların tedavileri sonrası faturalandırma işlemleri, malpraktis, medikal turizm kapsamında devlet tarafından gerçekleştirilen yasa koyma, teşvik verilmesi, mevzuatlar ve medikal turizm faaliyetleri kapsamındaki çalışmalar hakkında katılımcıların yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

Kurumsal yeterlilik bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların tüm ifadeler için kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Katılımcıların çalışmakta oldukları kurumun medikal turizm faaliyetleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamakla birlikte çalışmakta oldukları kurum hakkında fikir belirtmekten kaçındıkları da söylenebilir.

Sivas'ın medikal turizm potansiyeli bölüm sorularına ait ifadelere verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların yine tüm ifadeler için kararsız tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu ortalamalara göre katılımcıların Sivas ilinin mevcut konaklama koşulları, ulaşımı, tarihi ve kültürel olanakları, coğrafi konumu ve iklimi, mevcut sağlık kurum ve kuruluşlarının yeterliliği, medikal turizm için gerekli alt yapı ve donanımı ve diğer sağlık turizmi çeşitleri açısından sahip olduğu olanaklar konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları veya fikir beyan etmekten kaçındıkları söylenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Kurumda yabancı dil bilen personel sayısı arttırılmalıdır. Çalışanlar yabancı dil öğrenmeleri için teşvik edilerek bu hususta yabancı dil eğitim programları düzenlenebilir ve personel alımlarında yabancı dil şartı aranabilir.
- Teknolojik yenilikler yakından takip edilmeli ve kurum bünyesinde kullanımı sağlanmalıdır.
- Kurumda medikal turizm konusunda yenilikler takip edilmeli, medikal turizm verileri oluşturulmalı, medikal turizm faaliyetlerini arttırma hususunda çalışmalar yapılmalı, uluslararası alanda tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmeli ve pazarlama stratejileri geliştirilmelidir.
- Uluslararası alanda kabul görmüş akreditasyon belgeleri alınması daha fazla medikal turistlerin kurumu tercih etmelerini sağlayacaktır. Akreditasyon belgeleri alma konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Medikal turistlerin tedavi hizmetleri ile birlikte Sivas ilinin tarihi ve kültürel olanaklarını deneyimleyebileceği veya diğer sağlık turizmi faaliyetlerine katılım sağlayabileceği paket hizmetler oluşturulmalıdır.

- Sağlık çalışanlarına düzenli aralıklar ile medikal turizm konusunda eğitimler verilmeli ve kurumun medikal turizm faaliyetlerini içeren toplantılar yapılmalıdır.
- Çalışmanın farklı kurumlarda farklı sağlık personel grupları üzerinde yapılması sağlık turizmüne yönelik farkındalıkların artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Anspaugh D. A. Hamrick M. H. ve Rosato F. D. (1991). *Concepts And Applications Wellness*. St. Louis: Mosby Year Book.

Aydın, O. (2012). Türkiye’de Alternatif bir Turizm; Sağlık Turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 91-96.

Carrera P. M. ve Bridges J. F. P. (2006). Globalization and healthcare: understanding health and medical tourism. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes*, (6), 447-454.

Erdoğan, Mahmut (2018). *Kamu Sağlık Politikalarında Yeni Bir Açılım Sağlık Turizmi: SDÜ Hastanelerinde Çalışan Hekimlerin Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Horowitz M. D. Rosensweig J. A. ve Jones C. A. (2007). Medical tourism: Globalization of health care marketplace, *Medscape General Medicine*, 9(4), 1-7.

Jenner, E. A. (2008). Unsettled borders of care: Medical tourism as a new dimension in America’s healthcare crisis, *Research in the Sociology of Health Care*, (26), 235-249. [https://doi.org/10.1016/S0275-4959\(08\)26011-4](https://doi.org/10.1016/S0275-4959(08)26011-4)

Johnston R. Crooks V. A. ve Snyder J. (2012), “I didn’t even know what I was looking for”: A qualitative study of the decision-making process of Canadian medical tourists, *Globalization and Health*, 8(23), 1-12.

Kavuncubaşı, Ş. (2000). *Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kırılmaz, H. (Ed.). (2009). *Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi Bildiriler Kitabı*. Ankara: Turunç Matbaacılık.

Kozak N. Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2019). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*. Detay Yayıncılık.

Özsarı S. H. ve Karatana Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye’nin durumu. *J Kartal TR*, 24(2), 136-144.

Öztek, Z. (2001), Sağlık Kavramı ve Sağlık Hizmetleri, *Yeni Türkiye Dergisi*, 39, 294-295.

Tengilimoğlu, D. (Ed.) (2017). *Sağlık Turizmi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Turgu S. (2012). *Edirne İl Merkezinde Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Hasta Memnuniyeti ve Hekim İş Doyumu ile İlişkisinin Araştırılması*, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Edirne.

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6 Sayı: 1

Sayfa: 70-87.

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 20.06.2023

Düzeltilme Tarihi: 05.07.2023

Kabul Tarihi: 05.07.2023

Araştırma Makalesi (Research Article)

III. YAŞ GRUBU TERMAL TURİZM MÜŞTERİLERİNİN BESLENME ALIŞKANLIKLARI: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ

III. Nutrition Habits of Age Group Thermal Tourism Customers: The Case of Sivas

Yasin SEVGEL*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Abdullah MISIRLIOĞLU

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öz

Tarihin ilk çağlarından beri insanlar farklı amaçlarla farklı bölgelere seyahat etmişlerdir. Bu seyahatler sayesinde farklı coğrafyalar keşfedilmiş farklı kültürlerle tanışılmıştır. Turizm faaliyetlerinde ortaya çıkan konaklama, yiyecek içecek gibi ihtiyaçların da doğmasıyla bir sektör haline gelmiştir. Günümüzde 65 ve üzerindeki nüfus, yaşlı nüfus olarak tanımlanmaktadır. Tıp ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sayesinde dünya genelinde yaşamını sürdüren ileri yaş nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı üçüncü yaş grubu termal turizm müşterilerinin beslenme alışkanlıklarının belirlenmesidir. Termal konaklama işletmelerinde konaklayan müşterilerin, otel mutfak hizmetlerinde sunulan yiyecek ve içecek hizmetlerinin değerlendirilmesi ve beklentileri ve beslenme alışkanlıklarının ölçülmesidir. Çalışmaya veri toplamak amacıyla Sivas ili Sıcak Çermik'te bulunan Turizm İşletme Belgeli üç otelde 01- 31 Ağustos 2022 tarihleri arasında konaklayan 55 yaş ve üstündeki 1745 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmada veri analizi SPSS IBM 23 paket programı ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde ve ki kare analizleri kullanılmıştır. Araştırmada, ankete katılanların %50'sinin 60-69 yaş aralığında olduğu, üçüncü yaş turizm grubu termal turizm müşterilerinin %55,12'sinin yaşlı kadınlardan oluştuğu, %40'ının ilköğretim mezunu olduğu, müşterilerin %30'unda diyabet, kalp damar ve hipertansiyon hastalıklarının üçünün birlikte görüldüğü ve %66.92'sinde ise sürekli kullandığı bir ilaç olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların termal konaklama tesislerinde beslenme alışkanlıkları ile beslenme alışkanlıklarında hangi demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Bu çalışma ile termal turizme yönelik hizmet sektöründe, Sivas turizmine yönelik arzın artması, turistik işletmelerin yiyecek ve içecek hizmeti konusunda özellikle üçüncü yaş turizmi açısından bilgilendirmesi, Sivas'ı ziyaret eden yerli ve yabancı

* Sorumlu Yazar: ysn.svg101@gmail.com

Önerilen Atıf: Sevgel Y. ve Mısırlıoğlu A. (2023). III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 70-87.

turistlerin beslenme alışkanlıklarıyla birlikte beklentileri konusunda yerel işletmeler başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara bilimsel katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: III. Yaş Turizmi, Beslenme Alışkanlıkları, Yaşlılık

ABSTRACT

Since the early ages of history, people have traveled to different regions for different purposes. Thanks to these travels, different geographies have been discovered and different cultures have been met. It has become a sector with the emergence of needs such as accommodation, food and beverage in tourism activities. Today, the population aged 65 and over is defined as the elderly population. Thanks to the developments in the field of medicine and technology, the elderly population living around the world has started to increase rapidly. The aim of this study is to determine the nutritional habits of third age group thermal tourism customers. It is to evaluate the food and beverage services offered in hotel kitchen services and to measure the expectations and eating habits of customers staying in thermal accommodation establishments. In order to collect data for the study, a questionnaire was applied to 1745 people aged 55 and over who stayed in three hotels with Tourism Management Certificates in Sıcak Çermik, Sivas province between 01- 31 August 2022. Data analysis was conducted with SPSS IBM 23 package program. Frequency, percentage and chi-square analyses were used to analyze the data obtained. In the study, it was determined that 50% of the respondents were between the ages of 60-69, 55.12% of the third age group thermal tourism customers were elderly women, 40% of them were primary school graduates, 30% of the customers had diabetes, cardiovascular and hypertension diseases together and 66.92% of them had a medication that they were constantly using. It was analyzed whether the participants' eating habits in thermal accommodation facilities differ according to the demographic variables in their eating habits. With this study, it is aimed to increase the supply for Sivas tourism in the service sector for thermal tourism, to inform the tourist businesses about food and beverage service, especially in terms of third age tourism, and to provide scientific contribution to the relevant institutions and organizations, especially local businesses, about the expectations of local and foreign tourists visiting Sivas together with their eating habits.

Key words: 3rd Age Tourism, Nutrition Habits, Old Age

1. GİRİŞ

Günümüzde sağlık sistemlerindeki gelişmeler, teknoloji ve sağlıklı beslenme gibi faktörlerin etkisiyle insanların yaşam süreleri geçmişe nazaran giderek artmaktadır. 1980 yılında dünya nüfusunun 382 milyonu 60 yaş üzeri iken günümüzde bu sayı 962 milyona kadar yükseldiği istatistiklerden anlaşılmaktadır. 2050 yılı projeksiyonları dikkate alındığında ise yaşlı nüfus 2,1 milyar seviyelerine ulaşacağı ifade edilmektedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hızla artmaktadır.

Türkiye’de yaşlı nüfus 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2021 yılında %44,3'ünü erkek nüfus, %55,7'sini kadın nüfus oluşturmaktadır (TÜİK 2022). Ülkemizde yaşlı bireylerin oranı arttıkça sağlık harcamaları da aynı oranda artış göstermektedir. Yaşlanmayla birlikte insanlarda bazı fiziksel ve ruhsal değişiklikler meydana gelir ve bu değişiklikler sebebiyle insanların beslenme alışkanlıklarının bir düzene sokulması gerekmektedir. Bireyler

yaşlanırken yaşam kalitelerini korunması ve kendilerini sağlıklı hissetmeleri önemlidir. Yaşla birlikte kronik hastalıklar gün yüzüne çıkmaktadır. Yaşlılığa bağlı gelişen hastalıklardan korunma ve önlenmesi için beslenme alışkanlıkları oldukça önemlidir.

Yapılan çalışmayla Sivas ili Sıcak Çermik Termal Bölgesinde bulunan 3 otelde konaklayan 55 yaş üstü bireylerin beslenme alışkanlıklarının tespit edilmesi ve belirlenen sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Turizm Kavramı ve Çeşitleri

Turizmin çeşitli tanımları olmakla beraber genel kabul görmüş çeşitli anlamları bulunmaktadır. Yerli ve yabancı ziyaretçileri çekmeye ve onların taleplerini ve isteklerini gidermek amacıyla yapılan firma faaliyetleri olarak (Harsell 1994: 7) tanımlanan turizm kavramı başka bir tanımda ise, yerli ve yabancı turistlerin sosyal ve iş yaşamlarından uzak başka bir yerde sürekli olmayan aktiviteleri ve bu alanlarda kaldıkları zaman dilimi boyunca isteklerinin sağlanması için yapılan aktiviteler olarak ifade edilmiştir (Mathieson ve Wall 1992: 1). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO 1994: 5) ise turizmi tanımlamış ve 3'e ayırmıştır. UNWTO'ya göre turizm, bireylerin düzenli olarak yaşamlarını idame ettikleri yerden uzaklaşarak süresi bir yılı geçmemek üzere her türlü amaçlarını giderdiği faaliyetler olarak tanımlayarak, iç turizm, dış turizm ve pasif dış turizm olarak 3'e ayırmıştır.

İç turizm (yani, kendi ülkeleri içinde seyahat eden turistler ve onları ağırlayan endüstri ve destek sistemi) ülkeye çeşitli sosyo-kültürel katkılar sağlayabilir. Neredeyse tüm bu insan odaklı katkılar, ulusal düzeyde tematik gelişmeleri teşvik eder (Jafari 1986: 492).

Dış Turizm, ülkeye farklı ülkelere turistlerin seyahat etmeleri ve konaklamalarını ifade eder ve ayrıca dış turizm ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Ekonomik büyümeyi teşvik eder ve diğer emtiaların gerçek ihracatının yanı sıra döviz toplama kabiliyeti nedeniyle görünmez bir ihracat olarak kabul edilir (Mariyono 2017: 83).

Pasif turizm ise, "deniz, güneş ve kum" destinasyonlarını tercih eden turistlerin asıl eylemleri kaplıca ve sağlık merkezlerinde güneşlenmek ve/veya dinlenme aktivitelerini içermektedir (Valek ve Axelsson 2012: 89).

1.2. Dünyada ve Türkiye'de Turizmin Gelişimi

Birinci Dünya Savaşı tamamlanmasıyla birlikte modern anlamda turizm ortaya çıktığını görmekteyiz. 1920'lerden itibaren turizm tüm araçlarıyla birlikte (otel, ulaşım türleri, deniz, eğlence, plaj v.d.) büyük ölçekte bir sektör haline gelmiştir (Evliyaoğlu 1994:7). 1950 yılında turizm faaliyetlerine 25 milyon kişi katılırken bu sayı 2000 yılında 683 milyona 2011 yılında ise 980 milyona ulaşmıştır (Karataş ve Babür 2013: 18). Dünya turizmine yönelik faaliyetler, 2009 yılında başlayan global mali kriz ve ekonomik resesyondan etkilenmiş, 2010 yılından sonra da büyüme yönlü pozitif olarak ilerleme kaydetmiştir. Dünya üzerinde, uluslararası turizm aktivitelerine katılan turist sayısı her geçen yılda artarak devam etmiştir (Akın, Şimşek ve Akın 2012: 66).

2019 yılının sonlarında Çin'de bulunan Vuhan şehrinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı kasıp kavuran Covid-19 ile dünyada küresel krizler yaşanmış, ülkeleri birçok noktada çaresiz bırakmış ve sektörler içinde en çok etkilenen sektör turizm sektörü olmuştur. Çoğu ülkede seyahat acentaları kapanırken, evden çalışma sistemine dönmüştür. Pandeminin etkilerinin azalmasıyla birlikte uluslararası uçuşların normal seyrinde dönmeye başlamış ve 2020'nin başlarında turizm sektörü olumlu yönde gelişmeler sağlanmıştır (Sürme 2020: 8).

Planlı kalkınma dönemi ile birlikte Türkiye’de, turizm adına mevcut potansiyelinin yanında insan kaynaklarıyla birlikte alt ve üst yapı yatırımlarının harekete geçmesine neden olmuştur. Ülkenin kalkınması ve sosyal gelişmelerin artması turizm yatırımlarının daha da artmasına neden olmuştur. Ne yazık ki, finansman kaynaklarına ulaşamama, turizmin öncelikli sektör olmaması, son kalkınma planı dönemine kadar turizm yatırımlarının istenen boyutta olmamasına ve diğer yatırımlar içindeki payının düşük olmasına sebep olmuştur (Kahraman 1990: 5).

Ülkemizde turizmde yaşanan önemli gelişmeler planlı dönemle hayat bulmuş ve bu dönemde yaşanan gelişmeler mevcut hükümetlerin tercihleriyle ortaya çıkmıştır. Planlı dönemdeki gelişmeler, 1963-1983 yılları arası ve 1983’ten günümüz olmak üzere ve “liberalizasyon dönemi” olarak adlandırılan zaman dilimini kapsamaktadır (DPT 2007: 6). Kalkınma planlarıyla 2007’den başlayarak Cumhuriyetin 100. Yıl hedeflerine ulaşmak amacıyla turizm sektörünün yol haritası çizilmiştir. 2023 Turizm Stratejisi ile birlikte yönetim kavramının devreye sokulmasıyla yerelde konsey gibi yapılar oluşturulmuş ve yerelin tüm katkı ve görüşleri alınarak turizm politikalarına ulaşmak hedeflenmiştir. 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı döneminde, turizm gelirinin artırılarak 65 milyar dolara ziyaretçi sayısının da 75 milyon kişiye ulaşması planlanmıştır (Tuncel 2019: 60).

1.3. Turizm Çeşitleri

Turizm çeşitleri konusunda çok fazla kaynakta farklı sınıflandırmalar yapılırsa da turizm türlerinin birbiriyle olan yakın ilgisi kriterlere bakarak bir aşağıdaki gibi bir sınıflandırma yapmak mümkün olacaktır (Kozak 2012: 14-27).

- ✓ Katılan kişi sayısına göre turizm çeşitleri
- ✓ Ziyaret edilen yere göre turizm çeşitleri
- ✓ Katılanların sosyo-ekonomik durumlarına göre turizm çeşitleri
- ✓ Katılanların amaçlarına göre turizm çeşitleri
- ✓ Katılanların yaşlarına göre turizm çeşitleri

Bu makalede katılanların yaşlarına göre turizm çeşitleri ele alınacaktır.

1.3.1. Katılanların yaşlarına göre turizm çeşitleri

Turizm faaliyetlerine katılanların yaş gruplarına göre sınıflandırmasıyla oraya çıkan turizm türüdür.

Gençlik turizmi

Turizm kavramı Dünya Turizm Örgütü tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kişilerin boş zamanlarında, işlerinde ya da diğer amaçlarla her zamanki ortamlarının dışındaki yerlere art arda bir yılı geçmemek üzere yirmi dört saatten fazla seyahat etmeleri ve burada kalmaları faaliyetleri” olarak tanımlanmaktadır. “Gençlik turizmi” kavramı özel literatürde geniş bir şekilde tanımlanmıştır; ancak evrensel olarak belirlenmiş ve kabul edilmiş net bir tanım yoktur. Dünya Turizm örgütü ve Birleşmiş Milletler, bölgeler arasındaki istatistiksel tutarlılığı sağlamak için, “gençliği” 15 ila 24 yaş arasındaki kişiler olarak kategori etmiştir. Bu yaş aralığında bulunan tüm bireylerin yaptıkları seyahat ve konaklama gençlik turizmi olarak ele alınmaktadır (Demeter ve Bratucu 2014: 115).

Yetişkin turizmi

25-55 yaş arası insanların katıldığı turizm hareketliliğine denmektedir. Bireyle hala aktif iş yaşamının yoğunluğu altındadırlar. Diğer yaş turizmine göre aile yapıları dikkate alındığında daha fazla sorumluluk altında bulduklarında ona göre hareket etmektedirler. Genellikle iş ve çocuklarının eğitim hayatlarını dikkate aldıklarından yaz aylarını dikkate almaktadırlar (Patterson 2006: 105).

Üçüncü Yaş Turizmi

55 yaş ve üzeri insanların gerçekleştirdikleri turizm faaliyetine denmektedir. Günümüzde insan ömrünün uzaması, teknolojiye ve sağlık sistemlerindeki gelişmelerin etkisiyle gelişmiş ülkelerin sosyal politikalarının da devreye girmesiyle birlikte bu yaş grubunun yapmış olduğu seyahatler ve konaklamaları kapsamaktadır. İş yaşamında sonra, ailevi sorumluluklarının da azalmasıyla birlikte, dini, sağlık, kültürel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak gelişen bir alan haline gelmiştir (Moscardo 2006: 35).

2. III. YAŞ GRUBU

Alanyazın araştırıldığında üçüncü yaş grubu için hangi yaşlardaki kişileri tanımladığına ilişkin kesin olarak bir tanım konulamamıştır ancak üçüncü yaş grubu/yaşlılık dönemi adına değişik tanımlamalar bulunmaktadır (Sert 2019: 205). Walker yaşlılığı şu şekilde belirlemiştir: iş yaşamına ait emeklilik öncesi ve erken emeklilik grubu "55-64 yaş" iş yaşamı sonrası emekliler "65-74 yaş", yaşlı emekli bireyler "75-84 yaş" ve 85 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığı şu şekilde tanımlamıştır; "65-74" genç yaşlı, "75-84" orta yaşlı, "85+" ise ileri yaş evresi şeklinde kategorize etmiştir (Tiryaki 2020: 65). Bu tanımlardan farklı yaşlı bireyler için yapılan sınıflandırmalar dikkate alındığında, alanyazında 60 yaş ve üstü bireylerden anılırken "yaşlılar" kelimesinin özenle kullandığı görülmektedir (Balinska ve Wojcieszak - Zbierska 2020: 110).

2.1. Yaşlılarda Beslenme ve Beslenmenin Önemi

Bireyler adına beslenme, insan vücudunun fonksiyonlarını eksiksiz yerine getirebilmesi için şart olan besin unsurlarını yetecek oranlarda ve belirli periyotlarda alması olarak ifade edilir. Beslenme kişilerin dinamik ve sağlıklı olarak hayatlarını sürdürmeleri, bireylerin kültürel ve sosyal alanda sürekli ilerleme sağlayabilmeleri ve kaliteli bir yaşam idame ettirmeleri adına en önemli şartlardır (Ergül 2021: 87).

Yaşlı bireylerde beslenme, kişilerin sağlığının mevcut durumuna etki edecek en önemli etkidir. Her yaş grubundaki gibi üçüncü yaş grubu bireylerde de yetersiz ya da düzenli olmayan beslenme sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Yaşlılık döneminde bireylerin, sağlıklarının doğru bir beslenme ile korunma altına alması ve mevcut sağlık sorunlarının en aza indirilmesi olur. Yaşlılık sürecinde kişilerin zinde ve sorunsuz hayatlarını sürdürebilmeleri üçüncü yaş grubundaki kişilerin dengeli beslenmelerine önem verilmelidir (Arslan ve Çakıroğlu 2019: 151).

İnsanların beslenme şekilleri, söz konusu kişi vücudunun o yaş grubuna dahil olana kadar sürdürdüğü yaşamın içinde geçirdiği kronik rahatsızlıkların buna bağlı aldığı ilaçların, fiziksel, sosyal, psikolojik durumların oluşturduğu nedenler doğrultusunda şekillenir. Doğal şartlarda yaş alma sürecinin sonucu olarak meydana gelen bu değişim, beslenmenin kişiye uygun şekilde planlanmasının önemini arttırmaktadır. Yaşlı bireylerde beslenme şekilleri planlanırken yetersiz besin kaynağı tüketiminin kronik hastalıkların engellenmesi ve yaşlılarda bulunabilen akut-kronik hastalıkların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Ayrıca

yaşlı grubundaki bireylerin besin tüketimini etkileyebilecek faktörler, diğer gruplardaki bireylere göre değişiklik göstermektedir. Yaşlılar, tüm yaş grupları içerisinde yetersiz beslenme bakımından yüksek risk grubunda sınıftadırlar. Yetersiz beslenme; ölüm oranlarında artış, yaşam standardındaki kalitenin düşmesi ve tıbbi rahatsızlıklar sebebiyle hastanede yatışa kadar pek çok olumsuz duruma neden olabilecek bit tehdittir şeklinde tanımlayabiliriz (Tiryaki 2020: 88). Ayrıca yetersiz beslenmenin yaşlılıkta malnutrisyon, morbidite ve mortalite ile yakından ilişkili olduğunu da söyleyebiliriz (Arslan ve Çakıroğlu 2019: 152-155).

2.2. Yaşlılarda Beslenme Alışkanlıkları

Geçmişten günümüze kişilerin beslenme alışkanlıklarında zaman zaman farklılıklar olduğu görülmüştür. Yeryüzüne baktığımızda da ülkeler içinde beslenme alışkanlıkları yönünden farklılıklar vardır (Ergül 2021: 89).

İnsanların yaşlılık dönemini araştırıldığında farklı dönemlerde besin alımı ve duyulan ihtiyaçlar yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Üçüncü yaş grubu kişileri, diğer yaş gruplarındaki bireylerle aynı besinlere gereksinim hissederler fakat ihtiyaç duydukları oranlar gençlerinkine göre farklılık gösterir. Üçüncü yaş grubu kişilerin hayatları için düzenli beslenmenin önemi yadsınamaz. Yaş aldıkça insanlar hayat tarzlarını da farklılaştırabilmektedir. Bu değişiklik, insanın yeme-içme zevklerini ve alınan besin miktarlarını da etkilemektedir. Üçüncü yaş grubu insanlarda süt ve süt ürünleri, et, kuru baklagiller, tahıllar gibi ürünlerin tüketilmesine dikkat edilmeli aynı zamanda öğün sayısı üç ana ve üç ara şeklinde yapılmalıdır (Tiryaki 2020: 91).

Üçüncü yaş grubu döneminde, bu gruptaki kişilerin yaş alma sebebiyle fiziksel, enerji yapılarında ki değişiklikler, su metabolizması ve dehidrasyon, immün sistemlerinde ki değişiklikleri ve nörolojik aktivitelerinde değişimler olabilir. Su metabolizması ve dehidrasyonun yaşlılığa etkisine bakıldığında sıvı tüketimi yani su tüketimi oldukça önemlidir (Alan, 2017: 68-69). Yaşlı insanlarda su vücut ağırlığının %50 sini oluşturduğundan insan metabolizması için önemi çok büyüktür (Tiryaki 2020: 92). Çünkü yaşlı bireylerde su tüketiminin azalmasından kaynaklı örneğin deri tabakasında incelmeler yaşanmaktadır (Arslan ve Çakıroğlu 2019: 156). Buna karşılık yaşlı insanlar da su tüketimi ihtiyacı hissetme oranları azaldığından su içme miktarları da azalmaktadır (Hoca 2016: 43).

Yaşlılık durumunda ise immün sisteminde gerçekleşir. Bağışıklık hücrelerinin çoğalma hızının yavaşlaması sonucunda insan vücudun enfeksiyonlara karşı gösterdiği direnç kısmen azalır. Bu durumda üst solunum yolları rahatsızlıklarında artış görülür (Alan 2017: 69).

3. YÖNTEM

Bu araştırmanın temel amacı, üçüncü yaş grubu termal turizm müşterilerinin beslenme alışkanlıklarının belirlenmesidir. Termal konaklama işletmelerinde konaklayan müşterilerin, otel mutfak hizmetlerinde sunulan yiyecek ve içecek hizmetlerinin değerlendirilmesi ve beklentileri ve beslenme alışkanlıklarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Üçüncü yaş turistlerine yönelik yerli ve yabancı literatürde çalışmaların sınırlı olması dolayısıyla literatüre katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın evreni Sivas ili Sıcak Çermik'te bulunan Turizm İşletme Belgeli üç otelde 01- 31 Ağustos 2022 tarihleri arasında konaklayan 50 yaş ve üstündeki 1745 kişilerden oluşmaktadır. Örneklem hesaplama formülü ile çalışmaya 385 kişi dahil edilmiş ve çalışmamıza 390 kişi

katılmıştır. Verilerin tamamı anket soruları ile toplanmış yüz yüze görüşme tekniği kullanılmış ve soruların çoğu evet ya da hayır şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Verilerin tamamı yüz yüze görüşme tekniği ile yapılmış ve soruların çoğu evet ya da hayır şeklinde düzenlenmiştir. İki bölümden oluşan anket formunun birinci kısmı demografik özelliklere yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anketin ikinci kısmında ise beslenme alışkanlıkları ve beslenme alışkanlıklarını etkileyen faktörlere yönelik 26 sorudan oluşmaktadır.

Anket formu Köse'nin (2011) "Orta ve Geç Adolesanlarda Beslenme Alışkanlıklarının Beden Kitle Endeksi ve Kan Basıncı Üzerine Etkisi" başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmasından alınmıştır. Araştırmada veri analizi Araştırmada veri analizi SPSS IBM 23 paket programı ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde ve ki kare analizleri kullanılmıştır.

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmaya katılanların %55,0'ı kadınlardan %45,0'ı erkeklerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmaya kadınların erkeklere oranla daha fazla katılım sağladığı söylenebilir. Bu durum ayrıca, termal turizmin kadınlar tarafından daha fazla tercih edildiği anlamına da gelebilmektedir. Diğer yandan veri toplama aşamasında termal kaplıca kalan görüşmecilerin kadın ağırlıkta olduğu görülmüştür. Buna göre termal turizmin kadınlar tarafından daha sıklıkla tercih edildiği ifade edilebilir. Bilindiği üzere termal kaplıcalar her mevsim her cinsiyet ve yaş grubundan bireylerin dinlenme, serbest zaman geçirme ve terapi merkezi olarak kullanılan mekanlardır. Böylece, kadınların termal tesislerde tatil yapma ihtiyacı duyduğu belirtilebilir.

Çalışmaya katılan müşterilerin %26,7'sinin 50-59 yaş grubu arasında, %48,8'inin 60-69 yaş grubunda olduğu, %19,3'ünün 70-79 yaş grubunda olduğu %5,1'inin ise 80 yaşından fazla olduğu görülmektedir. Ankete en çok katılım sağlayan yaş grubunun 60-69 yaş grubu arasında olması bu yaş aralığındaki bireylerin hem ileri yaş hem de hala görece olarak dinamik bir yaş grubunda olmalarından dolayı termal turizmi tercih ettikleri göstermektedir. 80 yaşından büyük bireylerin ise katılım oranının düşüklüğü de dikkat çekmektedir. Bu yaş grubundaki yaşlıların bireysel olarak gündelik hayatını devam ettirememesinden kaynaklandığı belirtilebilir.

Katılımcıların %67,1 oranında sürekli ilaç kullandıkları görülmektedir. Buna göre, ülkemizdeki termal müşterilerinin herhangi bir kronik rahatsızlığı iyileştirme amacı taşıyarak tatile geldikleri belirtilebilir.

Görüşmecilere sigara kullanıp kullanmadıkları üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %28,3 oranında sigara kullandıkları, %71,7 oranında ise sigara kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre termal müşterilerin zararlı alışkanlıklara karşı mesafeli olarak sağlıklı yaşamı tercih ettikleri söylenebilir. Görüşmecilere alkol kullanıp kullanmadıkları üzerine soru yöneltilmiştir. Görüşmecilerin % 91,5 oranında alkol kullanmadıkları, %8,5 oranında ise alkol kullandıkları öğrenilmiştir. Buna göre, ülkemizdeki termal müşterilerinin alkol kullanmayan bir müşteri yapısında sahip olarak sağlığa zararlı alışkanlıklarda daha az sahip bireyler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Görüşmecilerin %68,4 oranında kronik hastalığa sahip olduğu, %31,6 oranında ise kronik hastalığa sahip olmadığı görülmektedir. Buna göre termal müşteriler kaplıca tatilinin kronik hastalığının tedavisi için tercih etmektedir.

Görüşmecilere ailesinde (anne, baba, ağabey, abla, kardeş) kalp krizi geçiren olup olmadığı üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %19,5'i böyle bir öyküye sahip olduklarını, %80,5'i ise sahip olmadığını belirtmiştir. Buna göre termal kaplıca kalıtımsal olarak kalp hastalığı olmayan müşterilerin tercih ettiği görülmektedir. Görüşmecilere ailesinde (anne baba abi, abla kardeş) yüksek tansiyon olup olmadığı üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %26,2'si böyle bir öyküye sahip olduğunu, %73,8'i ise sahip olmadığını belirtmiştir. Buna göre termal kaplıca kalıtımsal olarak yüksek tansiyon olmayan müşterilerin tercih ettiği görülmektedir.

Görüşmecilere ailesinde (anne baba abi, abla kardeş) obez olup olmadığı üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %28,5'si böyle bir öyküye sahip olduğunu, %71,5'i ise sahip olmadığını belirtmiştir. Buna göre termal kaplıca kalıtımsal olarak obez olmayan müşterilerin tercih ettiği görülmektedir.

Görüşmecilere ailesinde (anne baba abi, abla kardeş) diyet yapıp yapmadığı üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %41,9'u diyet yaptığını, %58,1'i ise diyet yapmadığını belirtmiştir. Bu oran bir önceki verilere göre birbirine daha yakın oranda çıkmıştır. Bu durum termal müşterilerinin geldiği kültürün tüketim alışkanlıklarına bağlı olarak beslendiğini göstermektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunlukla düzenli bir diyet listesine göre değil rastgele bir beslenme ve tüketim alışkanlıklarının olduğu açığa çıkmaktadır.

Görüşmecilere vitamin mineral ilaç takviyesi ve benzeri alıp almadıkları üzerine soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %49,1'i takviye aldığını, %50,9'u ise almadığını belirtmiştir. Bu oran birbirine oldukça yakındır. Bu durum Termal kaplıca müşterilerinin takviyelerin sağlık üzerine etkileri üzerine ikilemede kaldıklarını göstermektedir. Katılımcılar takviye besinlerin, termal suyun sağlığa etkileri kadar önemli olup olmadığı hakkında kararsız olduğu belirtilebilir.

Görüşmecilere günde kaç öğün yemek üzerine soru yöneltilmiştir. Termal turizm müşterilerinin %48,8'inin iki öğün, % 44,0'ının üç öğün, %7,2'sinin ise dört öğünden fazla beslendikleri görülmektedir. Buna göre katılımcıların düzenli beslendiği ve sağlıklı yaşamaya çalıştıkları söylenebilir. Görüşmecilere öğünlerde süt ve süt ürünleri tüketimi yapıp yapmadıkları üzerine soru yöneltilmiştir. Termal turizm müşterilerinin %63,5'inin tükettiği, % 36,5'inin tüketmediği görülmektedir. Buna göre katılımcıların beslenme alışkanlıklarında süt ve süt ürünlerine önem verdikleri ve sevdikleri söylenebilir.

Görüşmecilere öğünlerde ekmeği ne kadar tükettikleri üzerine soru yöneltilmiştir. Buna göre katılımcıların %25,5'i 1-2 dilim, %33,9'u 3-4 dilim, %20,3'ü ise 5 dilim ve fazlası ekmeği tükettiklerini belirtmişlerdir. Termal turizmi tercih eden bireylerin her öğünde 3 dilim ekmeği tüketmesi iki öğünlük beslenmede 6 dilim ekmeği tüketim yapması karbonhidrat ağırlıklı beslendikleri anlamına gelmektedir. Bu durum da görüşmecilerin normal kilolarından bir miktar fazla oldukları söylenebilir. Gün içinde 3 ila 4 bardak su içtikleri tespit edilmiştir. Günlük su tüketiminin yetersiz olduğu görülmüştür.

Katılımcıların öğün aralarındaki atıştırma alışkanlığına bakıldığında, %23,9'u atıştırma alışkanlığının olduğunu, %76,1'i atıştırma alışkanlığının olmadığını belirtmiştir. Buna göre termal turizm müşterilerinin ara öğün beslenme alışkanlığının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Görüşmecilerin yemekleri yeme hızına baktığımızda ise %39,6 oranında yavaş yedikleri, %48,3 oranında normal hızla, %12,1'inin ise hızlı yediği görülmektedir.

Katılımcıların düzenli spor alışkanlığına bakıldığında %6,4'ü düzenli olarak spor yaptığını belirtirken, %93,6'sı düzenli spor alışkanlığının olmadığını ifade etmiştir. Buna göre

katılımcıların sportif hayatlarının olmadığı hareketsiz yaşam tarzına sahip olduğu söylenebilir. Çalışmaya katılım sağlayan görüşmecilerin kahvaltı düzenlerine bakıldığında %93,6'sının düzenli olarak kahvaltı yaptığı görülmektedir. Buna göre termal turizm müşterilerinin kahvaltı öğününe önem verdikleri söylenebilir. Görüşmecilerin öğün atlama sıklığına bakıldığında %9,5'inin öğün atladığı, %84,6'sının ise öğün atlamadığı görülmekte olup düzenli beslenmeye önem verdikleri belirtilebilir.

Öğün atlama durumuna bakıldığında ise %2,7 oranında kahvaltının atlandığı, çoğunlukla ise %86,5 oranında öğle öğününün atlandığı, %10,8 oranında ise akşam yemeğinin atlandığı ortaya çıkmaktadır. Görüşmecilere olumsuz bir duygu durumunda yeme sıklığının nasıl olduğu hakkında soru sorulmuştur. Hiç yemediğini belirtenlerin oranı %13,4 iken, her zamankinden az yediğini söyleyenlerin oranı %38,6'dır. Her zamankinden çok ve sık yediğini söyleyenlerin oranı ise %32,6'dır. Bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı ise %15,4'tür.

Görüşmecilere olumlu bir duygu durumunda yeme sıklığının nasıl olduğu hakkında soru sorulmuştur. Hiç yemediğini belirtenlerin oranı %9,8 iken, her zamankinden az yediğini söyleyenlerin oranı %37,0'dır. Her zamankinden çok ve sık yediğini söyleyenlerin oranı ise %33,4'tür. Bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı ise %19,8'dir.

Tablo 1: Yeme Alışkanlıkları ve Yaş Grupları Arasındaki İlişki

		Yaş Grupları				Test	
		50-59	60-69	70-79	80 >		
Diyet Yapıyor musunuz?	Evet	n	39	87	25	12	$X^2=6,960;$ $p=,073$
		%	23,9	53,4	15,3	7,4	
	Hayır	n	65	103	50	8	
		%	28,8	45,6	22,1	3,5	
Vitamin Mineral ilaç takviyesi ve benzeri alıyor musunuz?	Evet	n	60	86	35	10	$X^2=4,376;$ $p=,224$
		%	31,4	45,0	18,3	5,2	
	Hayır	n	44	104	40	10	
		%	22,2	52,5	20,2	5,1	
Günde kaç öğün yemek yersiniz?	2 öğün	n	58	106	23	3	$X^2=25,620;$ $p=,000^*$
		%	30,5	55,8	12,1	1,6	
	3 öğün	n	38	74	44	15	
		%	22,2	43,3	25,7	8,8	
	4 ve üzeri	n	8	10	8	2	
		%					

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

		%	28,6	35,7	28,6	7,1	
Öğünlerinizde süt ve süt ürünlerine yer veriyor musunuz?	Evet	n	62	129	42	14	$X^2=4,445;$ $p=,217$
		%	25,1	52,2	17,0	5,7	
	Hayır	n	42	61	33	6	
		%	29,6	43,0	23,2	4,2	
Öğünlerinizde ekmeği ne kadar tüketirsiniz?	1-2 dilim	n	37	41	23	10	$X^2=21,121;$ $p=,012^*$
		%	33,3	36,9	20,7	9,0	
	3-4 dilim	n	39	65	24	4	
		%	29,5	49,2	18,2	3,0	
	5 ve daha fazla	n	20	44	14	1	
		%	25,3	55,7	17,7	1,3	
	Hiç tüketmem	n	8	40	14	5	
		%	11,9	59,7	20,9	7,5	
Öğün aralarında atıştırma (kuruyemiş, çikolata, gofret vs.) alışkanlığınız var mı	Evet	n	22	45	22	4	$X^2=1,820;$ $p=,618$
		%	23,7	48,4	23,7	4,3	
	Hayır	n	82	145	53	16	
		%	27,7	49,0	17,9	5,4	
Yemeği ne hızda yersiniz?	Yavaş	n	40	78	28	8	$X^2=8,352;$ $p=,213$
		%	26,0	50,6	18,2	5,2	
	Normal	n	48	98	33	9	
		%	25,5	52,1	17,6	4,8	
	Hızlı	n	16	14	14	3	
		%	34,0	29,8	29,8	6,4	
Evet	n	16	8	1	0	LR=19,333; $p=,000^*$	
	%	64,0	32,0	4,0	0,0		

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

Düzenli spor fiziksel aktivite yapıyor musunuz?	Hayır	n	88	182	74	20	
		%	24,2	50,0	20,3	5,5	
Her gün düzenli olarak kahvaltı yapar mısınız?	Evet	n	96	179	70	19	LR=,474; p=,925
		%	26,4	49,2	19,2	5,2	
	Hayır	n	8	11	5	1	
		%	32,0	44,0	20,0	4,0	
Gün içerisinde öğün atlar mısınız?	Evet	n	10	19	7	1	LR=2,171; p=,903
		%	27,0	51,4	18,9	2,7	
	Hayır	n	90	159	62	18	
		%	27,4	48,3	18,8	5,5	
	Bazen	n	4	12	6	1	
		%	17,4	52,2	26,1	4,3	
Evet ise en çok hangi öğünü atarsınız?	Kahvaltı	n	0	1	0	0	LR=8,336; p=,231
		%	0,0	100,0	0,0	0,0	
	Öğle	n	8	18	5	1	
		%	25,0	56,3	15,6	3,1	
	Akşam	n	2	0	2	0	
		%	50,0	0,0	50,0	0,0	

Yaş değişkenine göre üçüncü yaş grubundaki bireylerin termal konaklama tesislerinde beslenme alışkanlıklarına etki eden faktörler arasındaki ilişki nasıldır? Olan birinci araştırma sorusuna göre yeme alışkanlığı ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenerek ki-kare analizi yapılmıştır. Yapılan ki-kare analizinde öğün sıklığı, öğünlerde ekmek tüketme miktarı ve yapılan fiziksel aktiviteler ile yaş grupları arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Yeme Alışkanlıkları ve Cinsiyetler Arasındaki İlişki

	Cinsiyet	Test
--	----------	------

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

		Kadın	Erkek	
Diyet Yapıyor musunuz?	Evet	n 87	76	$X^2=,304;$ $p=,581$
		% 53,4	46,6	
	Hayır	n 127	99	
		% 56,2	43,8	
Vitamin Mineral ilaç takviyesi ve benzeri alıyor musunuz?	Evet	n 111	80	$X^2=1,459;$ $p=,227$
		% 58,1	41,9	
	Hayır	n 103	95	
		% 52,0	48,0	
Günde kaç öğün yemek yersiniz?	2 öğün	n 108	82	$X^2=1,118;$ $p=,572$
		% 56,8	43,2	
	3 öğün	n 93	78	
		% 54,4	45,6	
	4 ve üzeri	n 13	15	
		% 46,4	53,6	
Öğünlerinizde süt ve süt ürünlerine yer veriyor musunuz?	Evet	n 130	117	$X^2=1,550;$ $p=,213$
		% 52,6	47,4	
	Hayır	n 84	58	
		% 59,2	40,8	
Öğünlerinizde ekmeği ne kadar tüketirsiniz?	1-2 dilim	n 63	48	$X^2=1,755;$ $p=,625$
		% 56,8	43,2	
	3-4 dilim	n 71	61	
		% 53,8	46,2	
	5 ve daha fazla	n 47	32	
		% 59,5	40,5	

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

	Hiç tüketmem	n 33 % 49,3	34 50,7		
Öğün aralarında atıştırma (kuruyemiş, çikolata, gofret vs.) alışkanlığınız var mı	Evet	n 44 % 47,3	49 52,7	$X^2=2,929;$ $p=,087$	
		n 170 % 57,4	126 42,6		
	Yavaş	n 73 % 47,4	81 52,6		$X^2=6,486;$ $p=,039^*$
		n 115 % 61,2	73 38,8		
Normal	n 26 % 55,3	21 44,7	$X^2=,872;$ $p=,350$		
	n 16 % 64,0	9 36,0			
Düzenli spor fiziksel aktivite yapıyor musunuz?	Evet	n 198 % 54,4		166 45,6	$X^2=1,309;$ $p=,253$
		n 203 % 55,8		161 44,2	
	Hayır	n 11 % 44,0	14 56,0	$X^2=,234;$ $p=,890$	
		n 19 % 51,4	18 48,6		
Her gün düzenli olarak kahvaltı yapar mısınız?	Evet	n 182 % 55,3	147 44,7		$X^2=,234;$ $p=,890$
		n 13 % 55,3	10 44,7		
	Hayır	n 19 % 51,4	18 48,6	$X^2=,234;$ $p=,890$	
		n 13 % 55,3	10 44,7		
Gün içerisinde öğün atlar mısınız?	Evet	n 19 % 51,4	18 48,6		$X^2=,234;$ $p=,890$
		n 182 % 55,3	147 44,7		
	Bazen	n 13 % 55,3	10 44,7		

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

		%	56,5	43,5	
Evet ise en çok hangi öğünü atlırsınız?	Kahvaltı	n	0	1	
		%	0,0	100,0	
	Öğle	n	18	14	LR=2,475;
		%	56,3	43,8	p=,290
	Akşam	n	1	3	
		%	25,0	75,0	

Üçüncü yaş grubunda termal konaklama tesislerinde kalanların cinsiyet değişkenine göre beslenme alışkanlıklarına etki eden faktörler arasındaki ilişki nasıldır? Araştırma sorusuna göre yeme alışkanlığı ile cinsiyetler arasındaki ilişki incelenerek ki-kare analizi yapılmıştır. Yapılan ki-kare analizinde yemeği yeme hızı ile cinsiyetler arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın hipotezleri ve alt hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H₁: Öğün miktarı ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır

H₂: Ekmek tüketim miktarı ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır.

H₃: Düzenli fiziksel aktivite durumu ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır.

H₄: Yeme hızı ile cinsiyetler arasında anlamlı ilişki vardır.

H₅: Üçüncü yaş grubunun zararlı alışkanlıkları ile beslenme durumlarına arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₆: Üçüncü yaş grubunun yeme alışkanlıkları ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Öğün miktarı ile yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında, 60-69 yaş grubu arasındaki termal müşterilerinin 3 öğün beslenme oranının %74 olduğu görülmektedir. Bu durum, günde 3 öğün beslenen yaş grubunun ileri yaş olmasına rağmen kendi bakımını yapabilecek yaşta üçüncü yaş grubundaki bireyler olduğunu göstermektedir. Ki-kare değeri 25,620 olup p değeri 0,000'dir. Buna göre H₁: Öğün miktarı ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır hipotezi kabul edilmektedir.

Ekmek tüketme miktarı ile yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında, 60-69 yaş grubu arasındaki termal müşterilerinin günlük 5 ve daha fazla ekmek tüketme oranının %55 olduğu görülmektedir. Bu durum, öğünlerde günlük ekmek tüketme oranının 60-69 yaş grubunda fazla olduğunu göstermekte olup bu yaş grubunun karbonhidrat ağırlıklı beslendiği söylenebilir. Ki-kare değeri 21,121 olup p değeri 0,012'dir. Buna göre H₂: Ekmek tüketim miktarı ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır hipotezi kabul edilmektedir.

Düzenli fiziksel aktivite durumu ile yaş grupları arasındaki ilişkiye bakıldığında, 50-59 yaş grubu arasındaki termal müşterilerinin fiziksel aktivite yapma oranının %64,0 olduğu görülmektedir. Bu durum, üçüncü yaş grubu bireyler arasından daha genç yaş grubu olan 50-

59 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre daha fazla fiziksel aktivite yaptığını göstermektedir. LR değeri 19,333 olup p değeri 0,000'dır. Buna göre H3: Düzenli fiziksel aktivite durumu ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır hipotezi kabul edilmektedir.

Yemeği yeme hızı ile cinsiyetler arasındaki ilişkiye bakıldığında, kadınların %55,3 oranıyla kadınların erkeklere göre daha hızlı yedikleri görülmektedir. Kadınların %61,2 oranında erkeklere göre normal yedikleri ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın Ki-kare değeri 6,486 olup p değeri 0,039'dir. Buna göre H4: Yeme hızı ile cinsiyetler arasında anlamlı ilişki vardır hipotezi kabul edilmektedir.

Üçüncü yaş grubunun zararlı alışkanlıkları ile beslenme durumlarına arasında ve yeme alışkanlıkları ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ve bu hipotezler reddedilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yaşlılık döneminde fiziksel, psikolojik, sosyal hatta bireyin yaşam tarzında pek çok değişiklik meydana gelebiliyor. Üçüncü Yaş grubunda yer alan bireyler ise bu tarz değişiklikler meydana gelirken olumsuz etkilenebiliyor. Bu olumsuzluklara sebebiyet veren şeylerden birisi de kötü beslenme alışkanlıklarına sahip olmaları olabilmektedir. Yaşlılık döneminde iyi beslenilmezse, vücut için gerekli olan besin öğeleri yeterli düzeyde karşılanmazsa yaşlılıkta sıklıkla enfeksiyonlarla karşılaşma riski, kronik hastalık riski veya bireyde mevcut olan hastalıkların semptomlarını artırma riskiyle karşı karşıya bırakabilir hatta malnutrisyon riskini de artırabilir. Ayrıca mortalite riskinin de artışına neden olabilmektedir. Bu nedenle yaşlı bireylerin herhangi bir kronik hastalığı olsun veya olmasın beslenmesine oldukça özen verilmelidir. Yakınları ve sağlık çalışanları tarafından beslenmelerinin takibi dikkatle yapılmalıdır.

Yaşlılık dönemlerini bireyler sağlıklı ve huzurlu geçirebilmek adına posa tüketimini artırmalı, besin çeşitliliğine dikkat ettiği beslenme alışkanlıkları edinmeli, alkol ve sigara kullanımından ve stresten uzak durmaları önemlidir. Bireyler su tüketimini artırmalı, diş dökülmelere nedeniyle dişlerine zarar verecek sert veya çok katı besinler tüketmemeye dikkat etmeli, imüün sistemi geliştirmek/korunmak adına antioksidan içeriği yüksek olan besinleri tükettiği bir beslenme alışkanlıkları edinmelidir.

Yapılan bu çalışmada kadınların erkeklere oranla daha fazla termal tesisleri kullandığı görülmüştür. Politika karar vericilerin ve yerel yönetimlerin üçüncü yaş grubunda yer alan erkekler için termal turizme yönelik özendirici faaliyetlerde bulunması önerilmektedir.

Araştırma katılan üçüncü yaş grubunda yer alan katılımcıların %48,8'ini 60-69 yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. 80 yaş ve üzeri katılımcı sayısının %5,1 oranında kalmaktadır. İleri yaş grubunun da yer aldığı 80 yaş ve üzeri kişilerin yaşadıkları mekanlardan uzaklaşıp, termal turizme özendirici destek mekanizmalarının kamu ve özel sektör ortaklığında projelerle yürütülmesi önerilmektedir.

Çalışmaya katılan üçüncü yaş grubu termal müşterilerinin %40,1'inin ilköğretim mezunu, %5,9'unun Lisans ve %0,8'inin ise lisansüstü eğitim düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Üçüncü yaş grubu kişilerin üniversitelerde yeni bir uygulama olan Tazelenme Üniversitelerine yönlendirilmeleri amacıyla, tesislerde broşür veyahut afişlerin tasarlanıp bu tesislere gelen müşterilere verilmesi önerilmektedir.

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

Zararlı Alışkanlıklara ve Beslenme Durumlarına bakıldığında katılımcıların %8,5 oranında ise alkol, %28,3 oranında ise sigara kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların %67,1 oranında sürekli ilaç kullandıkları görülmektedir. Üçüncü yaş grubunda yer alan kişilere zararlı alışkanlıkların hastalıklara davetiye çıkardığını ve ilaç kullanımı artırdığı noktasında telkinler yapılması önerilmektedir. Katılımcıların %19,5'i kalp rahatsızlığı konusunda ailelerinde bir öyküye sahip olduklarını söylemişlerdir. Sağlıklı bireyler yanında sağlıkları herhangi bir sebepten dolayı bozulmuş üçüncü yaş aralığındaki kişilerinde termal tesislere yönlendirilmesi önerilmektedir.

Katılımcıların %58,1'inin diyet yapmadığı görülmüştür. Oysaki üçüncü yaş grubu fizyolojik ve ruhsal açıdan en çok hastalıklara yakalanma konusunda yatkınlığın olduğu bir gruptur. Termal tesislerde yaşlılara göre sağlıklı beslenmeye yönelik diyet programlarının hazırlanması ve bunu müşterilere uygulanmasının takip edilmesi önerilmektedir.

Katılımcıların %49,1'i vitamin mineral ilaç takviyesi takviye aldıkları görülmüştür. Termal kaplıca müşterilerinin takviyelerin sağlık üzerine etkileri üzerine ikilemde kaldıklarını göstermektedir. Bu nedenle termal tesis yönetimlerinin özellikle üçüncü yaş grubunu takip edecek bir personelin görevlendirilmesi önerilmektedir. Çalışma sağlık turizmi sektöründe farklı yaş gruplarına da uygulanmasının diğer çalışmalar için önerilmektedir.

Karbonhidrat tüketimi genel bir parametre olarak görülmüş ve yaşlı bireyler için daha sağlıklı münülerin özellikle akşam yemeklerinde çıkarılması önerilmektedir. Yaşlı bireylerin verdikleri cevaplar dikkate alındığında %93'ünün spor yapmadığı görülmüştür. Özellikle termal tesislerde yaşlı bireylere yönelik spor aktivitelerinin oluşturulması önerilmektedir.

Yaşlı bireylerin günde 2 litre su tüketmeleri gerekmektedir. Ama çalışmaya bakıldığında ankete katılanların günde 3-4 bardak su tükettikleri görülmüştür. Termal tesislerde yaşlı bireylerin su tüketimine yönelik uyarıcı broşürler ve tavsiyelerde bulunmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alan, Abdullah (2017). *Yaşlı Bireylerde Beslenme Durumunun Saptanmasında Mini Beslenme Analizi (MNA) ve Bazı Antropometrik Ölçülerle İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aliye, Akın, Şimşek Mustafa Yaşar ve Adnan Akın (2012). "Turizm Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi" *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 4(7), 63-81.
- Arslan, Nurgül ve Çakıroğlu, Funda Pınar (2019). Yaşlılık Döneminde Beslenme. *Geriatrye Disiplinler Arası Yaklaşımlar*, 147-165
- Balinska Agata ve Wojcieszak-Zbierska Monika (2020). "Tourism activity of Polish seniors". *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, (2 (46)), 107-118.
- Demeter, Timea ve Bratucu, Gabriel (2014). "Typologies of youth tourism. Bulletin of the Transilvania University of Brasov". *Economic Sciences. Series V*, 7(1), 115.
- DPT, (2007). *Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT: 2727, ÖİK: 679, Ankara
- Ergül, Fatih (2021). "*Hastanede Yatan Yaşlı Hastalarda Beslenme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi ve Beslenme Alışkanlıklarının Hastanedeki Klinik Sonuçlara İlişkisinin İncelenmesi*", Tıpta Uzmanlık Tezi, Konya: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Konya
- Evliyaoğlu, Sait (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları*, Ankara, 1-24.
- Harssel, Jan Van (1994). *Tourism: An Exploration*, Prentice Hall International.
- Hoca, Mustafa (2016). *Kıbrıs Gazimağusa'da Yaşayan Yaşlı Bireylerin Beslenme Alışkanlıkları, Beslenme Durumları ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Jafari, Jafar (1986). "On Domestic Tourism". *Annals of Tourism Research*, 13(3), 491-496.
- Kahraman, Nüzhet (1990). Turizm Yatırımları ve Teşvikler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 5-7.
- Karataş Muhammed ve Babür Serap (2013). "Gelişen Dünya'da Turizm Sektörünün Yeri" *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2013 (2) , 15-24. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kmusekad/issue/10211/125469>
- Kozak, Meryem Akoğlan, (2012). Genel Turizm Bilgisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Köse, Dilek (2011). "*Orta ve Geç Adölesanlarda Beslenme Alışkanlıklarının Beden Kitle İndeksi ve Kan Basıncı Üzerine Etkisi*", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Mariyono, Joko (2017). "Determinants of demand for foreign tourism in Indonesia" *Jurnal Ekonomi Pembangunan: Kajian Masalah Ekonomi dan Pembangunan*, 18(1), 82-92.
- Mathieson Alister and Wall Geoffrey (1992). *Tourism, Economic, Physical and Social Impacts, Longman Specific and Technical*, Longman Singapore Publisher Ltd., London.
- Moscardo, Gianna (2006). Third-age tourism. In *Tourism business frontiers*, Routledge, 30-39.

III. Yaş Grubu Termal Turizm Müşterilerinin Beslenme Alışkanlıkları: Sivas İli Örneği

Patterson, Ian. Robert. (2006). Growing older: Tourism and leisure behaviour of older adults. Cabi, 105

Sert, Ayşe Nevin (2019). “Üçüncü Yaş Yerli Turistlerin Seyahat Kısıtları ve Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 200-211.

Sürme, Metin (2020). *Turizm ve Covid-19*. Ankara: İksad Yayınevi.

Tiryaki, Türkan (2020). *Bir Hastanenin Polikliniklerine Başvuran Yaşlı Bireylerin Beslenme Durumunun Taranması ve Sıvı Tüketiminin Belirlenmesi*, Yüksek Lisans tezi, Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tuncel, Volkan (2019). “Kalkınma Planlarının Turizm Politikaları Perspektifinde Değerlendirilmesi”. *Tourism and Recreation*, 1(2), 58-66. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tourismandrecreation/issue/51485/657245>

tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636 (Erişim Tarihi: 01.11.2022)

UNWTO, (1994). Recommendation on Tourism Statistics, New York, http://unstats.un.org/unsd/newsletter/unsd_workshops/tourism/st_esa_stat_ser_M_83.pdf. (E. T. 15.11. 2022)

Valek, Natasa Slak ve Axelsson Eva Podovsovnik (2012). “Understanding Internet use among passive and active tourists. Is there a need for a different web approach?”. *Innovative Issues and Approaches in*, 88- 106.

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6, Sayı: 1

Sayfa: 88-104

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 04.04.2023

Düzeltilme Tarihi: 10.07.2021

Kabul Tarihi: 11.07.2023

Derleme Makalesi (Review Article)

KIŞ TURİZMİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE KIŞ TURİZMİNİN ETKİLERİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇALIŞMA

A Conceptual Study On The Factors Affecting The Development Of Winter Tourism And The Effects Of Winter Tourism

Emrah KARA*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Hüseyin ÇEKEN

Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi
Turizm Fakültesi

Öz

Değişim ve dönüşümlerin hızla yaşandığı günümüzde seyahatler artık kültür, tarih, doğa, sağlık, gastronomi gibi alternatif turizm türlerine yönelik gerçekleşmektedir. Bu alternatif turizm türlerinden bir tanesi de kış turizmidir. 2022 yılında yayınlanan uluslararası dağ ve kış turizmi raporuna göre dünya genelinde 101 ülkede 2.000'in üzerinde kayak alanı ve yaklaşık 400 milyon kayak ziyaretçisi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, kış turizminin gelişiminde hangi faktörlerin etkili olduğu ve kış turizminin ortaya çıkardığı etkileri detaylı olarak açıklamaktır. Klimatolojik ve jeomorfolojik özellikler, ulaşılabilirlik, mekanik tesisler ve kayak pistleri, konaklama imkânları ve niteliği, kara bağımlı olmayan etkinliklerin varlığı, ulusal ve uluslararası tanınırlık, eğitim ve kültür seviyesinin artması, kayak sporuna olan ilginin artması, yılbaşı ve sömestri tatilinin kış döneminde yaşanması ve devletin kış turizmine yönelik tutumu kış turizminin gelişimini etkileyen faktörler olarak ele alınmıştır. Kış turizminin gelişimini etkileyen bu faktörlere odaklanmak, kış turizminin planlı bir şekilde gelişmesini sağlamak ve kış turizmine katılan ziyaretçi sayısını arttırmak için önemlidir. Kış turizminin turizm faaliyetlerini tüm yıla yayması, turizmi 3S (deniz-kum-güneş)'in egemenliğinden kurtararak talebi daha dengeli hâle getirmesi, yerel kalkındırmayı hızlandırması, sektörel etkisi, ekonomik faaliyetlerin tamamlayıcısı olması ve göçü azaltması gibi birtakım olumlu etkileri bulunmaktadır. Kavramsal bir çerçeve oluşturulan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak olan kış turizmi ile ilgili araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Kış Turizmi, Ekonomik ve Sosyo-kültürel Etki.

* Sorumlu Yazar: emrahkara4852@gmail.com

Önerilen Atıf: Kara E. ve Çeken H. (2023). Kış Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kış Turizminin Etkileri Üzerine Kavramsal Bir Çalışma, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 88-104

ABSTRACT

Today, where changes and transformations are experienced rapidly, travels are now carried out for alternative tourism types such as culture, history, nature, health and gastronomy. One of these alternative tourism types is winter tourism. According to the international mountain and winter tourism report published in 2022, there are over 2,000 ski areas and approximately 400 million ski visitors in 101 countries around the world. The aim of this study is to explain in detail which factors are effective in the development of winter tourism and the effects of winter tourism. Climatological and geomorphological features, accessibility, mechanical facilities and ski slopes, accommodation facilities and quality, existence of activities that are not dependent on snow, national and international recognition, increase in education and culture level, increase in interest in skiing, experience of new year and semester holidays in winter and state attitudes towards winter tourism are considered as factors affecting the development of winter tourism. It is important to focus on these factors that affect the development of winter tourism, to ensure the planned development of winter tourism and to increase the number of visitors participating in winter tourism. Winter tourism has some positive effects such as spreading tourism activities throughout the year, making tourism more balanced by freeing tourism from the dominance of 3S (sea-sand-sun), accelerating local development, sectoral effect, complementing economic activities and reducing migration. It is thought that this study, which has created a conceptual framework, will contribute to the literature and will shed light on future research on winter tourism.

Key words: Alternative Tourism, Winter Tourism, Economic and Socio-Cultural Impact.

1. GİRİŞ

Kayağın ilk olarak insanın doğa ile mücadelesi sonucunda çeşitli ağaç parçalarını kullanarak aletler yapması ile ortaya çıktığı düşünülmektedir. Tarihi 5000 yıl öncesine dayanan ilk kayaklar dişbudak, betula ve çam ağaçlarından yapılmıştır. (Gülsoy, 2014). Kış mevsiminin uzun ve sert geçmesi, insanları doğa koşulları ile başa çıkmak için çözüm yolu üretmeye sevk etmiştir. Karlı ve buzlu bölgelerdeki zorlu arazilerde, dağlık ve ormanlık alanlarda kolayca hareket edebilmek için kayaklar ulaşım aracı olarak kullanılmıştır. (Şebin, 2009: 15). Tarihsel süreçte ulaşım, avcılık ve askeri ulaşım aracı olarak kullanılan kayak günümüzde ise milyonlarca insanın eğlencesi ve sportif uğraşı haline gelmiştir (Tanyeri, 2018).

18. yüzyılın sonlarına kadar farklı amaçlarla kullanılan kayağın sportif yönü ağırlık kazanmaya başlamıştır (Şebin, 2009: 15). Kayağın, bir spor aracı olarak benimsenmesi ile birlikte ilk kez 1866 yılında Norveç'in Christiania şehrinde kayak müsabakaları düzenlenmiştir. Bu müsabakaların insanlarda büyük bir ilgi uyandırması üzerine 1879'da Oslo şehrinde daha büyük bir organizasyon gerçekleştirilmiştir (Gülsoy, 2014). Kayak sporunun dünya genelinde yaygınlaşması ve bir resmiyet kazanması adına 1924 yılında İsviçre'nin Bern şehrinde Uluslararası Kayak Federasyonu (International Ski Federation-FIS) kurulmuştur (Tanyeri, 2002: 21).

Kayak sporunun ana vatanı Norveç olarak bilinmekte ve Norveç dilinde "ski" kelimesi "uzun tahta parçası" anlamına gelmektedir. Ancak, kayak sporunun Norveç'te ortaya çıkmasına rağmen gelişimini tamamlayıp bir endüstri hâline dönüşmesi ise İsviçre'de gerçekleşmiştir (Demiroğlu, 2014). Arz yönünden, yaz sezonu boyunca turistlere hizmet sağlayan ve o güne dek kış sporları faaliyetleri ile de kış sezonunu dinamik tutmaya çalışan İsviçre konaklama

endüstrisi için mevsimsellik sorununu kıracak bir fırsat oluşturmuştur (Hudson, 2000). Böylelikle, potansiyel bir seyahat pazarı oluşmuş ve kış turizmi faaliyetleri başlamıştır.

Kayak sporunun, 1928 ve 1932 yıllarında düzenlenen Olimpiyat Oyunları'na girmesi ile popülerliği artmış, özellikle de elit olarak adlandırılan kesimce benimsenmiştir. Kış turizmi ilk gerçekleştirildiği dönemde üst düzey gelir grubuna hitap etse de teknolojik gelişmeler ve refah seviyesinin artmasıyla birlikte orta ve alt düzey gelir grubunun da katıldığı bir faaliyete dönüşmüştür. Kış turizminin asıl gelişimini sağlaması ve yaygınlaşması 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren olmuştur (Hudson, 2003). Nitekim uluslararası dağ ve kış turizmi raporunda her yıl yaklaşık 400 milyon kayak severin kış turizmi destinasyonlarını ziyaret ettiği belirtilmiştir (Vanat, 2022).

Kış turizminin gelişimine paralel olarak kış turizmi talebi de her geçen yıl artmaktadır. Dolayısıyla, kış turizminin gelişimini etkileyen faktörler üzerinde durmak ve kış turizminin etkilerine odaklanmak kaçınılmazdır. Literatürde kış turizminin gelişimini etkileyen faktörlere kısmen yer verilmiş ve sınırlı sayıda çalışmada da etkileri üzerinde durulmuştur. Kış turizmi çerçevesinde literatürdeki bu boşluktan yola çıkılarak bu çalışma tasarlanmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı kış turizminin gelişimini etkileyen faktörleri ve kış turizminin etkilerini açıklamaktır. Kavramsal bir çerçeve çizilen bu çalışmada, kış turizmi kavramı üzerinde durulmuş, kış turizminin önemine değinilmiş, kış turizminin gelişimini etkileyen faktörler ve kış turizminin etkileri detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın daha sonraki süreçte yapılacak olan kış turizmi ile ilgili araştırmalara yol gösterici nitelikte olacağı ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KIŞ TURİZMİ KAVRAMI

Teknolojinin gelişimi, bilgiye erişim kolaylığı ve coğrafi sınırların ortadan kalkması gibi faktörler, insanların hayatlarına büyük ölçüde etki etmiştir. İnternet ve diğer iletişim teknolojileri sayesinde insanlar dünyanın farklı köşelerindeki kültürleri, yerleri ve deneyimleri keşfetme imkânına sahip olmuşlardır. Bu durum da insanların bakış açılarını genişletmiş ve seyahat anlayışlarını değiştirmiştir. İnsanlar artık farklı kültürleri deneyimlemek, doğal güzellikleri görmek ve yeni yerler keşfetmek gibi çeşitli motivasyonlara sahiptirler. Deniz-kum-güneş anlayışı günümüzde hala trend olsa da insanlar farklı deneyimler arayışına girmekte ve daha özgün, otantik ve doğa ile iç içe olan tatil seçeneklerini tercih etmektedirler (Uçar, Çeken ve Ökten, 2017: 3). Bunun sonucunda da farklı turizm türlerinin harmanlandığı alternatif turizm türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu alternatif turizm türlerinden bir tanesi de kış turizmidir. Kış turizmine olan ilgi her geçen gün artmakta ve insanlar farklı mekânlarda, manzaralarda ve otantik değerler içinde bulunmak istemektedir.

Kış turizmi; *“odağında kayak sporunun bulunduğu ve buna uygun karlı ve eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve diğer hizmetlerden yararlanmayı kapsayan faaliyet ve ilişkilerin bütünüdür”* şeklinde tanımlanabilir (İncekara, 1998: 3). Kara (2020) kış turizmini, kış aylarında kar yağışına bağlı olarak, dağların ve yüksek arazilerin olduğu ortamda, temelinde kış sporlarının olduğu ve doğayla bütünleşmek isteyen turistlerin bu yörelere yaptıkları seyahatler şeklinde ifade etmektedir. Diğer bir tanıma göre ise kış turizmi, kar koşullarının elverişli olduğu ve uygun eğimli arazilerin bulunduğu yörelerde kış aylarında kış sporlarını gerçekleştirmenin yanı sıra konaklama, yeme-içme ve gezip görme vb. etkinlikleri de kapsayan sportif faaliyetlerin ağırlık kazandığı bir turizm türüdür (Doğaner, 1997; Flagestad ve Christine, 2001).

Kış turizminin odağında kayak sporu olmasına karşın kış ayları dışındaki geri kalan zamanda kış turizmi alanları kırsal turizm, yayla turizmi, trekking, festivaller ve kamp etkinliklerini gerçekleştirmek amacıyla kullanılması önem arz etmektedir. Kış turizmi alanlarının diğer zamanlarda da kullanımı turizm faaliyetlerini gerek çeşitlendirmede gerekse de yılın on iki yayılmasına imkân sağlamaktadır (Katkat ve Mızrak, 2006: 33; Ağger, 2011: 6). Böylelikle, kış turizmi alternatif olmaktan ziyade bir tamamlayıcı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kış turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirileceği alanların yeterli miktarda kar alması, kar kalitesi ve kar kalınlığı kış sezonunun uzunluğu açısından önem arz etmektedir. Bu özelliği taşıyan veya barındıran alanların kış turizmi için ideal alanlar olacağı düşünülmektedir (Aytaç, Çağlak, Bozdağ ve Çiftçi, 2014: 294). Kış turizmi alanlarındaki karın yerde kalma süresi, kayak merkezlerinin bulunduğu alanların topografik yapısı, güneşli gün sayısı ve ulaşılabilirlik unsurları kış turizminin temel bileşenleridir (Koşan, 1996: 3-6). Diğer bir yandan, kış turizmine ev sahipliği yapacak olan bölgenin veya yörenin manzarası, florası, egzotik havası, otantik ve kültürel öğeleri ile sahip olduğu mekanik tesislerin kalitesi, yiyecek-içecek işletmelerinin çeşitliliği ve eğlenceye yönelik ünitelerin varlığı kış ürününün çekiciliğini arttıran faktörlerdir (İncekara, 1998: 3). Ayrıca, kış turizminde iddialı olmak isteyen ülkeler veya bölgeler sahip oldukları jeomorfolojik ve klimatolojik özellikleri göz önünde bulundurmalıdır (Kara, 2020). Turistik ürün çeşitlendirme açısından önemli bir turizm türü olan kış turizminin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Albayrak, 2013; Kara, 2020):

- Kış turizmi, turizm talebini daha dengeli hâle getirmeye imkân sağlamaktadır.
- Turizmi mevsimsellikten kurtarmaya yardımcı olmaktadır.
- Kış aylarında kış turizmi açısından değerlendirilen alanlar yaz aylarında yayla turizmi, kırsal turizm, trekking, gençlik ve spor kampı gibi diğer etkinliklerin yapılmasına da fırsat sunmaktadır.
- Kış turizmi dağlık alanlar ve ormanlık bölgeler gibi âtil kalan alanların değerlendirilmesine imkân verirken bu yörelerde talep oluşturulmasına ve turizm sektöründen pay elde edilmesine yardımcı olmaktadır.
- Kış turizmi gerçekleştirildiği yöreye ekonomik katkı sağlarken aynı zamanda yöresel istihdam yaratmaktadır. Ancak, diğer turizm türleri ile karşılaştırıldığında daha fazla altyapı ve üstyapı yatırımı gerektirmektedir.
- Kış turizmi ziyaretçileri her yaştan ve farklı eğitim düzeylerinden olurken genellikle yüksek gelir düzeyi grubuna hitap eder ve diğer turizm türlerine oranla harcama yönü daha yüksektir.
- İnsanları kış turizmine karşı çekici kılan temel olgu farklı bir sporu gerçekleştirmek, merak ve öğrenme duygusudur. Kış turizmine katılan turistler farklı olanı deneyimlemek ve keşfetmek, öğrenme isteği içerisinde yer alan riski görmek, adrenalin, macera, doğayla mücadele vb. tutkularını giderme arzusu içinde yer alan turistlerdir.
- Kış turizmi, yerel kalkınmayı hızlandırmaktadır.
- Kış turizminin geliştiği yörelerde diğer sektörlerinde gelişmesi hızlanmaktadır.
- Kış turizmi gerçekleştirildiği yörelerdeki dağlık alanları maddi değere dönüştürmektedir.

- Kış turizmi, sanayi açısından yetersiz, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ağırlık kazandığı yörelerde tamamlayıcı rol oynamaktadır.

2.1. Kış Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Turizm sektörünün modern anlamda bugünkü hâlini alması 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'ne kadar dayanmaktadır. Sanayi Devrimi ile birlikte, makineleşmeye geçilmiş ve insanlar daha çok boş zamana sahip olmuş, buharlı makinelerin keşfi ile de ulaşım önem kazanmış ve tüm bu gelişmeler ışığında turistik faaliyetlerin gelişmesi kaçınılmaz olmuştur. 20. yüzyıldaki küreselleşme olgusuyla ulaşım araçlarında konfor ve hız artmış, kitle turizmi hem geniş coğrafyalara yayılmış hem de uzak bölgeler arasındaki seyahat süresi kısalmıştır (Bull, 1995). Turizm talebinin artması yönündeki bu gelişmelere, turizm arz imkânlarında yaşanan değişim ve inovatif gelişmelerde katılmış, turizm sürekli değişen ve gelişen, farklı ritüelleri olan, çok yönlü dinamik bir sektör haline gelmiştir. Değişim ve gelişim trendinin yaşandığı günümüz dünyasında seyahatler artık kültür, tarih, doğa, sağlık, gastronomi gibi alternatif turizm türlerine yönelik gerçekleşmektedir. Bu alternatif turizm türlerinden bir tanesi de kış turizmidir (Halloway ve Taylor, 2006).

Kar yağışının fazla olduğu yüksek dağlık alanlar kış turizmi için son derece elverişli bir konuma sahiptir. Bu kış turizminin de temel arz değerini oluşturur. Kar olgusunu, kış turizmi çerçevesinde bir turistik ürün haline getirip mevcut potansiyeli değerlendirmek hem yerel ekonomilere hem de ülke ekonomilerine büyük katkılar sağlayacaktır. Kış turizminin gelişmesi birden çok faktörün bir araya gelmesiyle mümkündür (Kara, 2020). Turizmin gelişmesinde boş zaman ve gelir faktörleri ön plana çıksa da kış turizminin gelişmesinde birtakım farklı faktörler vardır. Belirli bir bölgede kış turizmi arzı ve talebinin gelişimini etkileyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Özgüç, 2007; Doğaner, 1997; Doğaner, 2001; İncekara, 1998; Koşan, 1996; Hudson, 2000):

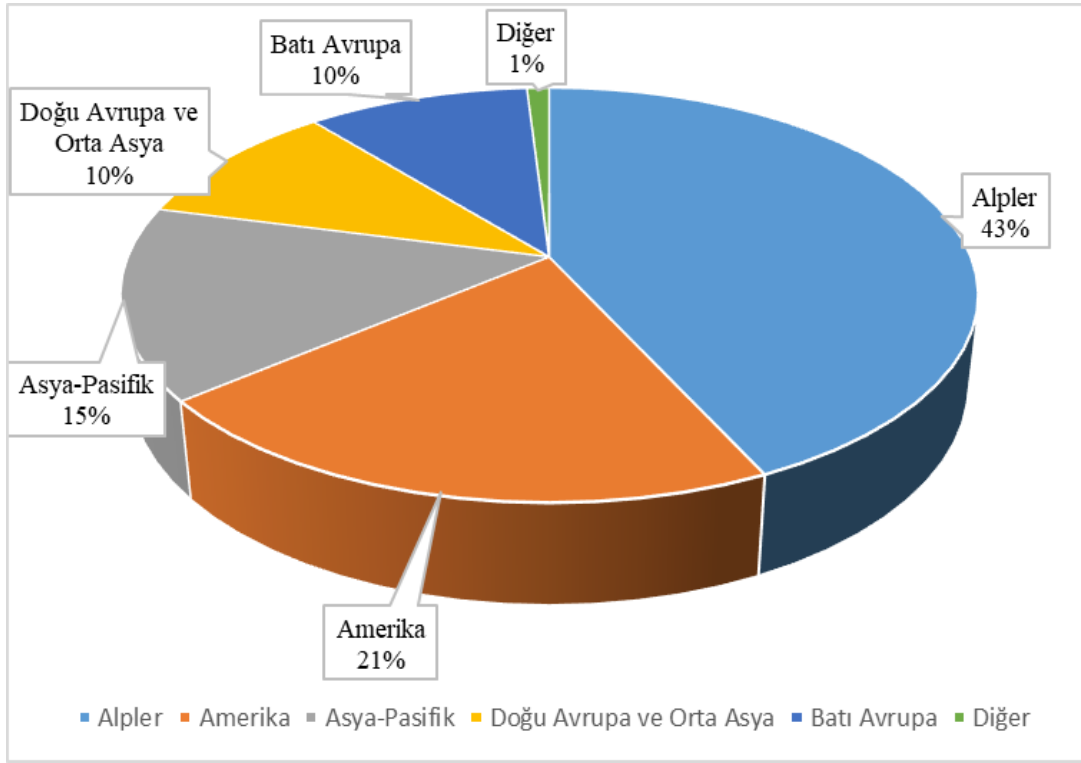
- Klimatolojik özellikler (İklim, rüzgâr, sis, bulutluluk, nem, güneşlenme süresi)
- Jeomorfolojik özellikler (Topoğrafya, yükseklik/irtifa, bakı, eğim, karasallık)
- Kar kalınlığı
- Kar kalitesi
- Karın yerde kalış süresi
- Büyük metropollere olan uzaklık
- Ulaşılabilirlik
- Mekanik tesisler ve kayak pistleri
- Enerji ve su kaynaklarının yeterliliği
- Yöredeki mevcut konaklama imkânları ve niteliği
- Yörede kara bağımlı olmayan etkinliklerin varlığı
- Yöredeki mevcut rekreasyonel etkinliklerin çeşitliliği
- Yeme-içme hizmeti veren restoranların çeşitliliği ve sayıları
- Farklı düzeydeki konaklama tipleri ve imkânları
- Ulusal ve uluslararası düzeydeki tanınırlık

- Tanıtım/pazarlama faaliyetleri
- Kitle iletişim araçları ve internet ağının gelişmesi
- Eğitim ve kültür seviyesinin artması
- Kayak sporuna olan ilginin artması
- Yılbaşı ve sömestri tatilinin kış döneminde yaşanması ve kış turizmine olan ilginin artması
- Kar festivalleri ve kara yönelik etkinliklerin ilgi uyandırması
- Kış turizminin kırsal ve yerel kalkınma açısından bir araç olarak görülmesi
- Devletin kış turizmine yönelik tutumu ve desteği
- Yönetişim
- Kış turizmi bilincinin artması

Yukarıda görüldüğü gibi kış turizminin gelişimini etkileyen birçok olumlu faktör olmakla birlikte kış turizmini olumsuz yönde etkileyen faktörlerde mevcuttur. Küresel ısınma, mevsimsel değişiklikler, sera gazı, asit yağmurları ile altyapı ve üstyapı yetersizliği kış turizminin gelişimini etkileyen tehdit unsurlarını oluşturmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün yayımladığı rapora göre dünyadaki ortalama hava sıcaklığında yaşanacak 1°C'lik artışın kar sınırını 150 m değiştireceği yönündedir. Alpler' deki sıcaklıkların 1°C artması durumunda ise kayak süresini kış aylarında 4 hafta, ilkbaharda 6 hafta azaltacağı tahmin edilmektedir (Hantel, Ehrendorfer ve Haslinger, 2000). Öte yandan, kayak merkezinde kullanılan fosil yakıtların doğaya salınımı sonucunda gelecek süreçte olumsuz etkisini göstermesi beklenmektedir. Bir diğer önemli konu ise son zamanlarda kayak sporuna olan ilginin artmasıyla birlikte bireylerin kayak merkezlerine daha çok özel araçlarıyla gitmesidir. Bu durum doğaya olan karbondioksit salınımını arttırmaktadır. Kış turizmine katılmada toplu taşımayı kullanmanın doğaya fazladan yaklaşık 68 kg sera gazı salınımını önleyebilecektir (Demiroğlu, 2014). Sürdürülebilir bir kış turizminin varlığı ancak bu tehdit unsurlarının etkisini en aza indirmekle mümkün olacaktır.

2.2. Kış Turizminin Önemi

Günümüzde dünya kış turizmi pazarının büyüklüğünü ve hacmini kestirebilmek güç olsa da bu konuda yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Vanat (2021) kış turizmi raporunda dünya kış destinasyonlarının 6 bölgede toplandığını ifade etmektedir. Bunlar; Alpler, Batı Avrupa, Doğu Avrupa ve Orta Asya, Amerika, Asya-Pasifik ve diğer bölgelerdir. Bu bölgeleri ziyaret eden kayak severlerin oranı aşağıda Şekil 1 üzerinde gösterilmektedir.

Şekil 1: Dünya Kış Ziyaretçilerinin Dağılımı (Vanat, 2021)

Şekil 1’de görüldüğü üzere kayak pazarını %43 oranıyla ilk sırada Alpler, %21’lik oranı ile ikinci sırada Amerika, %15 ile de üçüncü sırada Asya-Pasifik bölgeleri oluşturmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya ile Batı Avrupa bölgelerinin payı eşittir. Diğer bölgelerin oranı ise %1’dir. Alpler’in dünyanın en büyük ve en çok ziyaretçi ağırlayan bölge olmasının sebebi ise bu bölgede yer alan ülkelerin kayağı milli bir spor olarak görüp kalkınma politikalarında yer vermesinden kaynaklanmaktadır.

2021 yılı verilerine göre 86 ülkede karla örtülü açık kayak alanı, 15 ülkede kapalı kayak alanı olmak üzere dünya genelinde toplamda 101 ülkede kış turizmi faaliyeti gerçekleştirilmektedir. En son gerçekleştirilen envanter çalışmaları doğrultusunda dünya genelinde 5716 kayak alanı belirlenmiştir. Ancak, bu alanların bazıları sınırlı sayıda lift ve ilkel ekipman barındırdığı için bir ölçüt belirlenmiştir. Bu bağlamda 4’ten fazla lifte sahip 2084 alan, kayak merkezi olarak nitelendirilmektedir. Bu kayak merkezlerinin %37’si Alp ülkelerinde yer almaktadır. Kış sezonu boyunca 1 milyondan fazla kayak ziyaretçisine ev sahipliği yapan kayak merkezleri büyük kayak merkezi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, dünya da 1 milyondan fazla kayak ziyaretçisine ulaşan 52 adet büyük kayak merkezi bulunmaktadır. Bu kayak merkezlerinin %79’u Alpler’de yer almaktadır. Bununla birlikte dünya genelinde 25.939 lift kullanılmaktadır. Doğu Avrupa ve Çin kış turizmi açısından son yıllarda en çarpıcı gelişme kaydeden destinasyonlar olarak görülmektedir. Ancak, bu destinasyonlara Türkiye’nin de içinde yer aldığı bir dizi ülke katılmaktadır. Kayak merkezlerinin bulunduğu dağlık alanlarda ise 6 milyon yatak kapasitesinin olduğu tahmin edilmektedir (Vanat, 2021).

Kış turizmi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkardığı birçok ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri ile birlikte üzerinde durulan önemli konulardan bir tanesidir. Özellikle kış turizmi ülkeler için ekonomik etkileri ile vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Kış turizmi, yöre açısından önemli bir gelir kaynağı oluşturur (Unbehaun, Pröbstl ve Haider, 2008), yatırım ve istihdam imkânı sağlar. Tranos ve Davoudi (2014), Avrupa’daki kış turizmi

endüstrisinin yaklaşık 50 milyar avro gelir sağlayarak turizm ekonomisine önemli bir katkı sağladığını, Koşan (2013), kış turizmi faaliyetlerinin Alp ekonomisinin yaklaşık %10-12'sini oluştururken dünya turizm pazarından da yaklaşık %4 pay aldığını belirtmektedir. Öte yandan, Avusturya'da kış sporları ve kış turizmi doğrudan ve dolaylı olarak gayri safi yurtiçi hasılanın %4,9'unu oluştururken (Arbesser, Grohall, Helmenstein ve Kleissner, 2010), İsviçre'de kış turizmi faaliyetleri en önemli gelir kaynağı konumundadır (Koenig ve Abegg, 1997). Alpler'deki turizm sektörünün ana faaliyet alanlarından biri olan yiyecek-içecek işletmelerinde %7 istihdam sağlandığı tahmin edilmektedir. Alpler'de bulunan Berner Oberland, Graubünden, Wallis, Tirol, Salzburg ve Südtirol' de turizmin lokomotif sektör konumunda olduğu ve %10'dan fazla istihdama katkı sağladığı belirtilmektedir (Tourismus Benchmarking, 2010).

Kış turizmi faaliyetleri gerçekleştirildiği yörenin gelişimine katkıda bulunurken ayrıca o yöredeki diğer ekonomik faaliyetlerin büyümesine de yardımcı olmaktadır (Claudet ve Ghantous, 2013). Diğer yandan, turizmi mevsimsellikten kurtarır. Kış turizmi turistik ürün çeşitlendirmesine fırsat sunar ve bu da turistlerin memnuniyetini sağlar (Türkdoğan, 2010). Bu olumlu yönlerin yanı sıra yerel kalkınma sürecini hızlandırması ve göçü önlemesi gibi etkilerinden dolayı kış turizmi büyük bir önem arz etmektedir (Kara, Dalgın, Çeken, 2021).

Türkiye açısından kış turizmi arzını değerlendirdiğimizde en son verilere göre toplam 60 kayak alanı bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022; Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2022). Uludağ, Palandöken, Sankamış, Erciyes, Kartalkaya ve Ilgaz kayak merkezleri ülkemizdeki en önemli kayak merkezleri arasındadır (Kara, Dalgın ve Çeken, 2021; KTB, 2022). 807 bin ulusal kayakçıya sahip Türkiye yaklaşık 1.200 bin kış turistine ev sahipliği yapmaktadır. Ziyaret eden turistler arasında yabancı turistlerin payı %15'dir. Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistler ise özellikle Rusya, Ukrayna ve İran'dan gelmektedir. 2011 yılında Erzurum'da 58 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen üniversiteler arası kış olimpiyatları sayesinde Türkiye kış turizmi açısından uluslararası düzeyde dikkat çekmiştir (Vanat, 2021).

Türkiye'de kayak alanlarının bulunduğu dağlık alanlardaki konaklama işletmeleri 15 bin oda kapasitesi sunmaktadır. Kış turizmini daha da geliştirmek ve kayak merkezi sayısını 100'e çıkarmak için büyük bir proje düşünülmektedir. 50 milyar Euro'luk yatırım ile 14 milyon kayak ziyaretçisi ağırlamak için 1.000 yeni lift ve 275 bin yatak kapasitesini içeren proje üzerinde tartışılmaktadır. Türkiye'de tesis sayıları her geçen gün artıyor olsa da uluslararası kış destinasyonları ile rekabet edecek aşamada değildir (Vanat, 2021).

Türkiye geçmişten günümüze deniz-kum güneş destinasyonu olarak algılansa da kış döneminde ağırladığı turist sayısının turizm gelirleri içerisindeki oransal etkisinin yaklaşık 2 kat olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Çakmak ve Yılmaz, 2017: 90). Katkat ve Mızrak (2006) benzer bir şekilde kış turizmine yapılacak yatırımların yaz turizmine kıyasla ülkeye daha fazla gelir getirebileceğini belirtmiştir. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren önemli atılımlarla birlikte ivme kazanan kış turizmi hacmi iç pazarda her geçen büyüye de ülkeye olan döviz girdisini arttırmak için yabancı turist çekecek kış turizmi merkezleri geliştirilmeye çalışılmalıdır (Akkuş, 2019). Burada amaç, dışımızda gerçekleşen talebi buralara yönlendirmektir. Bu da ancak büyük yatırımlarla mümkündür.

Hem uluslararası hem de ulusal düzeyde kış turizminin mevcut durumuna ilişkin en güncel sayısal veriler ortaya koyulmuştur. Bu veriler ışığında dünya kış turizmi pazarı ve hacminin oldukça büyük olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye kış turizmi açısından Avrupa'daki destinasyonlarla karşılaştırıldığında çok eski bir geçmişe sahip değildir, ancak son dönemdeki

gelişmeler çerçevesinde gerçek potansiyelini değerlendirme konusunda umut vaat edicidir. Türkiye coğrafi konumu dikkate alındığında kış turizmi açısından oldukça avantajlıdır. Nitekim 2000 metre üzerinde çoğunluğu %5 ve üzeri eğime sahip 156.000 km² 'lik alana sahip Türkiye ile 191.000 km²'lik yüzölçümüne sahip kış turizminde popüler olan Alpler kıyaslandığında Türkiye'nin bu potansiyeli daha iyi anlaşılmaktadır (Somuncu, 2004). Bu bağlamda, uygun yükselti ve yoğun kar yağışının yaşandığı dağlık alanlara sahip ülkeler kış turizmi faaliyetleri üzerine yoğunlaşmalı ve ekonomik kazanç sağlamaya odaklanmalıdır.

2.3. Kış Turizminin Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri

Türkiye'de doğal kaynakların dağılımındaki eşitsizlikten dolayı bölgelerarası dengesizlikler ortaya çıkmaktadır. Doğal, kültürel ve ekonomik yönden kaynak sıkıntısının yaşandığı bölgeler kalkınma ve gelişme sürecinde diğer bölgelere kıyasla geri kalması kaçınılmaz bir durum olarak gözükmektedir. Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer aldığını düşündüğümüzde kalkınma sürecine önem vermesi, reel bir büyüme sağlaması ve küresel ekonomilerle rekabet edebilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Gelişme sürecinde dezavantajlı konumda olan bölgelerin yerel bağlamda kalkınma sürecine dâhil olması ancak devlet otoritesinin yapacağı yatırımlar ve müdahaleler ile gerçekleşebilir (Dinler, 1994: 117; Koşan, 1994: 33). Burada devlet bölgelerin mevcut üstünlüklerini ve bölgelerin sahip oldukları kaynakları rasyonel bir şekilde kullanmada etkili olmalıdır. Bu kaynaklardan bazıları ekonomik bir değere sahip değilse de kış turizmi ile ekonomik bir değere dönüşmektedir. Türkiye'nin jeomorfolojik ve klimatolojik özelliklerinden dolayı çoğu bölgede karın ortalama yerde kalış süresi 4 ay civarındadır. Türkiye'deki mevcut kış şartlarını ve kar yağışını dikkate aldığımızda "Beyaz Altın" olarak nitelendirilen karın geri kalmış bölgelerin kalkınmasına ve yörelere ekonomik anlamda bir hareketlilik getireceği muazzam bir potansiyel bulunmaktadır. Kış turizmi sayesinde bu mevcut potansiyelin efektife dönüştürülmesi ile yöre ekonomisine ciddi katkılar sağlanacaktır.

Türkiye, coğrafya açısından yüzölçümünün yaklaşık %55'i 1500-3000 metre yükseltiye sahip dağlık alanlarla kaplı Alp-Himalaya dağ kuşağının olduğu bir bölgede yer almaktadır. Ayrıca, Beydağları, Toroslar, Balkanlar, Aladağlar, Munzurlar, Cilo ve Sat Dağları ile Kaçkarlar, Avrupa'daki Alpler ile aynı zaman diliminde oluşum sürecine başlamıştır (İncekara, 1998: 18). Bu bağlamda, dağ sporları ve kış turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip Türkiye'nin bu potansiyeli ekonomik kazanç sağlama yoluna giderek değerlendirmesi gerekmektedir. Kış turizminin etkilerini ekonomik ve sosyokültürel olmak üzere iki başlık altında ele alabiliriz. Bunlar:

Ekonomik Etkiler

- Sosyokültürel ve ekonomik yönden geri kalmış dağlık yörelerin gelişmesine ve kalkınmasına yardımcı olur.
- Turizmi mevsimsellikten kurtarır.
- Kış turizmi, turizm talebini iç bölgelere yönlendirmeye yardımcı olur ve bu yörelerin ekonomik olarak gelişmesini sağlar.
- Kış turizmi sayesinde yörede turistik ürün çeşitliliği sağlanmış olur.
- Kış turizmi, sezonluk işsizliği azaltmaktadır.
- Yöre halkına kazanç sağlama fırsatı sunar.

- Kış turizmi yerel kalkınma sürecini hızlandırır (Kara, 2020).
- Kırsal yörelerde kış turizminin gelişmesi aynı zamanda kırsal kalkınma hamlelerini de destekler.
- Kış turizmi açısından yörede yapılan yatırımlar yeni iş sahalarının oluşmasına fırsat verir ve birçok ekonomik faaliyetin birbiri ile iş birliği içinde gelişmesine de yardımcı olur. Örneğin; inşaat, ulaşım, gıda, sanayi, tekstil vb. sektörlerin gelişimini olumlu yönde etkiler (Şebin, 2009: 21).
- Kırsal bölgelerden kentlere olan göçü azaltır.
- Kış turizmi merkezlerinin geliştiği alanlar altyapı olanaklarının gelişmesine imkân tanır. Ulaşım, kanalizasyon, otopark, ışıklandırma, WC, çöp konteynırı, arıtma ve su sistemlerinde iyileşmeler ve yenilikler yapılır.
- Bölgelerarası dengesizlik sorununun giderilmesine katkıda bulunur.
- İstihdam açısından yöresel ek talep yaratır. Kayak merkezlerinin kurulması o yörede yaşayan yerel halka yeni bir iş imkânı sunar.
- Kış aylarında kış turizmi için kullanılan tesisler ve alanlar yaz aylarında kırsal turizm, yayla turizmi, festivaller ve off-road yarışmaları vb. çeşitli faaliyetler için de kullanılabilir. Bu durum yörede turizmin sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem arz etmektedir.
- Kış turizmi, sanayi açısından yetersiz, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ağırlık kazandığı yörelerde tamamlayıcı bir sektör olarak önemli rol oynamaktadır.
- Kayak alanları civarında bulunan yerel halkın konut ve arsalarının ekonomik değeri katlanmaktadır.

Sosyo-kültürel Etkiler

- Farklı bölgelerden ve değişik statülerden insanların kayak sporu odağında bir araya gelmesi sonucunda bireyler arasında sosyal ilişkiler ve kalıcı dostluklar gerçekleşir (Kılıçarslan, 2008).
- Kış turizmi sayesinde yörede farklı kültürlerin kaynaşması söz konusudur.
- Kış turizminin yörede gelişimi yerel kültürün tanıtımı ve uluslararasılaşmasına katkı sağlamaktadır.
- Kış turizmi, yörede özellikle sektörde çalışanların, yerel esnafın ve halkın yabancı dillerini geliştirir ve bu da kültürlerarası dayanışmayı pekiştirir.
- Toplumun her kesimine hitap eden kış turizmi aynı zamanda spor faaliyetlerini gerçekleştirmeye imkân tanır. Doğada spor faaliyetleri bireye fiziksel yönden bir avantaj sağlarken aynı zamanda psikolojik ve ruhsal açıdan da katkı sağlamaktadır (Bereket, 1997).
- Kış turizmi, kar festivalleri ve çeşitli eğlencelerin düzenlenmesini teşvik eder ve yörede yerel halk ile ziyaretçilerin katılımıyla adeta bir şölen havası gerçekleşmesine imkân verir.
- Kış turizmi, aile pansiyonculuğunu geliştirir.

- Kış turizmi yöredeki kadınların ürettiği ürünleri satmasına paralel olarak ailedeki rolünün güçlenmesine ve toplumdaki statüsünün daha da artmasına imkân tanımaktadır.
- Kış turizminin kırsal veya dağlık yörelerde gerçekleşmesi bu yörelerdeki suç olaylarını (terörizm, kaçakçılık vb.) azaltır ve asayiş sağlar. Güvenlik unsuru, bir turistini yöreye ziyareti için ilk koşuldur.

Kış turizminin gelişmesi tüm bu olumlu yönlerin yanı sıra birtakım olumsuz çevresel, doğal ve sosyokültürel etkilere de neden olmaktadır. Bu etkiler şu şekilde sıralanabilir (Weiss, Norden, Hilscher ve Vanreusel, 1998; Clifford, 2002; Laiolo ve Rolando, 2005; Isselin-Nondedeu ve Bédécarrats, 2006; Korňan, 2016):

- Kış turizminin gelişmesi ve o yöredeki konaklama tesisi sayısının artmasıyla birlikte arsa ve gayrimenkul fiyatlarında spekülâtif artışlar görülebilmektedir.
- Kayak merkezlerine taşıma kapasitesinin üstünde ziyaret gerçekleştirilmesi ve yoğun kullanılması doğal alanların tahribatına neden olarak ekolojik dengeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.
- Kış turizminde aşırı ziyaret sonucunda doğal ve kültürel çekiciliklerin yitirilmesine ve otantikliğin bozulmasına neden olabilmektedir.
- Bazı bölgelerde doğal kar yağışının yetersiz olduğu dönemlerde yapay kar yağdırılması toprağın fizyolojik dengesinin değişmesine, doğal görüntünün bozulmasına, çimlerin zarar görmesine ve zeminde buzlaşmaya neden olmaktadır. Bu bağlamda, flora kendini yenileme özelliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.
- Kayak merkezlerinde bulunan mekanik tesisler (telesiyej, yürüyüş bandı vb.) ve konaklama işletmelerinin kullandığı fosil yakıtlar hava kirliliği açısından tehdit oluşturmaktadır.
- Kış turizmi dağ ekosistemlerindeki vahşi yaşamı (vaşak, ayı, sığın, ren geyiği vb.) olumsuz etkilemektedir.
- Elektrik ve telesiyej kablo hatları, kuşların ölümüne neden olurken aynı zamanda kuş popülasyonunu etkileyebilmektedir.
- Yöredeki kış turizminin gelişmesi yerel halkın misafirperverlik duygusunu kötüye kullanılmasına neden olabilir. Hanutçuluk, bir ürüne veya hizmete değerinden fazla bedel talep etmek gibi davranışlar turizmin imajını ve turistini sadakatini olumsuz etkiler.
- Kış aylarında kayak merkezi güzergâhlarında trafik yoğunluğu oluşmakta ve bu da bölge halkının yaşamını olumsuz etkilemektedir.
- Kış turizminin geliştiği yörelerde su sorunu yaşanabilmektedir. Kış döneminde kalabalık bir ziyaretçi kitlesinin kayak merkezlerine gittiğini düşündüğümüzde sınırlı olan su kaynakları bazen yetersiz kalabilmektedir. Ayrıca, mevsim sıcaklıklarının 0°'nin altına inmesiyle su şebekesi hattındaki borular donabilmektedir.

- Yapay kar sistemleri su kaynaklarının kullanımında dezavantaj oluşturmaktadır. Su kaynaklarının aşırı kullanımı yeni su kaynaklarının bulunmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu da su kıtlığının yaşandığı günümüzde artan bir maliyet kalemidir.
- Kış turizmi, yörede toprak erozyonu ve peyzaj bozulmasına neden olmaktadır.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kayağın kullanım amacı tarihsel süreçte değişikliğe uğramış ve günümüzde milyonlarca insanın seyahat ettiği bir turizm pazarına dönüşmüştür. Devasa boyutlara ulaşan kış turizmi pazarı her geçen yıl ziyaretçi sayısını arttırırken bu turizm türüne yönelik yatırımlar da hız kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, kış turizminin gelişimini etkileyen faktörler üzerinde durulması kaçınılmazdır.

Kış turizminin gelişiminde şüphesiz ilk başta jeomorfolojik ve klimatolojik özellikler gelmektedir. Kayak merkezlerinin kuruluş yeri seçiminde uygun yükselti, eğim, baki, iklim ve rüzgâr gibi birtakım özellikler dikkate alınmaktadır. Örneğin bir kayak merkezinin 1000 metre altında olmasını beklemek doğru değildir. Çünkü uygun yükseltinin altındaki yerlerde karın yerde kalış süresi oldukça kısadır. Bu da kış turizmi faaliyetlerinin çok dar bir zamana sıkışmasına neden olacaktır. Bunun yanı sıra gerekli eğimin olmadığı yerde kış turizmi faaliyetlerini gerçekleştirmek mümkün olmamaktadır. Öte yandan, dağların güney yamaçlarında kayak merkezleri kurulmamalıdır. Güney yamaçlarına güneş ışınlarının düşüş açısından dolayı karla kaplı alanlar hızlı bir şekilde eriyeceği için dezavantaj oluşturmaktadır. Kayak merkezlerinin bulunduğu alanların lodos ve kible gibi sıcak ve kuvvetli rüzgarlara açık olması yağın karı tehdit etmekte ve ziyaretçilerin gerçekleştireceği aktiviteleri güçleştirmektedir. Kar kalınlığı ve karın yerde kalış süresi kış turizminin süresini tayin etmektedir. Bu bağlamda, kar kalınlığının en az 1 metre ve yerde kalış süresinin ise en az 120 gün olduğu alanlar kış turizmi için öncelikli potansiyel taşımaktadır (Doğaner, 1997; Özgüç, 2007).

Kayak merkezlerine ulaşılabilirlik kış turizminin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim kayak merkezlerinin dağlık ve yüksek alanlarda olduğunu düşündüğümüzde ziyaretçilerin kolay bir şekilde ulaşması son derece önemlidir. Kayak merkezlerindeki mekanik tesisler, kayak pistleri, konaklama imkanları, yiyecek-içecek işletmelerinin çeşitliliği ve kara bağımlı olmayan etkinliklerin varlığı ziyaretçiler için çekicilik unsurlarıdır. Büyük şehirlere olan uzaklık kış turizminin gelişiminde önemli olan bir başka unsurdur. Uludağ, Kartepe ve Kartalkaya gibi kayak merkezleri büyük şehirlere olan yakınlığıyla bu avantajı kullanmaktadır.

Kayak merkezlerinin markalaştırılmasına yönelik çalışmalar yürütmek hem bilinirliği hem de kış turizmi talebini arttırmak için önemlidir. Tanıtım/pazarlama, pr çalışmaları, sosyal ve dijital medya kullanılması markalaşmada etkin bir şekilde kullanıldığı takdirde çok başarılı sonuçların alınacağı tahmin edilmektedir. Günümüzde insanların eğitim ve kültür seviyesinin artması, kayak sporuna ilgi duyması kış turizmine katılan ziyaretçi sayısının artmasına neden olmaktadır. Yılbaşı, Noel ve sömestri tatillerinin kış döneminde yaşanıyor olması kış turizminin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle okulların tatile girmesi çocuklu ailelerin kış turizmine katılmasına fırsat sunmaktadır. Kar ve kış festivallerinin doğada renkli ve muhteşem görüntüler ortaya çıkarması potansiyel turizm talebini efektif dönüşürmede etkili olabilmektedir.

Ülkelerin kalkınma politikalarında kış turizmine yer vermesi kilit bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, kış turizmi arzı açısından zengin olan ülkeler bunu bir avantaja çevirerek kırsal ve yerel kalkınma da bir araç olarak kullanabilirler. Bu doğrultuda, Avusturya ve İsviçre’de nüfusun %25’inden fazlası kış sporlarına katılırken (Koşan, 2013) Alpler ’de kayak milli bir spor olarak görülmekte ve ülkelerin kalkınma politikalarında yer almaktadır.

Ülkelerin kış turizmine yönelik tutumu, desteği ve girişimleri ise bir başka önemli konudur. Buradan hareketle, ülkeler kış turizminde altyapı eksikliklerini gidermeli, üstyapı eksiklikleri için yeni finansal kaynaklar araştırmalı ve yatırımcıları kendi ülkelerine çekmeye çalışmalıdır. Bunun yanı sıra kış turizmi planlamaları ile ilgili yönetim yaklaşımı benimsenmelidir. Çünkü başarılı ve etkin bir kış turizminin varlığı ancak birden çok aktörün ve paydaşın bir araya gelmesiyle mümkündür. Tüm bu bilgiler ışığında kış turizminin gelişimi birden çok faktörün bir araya gelmesiyle söz konusu olabilir (Kara, 2020).

Günümüzde kış turizmi giderek ilgi görmeye başlamıştır. Kış turizmine yönelik artan bu ilgi aynı zamanda birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Küresel ısınma, iklim değişiklikleri, sera gazı etkisi ve karbondioksit salınımı bu olumsuzluklardan bazılarıdır. Sürdürülebilir bir kış turizmi için bu olumsuzlukların en aza indirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kış destinasyonlarına sahip ülkeler çevre dostu, doğaya duyarlı, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmalı ve yeşil kayak merkezi modeli üzerinde durmalıdır. Ülkeler ekonomik büyümeyi amaçlarken aynı zamanda ekolojik dengeyi de gözetmek zorundadırlar. Çünkü doğa ülkeler, toplumlar ve insanlar için temel sermaye niteliğindedir.

Dağlık, engebeli ve yüksek araziler kış turizmi sayesinde maddi bir değere dönüşmektedir. Kış turizmi geliştiği yörelerde mikro düzeyde yerel ekonomilere ve makro düzeyde ulusal ekonomilere katkı yapmaktadır. Kış turizmi, genellikle dağlık yörelerde bulunan küçük yerleşim birimlerinin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Turizm faaliyetleri, bu yörelerin altyapısının geliştirilmesini teşvik eder ve yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmeye yardımcı olur. Bu durum da göçü azaltabilir. Kış turizmi, turistik destinasyonlarda önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Kayak merkezleri, oteller, restoranlar, tur operatörleri, kayak ekipmanı kiralama hizmetleri ve diğer turistik tesisler, turistlerden gelen harcamalarla gelir elde eder. Bu, yörenin ekonomisine önemli miktarda ekonomik girdi sağlar. Kış turizmi, birçok insana istihdam imkânı sağlamaktadır. Kayak merkezleri, oteller, restoranlar, taşıma şirketleri ve diğer turistik işletmeler, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için personel istihdam eder. Bu, yerel halka iş imkânları yaratır ve işsizlik oranını azaltır. Kış turizmi, turistik destinasyonlardaki yerel ekonominin canlanmasını sağlar. Turistlerin harcamaları, yerel hizmet sağlayıcılarını, tedarikçileri ve yerel esnafları destekler. Restoranlar, mağazalar, el sanatları ve hediyelik eşya satıcıları gibi işletmeler, turistlerin taleplerine cevap vererek gelir elde eder. Kış turizmi, turistik yörelerde altyapı gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yolların, konaklama tesislerinin, kayak pistlerinin, teleferiklerin ve diğer turizm altyapılarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, turistlerin konforlu ve güvenli bir şekilde seyahat etmelerini sağlar. Bu da bölgenin turist çekme potansiyelini artırır. Kış turizmi, sadece turizm sektörünü değil, aynı zamanda diğer sektörleri de canlandırmaktadır. İnşaat, gıda, ulaşım, perakende ve hizmet sektörleri gibi birçok sektör, turizm faaliyetlerinin artmasıyla birlikte büyüme fırsatları yakalamış olur.

Kış turizmi, farklı kültürlerin bir araya gelmesine imkân vermektedir. Farklı ülkelerden, farklı yaşam tarzlarına sahip turistler bir araya gelir ve kültürel alışverişte bulunurlar. Bu, karşılıklı anlayışı artırır, kültürel çeşitliliği kutlar ve küresel ilişkileri güçlendirir. Kış turizmi, yerel

kültürel faaliyetlerin canlanmasını teşvik etmektedir. Turistik destinasyonlardaki festivaller, el sanatları sergileri, yerel müzik ve dans gösterileri gibi etkinlikler, yerel kültürün yaşatılmasına ve tanıtılmasına yardımcı olmaktadır. Kış turizmi, doğal ve çevresel kaynakların korunması konusunda toplumsal farkındalığı artırabilir. Turistler, doğal güzellikleri gördükçe ve koruma çabaları hakkında bilgilendirildikçe, çevresel hassasiyetlerin artmasına ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının teşvik edilmesine yardımcı olabilir.

Türkiye özelinde bir değerlendirme yaptığımızda doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel değerleri, sosyokültürel çekicilikleri ile zengin bir turistik arz kaynağına sahiptir. Bu arz kaynaklarının çeşitlendirilerek ekonomik bir değere dönüşmesi ancak alternatif turizm türlerine yönelmekle mümkündür. Bu alternatif turizm türlerinden bir tanesi de kış turizmidir. Türkiye sahip olduğu dağlık alanlar ve uygun yükseltisi ile kış turizmi açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Türkiye’de Batı’dan Doğu’ya doğru gidildikçe yükseltinin belirgin bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu doğrultuda, kar yağışının yoğun olarak görüldüğü birçok nokta olmasına rağmen bu yerlerin sadece bazıları kış turizmine ev sahipliği yapmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölgesi bu yerlerin başında gelmektedir. Bu bölgeler engebeli ve yüksek irtifaya sahip olduğu için kayak merkezi inşasında zorluk yaşamayı, ulaşım imkânlarında birtakım teknik ve finansal kısıtlılıkların bulunmasından dolayı potansiyelini yeterince değerlendirememektedir (Demiroğlu, 2014).

Türkiye 2000’li yılların başında sınırlı sayıda kayak merkezine sahipken bu alanda yatırımların artmasıyla günümüzde azımsanmayacak derecede kayak merkezine sahiptir. Ancak, mevcut kış turizmi arzı henüz iç pazara hitap etmekte dış pazarlar için rekabet edebilecek düzeyde değildir (Doğaner, 1997: 41; Demiroğlu, 2014: 168). Türkiye yaklaşık 1.200 bin kış turistine ev sahipliği yaparken bunların 807 binini yerli turistler oluşturmaktadır. Yabancı turistlerin bu sayı içindeki oranı %15’dir (Vanat, 2022). Kış turizmi kapsamında Türkiye’yi ziyaret eden yabancı turistlerin oranı görüldüğü üzere çok düşüktür. Fransa ve Avusturya gibi ülkelerde 10’dan fazla kayak merkezini her sezon 1 milyonun üzerinde kayak sever ziyaret etmektedir (Koşan, 2013). Erzurum Palandöken’de 2011 yılında Kış Üniversite Oyunları ve 2017 yılında yine Erzurum Palandöken’de düzenlenen Avrupa Gençlik Kış Olimpiyatları Türkiye’nin uluslararası arenada kış turizmi açısından bilinirliğini arttırmada bir kıvılcım yaratmıştır. Bu bağlamda, Türkiye’nin her ne kadar kış turizmi alanında uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapsa da henüz uluslararası bilinirliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylemek güçtür.

Bu çalışma ikincil verilere dayanmaktadır. Gelecek çalışmalar hem nitel hem nicel hem de karma yaklaşımlarla gerçekleştirilerek kış turizmi konusu daha derinlemesine incelenebilir. Kış turizminin sadece arz yönüne değil talep yönüyle ilgili araştırmalara da odaklanılmalıdır. Böylece, kış ziyaretçilerinin seyahat motivasyonları ortaya çıkarılarak istek ve beklentilerini karşılamak için birtakım iyileştirmeler yapılabilir. Kış turizmi açısından çeşitli yöreler analiz edilebilir. Diğer yandan, ülkeler ve bölgeler arasında karşılaştırmalı analizler yapılarak daha bütünsel bir bakış açısı ortaya koyulabilir. Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri gibi konular kış turizminin gelişiminde tehdit oluşturduğu için sürdürülebilir kış turizmi konusunda çalışmalar yapılabilir. Kayak merkezlerinde yeşil uygulamalar ve yenilenebilir enerji kullanılması ile ilgili çalışmalar yürütülebilir. Bu bağlamda, araştırmacılar farklı çalışmalar gerçekleştirerek literatüre katkı sağlayabilirler.

4. KAYNAKÇA

- Ağger, V. (2011). Üniversite 2011 Kış Oyunlarının Erzurum Kış Turizmi Potansiyeline Etkileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Akkuş, G. (2019). Ilgaz Dağında Kış Turizm Talebi ve Gelişimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-27.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arbesser, M., Grohall, G., Helmenstein C., & Kleissner, A. (2010) *Die ökonomische Bedeutung des alpinen Wintersports in Österreich – Jahresbericht 2009*. Wien: Österreichisches Bundesministeriums für Wirtschaft, Familie und Jugend (BMWFJ).
- Aytaç, A. S.; Çağlak, S.; Bozdağ, E. ve Çiftçi C. (2014). Karacadağ'da (Şanlıurfa- Diyarbakır) Kış Turizmi Potansiyelini Belirleyen Fiziki Coğrafya Etmenleri. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 293-305.
- Bereket, C. (1997). *İstatistiklerle Kayak Sporunu*. Türk Kayak Vakfı Yıllığı, Ankara.
- Bull, A. (1995). *The Economics of Travel and Tourism*. Melbourne, Australia: Longman.
- Claudet, B. L., & Ghantous, N. (2013). Emotions' Impact on Tourists' Satisfaction With Ski Resorts: The Mediating Role of Perceived Value. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(6), 624-637.
- Clifford, H. (2002). *Downhill Slide: Why The Corporate Ski Industry Is Bad For Skiing, Ski Towns and The Environment*. San Francisco, CA: Sierra Club Books.
- Çakmak, F. ve Yılmaz, Ö. (2017). Turizmin Sürdürülebilirliği Açısından Kış Turizmi. 1st International Sustainable Tourism Congress - 23-25 Kasım 2017 (s. 90-99), Kastamonu.
- Demiroğlu, O. C. (2014). *Kış Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dinler, Z. (1994). *Bölgesel İktisat*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Doğaner, S. (1997). Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Başlıca Coğrafi Etmenler. *Coğrafya Dergisi*, 5, 19-44.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (5. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Flagestad, A., & Christine, A. H. (2001). Strategic Success in Winter Sport Destinations: A Sustainable Value Creation Perspective. *Tourism Management*, 22(5), 445-461.
- Gülsoy, M. T. (2014). En popüler Kış Sporunu, Doz Ankara Eczacı Odası Yayın Organı <http://doz.aeo.org.tr/5/024.html> (Erişim Tarihi: 21.06.2022).
- Halloway, C. J., & Taylor, N. (2006). *The Business of Tourism Seventh Edition*. England: Prentice Hall.
- Hantel, M., Ehrendorfer, M., & Haslinger, A. (2000). Climate Sensitivity of Snow Cover Duration in Austria. *International Journal of Climatology*, 20, 615-640.
- Hudson, S. (2000). *Snow Business: A Study Of The International Ski Industry*. Andover, UK: Cengage Learning.
- Hudson, S. (2003). *Sport and Adventure Tourism*. New York: The Haworth Hospitality Press.

Isselin-Nondedeu, F., & Bedecarrats, A., 2007: Soil Microtopographies Shaped By Plants and Cattle Facilitate Seed Bank Formation on Alpine Ski Trails. *Ecological Engineering*, 30(3), 278–285.

İncekara, A. (1998). *Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Gelişme Olanakları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını.

Kara, E. (2020). Kış Turizminin Yerel Kalkınmaya Etkisi: Ordu İli Örneği. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

Kara, E.; Dalgın, T. ve Çeken, H. (2021). Ordu Çambaşı Kayak Merkezindeki Kış Turizmi Faaliyetlerinin Yerel Kalkınmaya Etkisi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(63), 1318-1337.

Katkat, D. ve Mızrak, O. (2006), Yaz ve Kış Turizmlerinin Türkiye Ekonomisine Katkılarının Karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(4), 32-39.

Kılıçarslan, N. (2008). Spor Turizmi ve Uluslararası Spor Organizasyonlarının Turizme Etkisi: 2011 Erzurum Üniversite Kış Oyunları. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Koenig, U., & Abegg, B. (1997). Impacts of Climate Change on Winter Tourism in The Swiss Alps. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), 46-58.

Korňan, M. (2020). Potential Negative Effects of Construction of A High-Mountain Ski Resort In the High Tatras, Slovakia, on Breeding Bird Assemblages. *Community Ecology*, 21(2), 213-226.

Koşan, A. (1994). Turizm Faktörünün Bölgeler Arası Dengesizliği Gidermede Etkisi ve Erzurum Palandöken Kış Sporları Turizm Merkezi Projesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Koşan, A. (2013). Kış Sporları Turizmi–Kayak Turistlerinin Kış Turizm Merkezlerini Algı ve Değerlendirmelerine Ait Bir Araştırma (Palandöken'de Bir Uygulama). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 293-324.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html> adresinden, Erişim Tarihi: 20.12.2022.

Laiolo, P., & Rolando, A. (2005). Forest Bird Diversity and Ski-Runs: A Case of Negative Edge Effect. *Animal Conservation*, 8, 9-16.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://www.mgm.gov.tr/tahmin/kayakmerkezleri.aspx> adresinden, Erişim Tarihi: 20.12.2022.

Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-21.

Şebin, K. (2009). Erzurum Kış Sporları Turizmi ile İlgili Yöre Halkının Tutum ve Beklentileri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Tanyeri, Y. (2002). *Kayak, Kayak Tekniği ve Öğrenimi*. Erzurum: TDK.

Tanyeri, Y. (2018). *Kayak Tarihi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Tranos, E., & Davoudi, S. (2014). The Regional Impact of Climate Change on Winter Tourism in Europe. *Tourism Planning & Development*, 11(2), 163-178.

Tourismus Benchmarking (2010). Die Schweizer Tourismuswirtschaft im internationalen Vergleich, Schlussbericht zum "Internationalen Benchmarking Programm für den Schweizer Tourismus Update 2008 – 2009", Januar 2010, Schweizerische Eidgenossenschaft, Staatssekreteriat für Wirtschaft SECO, Bern, www.bakbasel.com.pdf.

Türkdoğdu, E. (2010). Türkiye'nin Geliştirilebilir Bölgesel Kış Turizmi Potansiyeli: Avrupa'nın Bölgesel Kış Turizmi Merkezleri ile Türkiye'nin Bölgesel Kış Turizmi Potansiyelinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, https://www.tursab.org.tr/e-dergi?pdf=apps/OldFiles//dosya/12196/tursab-kis-turizmi-raporu119314251845-1_12196_3978793.pdf adresinden, Erişim Tarihi: 26.01.2022.

Uçar, M., Çeken, H. ve Ökten, Ş. (2017). *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Unbehaun, W., Pröbstl, U., & Haider, W. (2008). Trends in Winter Sport Tourism: Challenges for The Future. *Tourism Review*, 63(1), 36-47.

Vanat, L. (2021). International Report on Snow & Mountain Tourism. Overview of the key industry figures for ski resorts.

Vanat, L. (2022). International Report on Snow & Mountain Tourism. Overview of the key industry figures for ski resorts.

Weiss, O.; Norden, G.; Hilscher, P., & Vanreusel, B. (1998). Ski Tourism and Environmental Problems: Ecological Awareness Among Different Groups. *International Review for the Sociology of Sport*, 33(4), 367-379.

ISSN: 2651-2742

2023- Cilt: 6 Sayı: 1

Sayfa: 105-116

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 11.06.2023

Düzeltilme Tarihi: 17.07.2021

Kabul Tarihi: 17.07.2023

Araştırma Makalesi (Research Article)

KRİZ DÖNEMLERİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ SÜREÇLERİNİN SIVAS İLİ BOYA VE PLASTİK İŞLETMELERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Comparison of Human Resources Management Processes in Crisis Periods in Sivas Province Paint and Plastic Enterprises

Mete Feti GÖKTÜRK*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Hilal ERTURHAN IŞKIN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Öz

Sanayi devrimi ile birlikte insan faktörü daha çok önem kazanmıştır. Bu yüzden işletmelerin hedeflerine ulaşmasında çalışanların önemi çok fazladır. İnsan faktörü bu derece önem arz ettiği için işletmeler çalışanlarının ihtiyaçlarına daha çok özen göstermeye başlamışlardır. Ancak işletmeler bazı dönemlerde zor süreçler yaşayabilirler yaşanan bu zor süreçler sonucunda işletmelerin varlıkları tehlikeye girebilir. Bu gibi durumlarda işletmeler yoğun çaba harcayarak karşılaşılan krizleri yönetmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan kriz dönemlerinde insan kaynakları yönetimi süreçleri farklılaşabilmektedir. Bu çalışmada Sivas ilinde faaliyet gösteren iki ayrı faaliyet grubu olan boya ve plastik sektöründe kriz dönemlerinde insan kaynakları yönetimi süreçlerinin nasıl farklılaştığını tespit edebilmek için anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmada yüzdellik değerlere bakıldıktan sonra Ki-Kare testi uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre boya sektöründe faaliyet gösteren işletmeler krizlerden daha çok etkilendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Krizler, İnsan Kaynakları Yönetimi, Sivas.

* Sorumlu Yazar: 20209319010@cumhuriyet.edu.tr

Önerilen Atıf: Göktürk M. F. ve Işkın Erturhan H. (2023). Kriz Dönemlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi Süreçlerinin Sivas İli Boya ve Plastik İşletmeleri Açısından Karşılaştırılması, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1), 105-116

Abstract

With the industrial revolution, the human factor has gained more importance. Therefore, employees are very important for businesses to achieve their goals. Since the human factor is so important, businesses have started to pay more attention to the needs of their employees. However, businesses may experience difficult processes in some periods, and as a result of these difficult processes, the existence of businesses may be jeopardized. In such cases, businesses try to manage the crises encountered by making intense efforts. On the other hand, human resources management processes may differ during crisis periods. In this study, a survey was conducted in order to determine how human resources management processes differ in crisis periods in the paint and plastics sector, which are two different activity groups operating in Sivas province. After looking at the percentage values in the study, Chi-Square test was applied. According to the results of the research, it was seen that the enterprises operating in the paint sector were more affected by the crises.

Key words: Crises, Human Resource Management, Sivas.

1. Giriş

Yoğun rekabet ortamından dolayı her an karşılaşılacak bir olaydır. Meydana gelen söz konusu krizlerin hem şiddetleri hem de etki alanları göz önünde bulundurulduğunda bunların birbirlerinden farklı olduğu görülse de krizlerin ülkenin sosyal yapılarına ve ülkenin ekonomisine çok mühim ölçüde etki ettiği ifade edilebilir. Dolayısıyla kriz kavramı genel olarak ülkeler, işletmeler açısından özelde çok büyük önem arz etmektedir (Öncül, Tağraf, Filizöz, 2005:27). Kriz sözcüğünün kökenini ele aldığımızda, çok eskilere dayandığı görülmektedir. Kriz kavramı en başta hem askeri hem de tıbbi olaylar için Thukydides ve Hippokrates tarafından kullanılmıştır. 2013 senesinde yapılan çalışmadan hareket edildiğinde kriz kavramının; yaşamla ölüm, zaferle yenilgi arasında kararın verildiği bir dönüm noktası olarak ifade edildiği sonucu çıkarılmaktadır (Şen 2011:3). Krizi kısaca tanımlayacak olursak, Kriz kavramı, işletmelerin her zaman yapılmakta olan faaliyetlerini bozan acil müdahaleye gerek duyulan durumları ifade etmektedir (Tüz,1996:3). Diğer bir tanıma göre ise Kriz kavramı; ekonomiden, işletme yapısından ya da başka sebeplerden kaynaklı olan, hem insan yaşamını, hem de sosyal ve doğal hayatı zarara uğratan felaketler olarak ifade edilmektedir (Haşit 2013:4). Krizler, birbirlerinden farklı nedenlerle meydana gelmiş olabilirler. Ancak genellikle iç faktörler ve dış faktörler olacak şekilde iki alt başlıkta toplanarak ele alınabilirler. Krizlerin meydana geliş şekillerinin alt başlıklarından bir tanesi olarak kabul edilen iç faktörler genel olarak şu şekildedir, yönetimin yetersizliği, örgütsel şema, hiyerarşi, görevler, yetkiler, sorumluluklar olarak sıralanabilir. Aynı şekilde krizlerin meydana geliş şekillerinin alt başlıklarından bir diğeri olan dış faktörler ise şu şekildedir, Doğal afetlerden kaynaklanan krizler, genel ekonomik nedenler, teknolojik gelişmeler, uluslararası gelişmeler, siyasal nedenler, askeri nedenler, sosyal nedenler. Oluşabilecek krizlere işletmeler iki şekilde yaklaşabilir bunlardan ilki reaktif yaklaşım ikincisi ise proaktif yaklaşımdır.

2010 senesinde yapılan çalışmadan hareket edildiğinde, işletmelerden reaktif yaklaşımı benimseyenlerin söz konusu evrede hareketsiz bir şekilde kalmayı seçtikleri, söz konusu dönemde işletmelerde krizin meydana geleceğini ifade eden belirtilerin görülmeye başlanmakta olduğu, krizin meydana geleceğini ifade eden belirtiler ortaya çıkmasına karşın işletmelerin meydana çıkan söz konusu gelişmeler karşısında hiç tepki vermeden

durabilmekte olduğu sonuçları elde edilmektedir. Söz konusu evrede işletmenin faaliyetlerinden her birinde düşüşler yaşandığı durumda işletmelerden reaktif yaklaşımı benimsemiş olanlarının faaliyetlerini olağan bir biçimde sürdürmekte olduğu görülmektedir (Akgeçici, Güleş,2010:216). Proaktif yaklaşımı benimseyen işletmeler ise kriz sinyalinin önceden alarak ona karşı gerekli tedbirleri alırlar Kriz sürecinin 5 aşaması vardır. Bunlar; Değerlendirme, Kriz Sinyalinin Alınması, Krizin Çözümü, Normale Dönüş aşamalarıdır. Ortaya çıkan krizlerin genel olarak dört sonucu vardır, bunlar işletmeye olan etkileri, çalışanlara olan etkisi, karar sürecine olan etkisi, örgüt iklimine etkisidir.

Kriz süreçlerinde işletmelerin en yoğun çalışan birimlerinden birisi insan kaynakları birimidir. İnsan kaynakları birimleri kriz ortamının çalışanlar üzerindeki etkisini en aza indirmek için yoğun çaba harcamaktadırlar. İnsan kaynaklarının kriz dönemlerinde farklı görevler üstlenebilirler, bu görevlerden bazıları şu şekildedir: ücretlendirme işlevi ile kriz sürecinde uygulanacak ücret politikaları belirlenmektedir. Diğer işlevi ise istihdam işlevidir. Bu işlevde kriz dönemlerinde nasıl bir çalışma şeklinin oluşturulacağına karar verilmektedir. Kriz dönemlerinde uygulana diğer bir işlev ise eğitim geliştirme işlevidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Kriz dönemlerinde, Sivas ilindeki organize sanayi bölgesinde faaliyet gösteren boya ve mobilya sektöründe faaliyet göstermekte olan işletmelerin uyguladıkları kriz dönemi insan kaynakları politikaları araştırılmıştır. Araştırmanın amacı iki farklı sektörün kriz dönemlerinde insan kaynakları politikalarının fark olup olmadığının tespit edilmesidir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Sivas ili organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren dört boya ve on sekiz plastik imalatı yapan işletmelerin insan kaynakları yönetiminden sorumlu yöneticileri oluşturmaktadır. Söz konusu yöneticilerin tamamına ulaşmak mümkün olduğu için örneklem belirlenmemiştir. Tam sayım yapılan araştırma kapsamında 84 insan kaynakları yöneticisine ulaşılmıştır. Söz konusu yöneticilerin anket formunu doldurmaları sağlanmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veri toplamak için nicel veri toplama tekniklerinden olan anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu, Yavaş (2014), tarafından hazırlanan "İşletmelerin Kriz Dönemlerinde Uyguladıkları İnsan Kaynakları Politikalarının, İşletmelerin Kriz Aşabilirliğine Olan Etkisi" isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümü 6 tane bağımsız değişkeni içeren demografik sorulardan meydana gelmekte iken, ikinci bölümü ise kriz dönemi insan kaynakları politikalarından meydana gelen değişimlere ilişkin 22 sorudan oluşmaktadır. Anket formu toplam 28 tane soruyu içermektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde öncelikle kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Kullanılan ölçek farklı zaman dilimlerinde uygulanmış ve farklı zaman dilimlerinde benzer sonuçları verdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle ölçeğin geçerliliğinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca iç güvenilirlik testi uygulanmış sorular, geçerlilik testinde uzman kişilere gösterilmiş ve söz konusu soruların geçerliliği bu şekilde test edilmiştir. Ayrıca kullanılan ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek için Cronbach Alpha katsayısına ilişkin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha değeri 0,86 olarak bulunmuştur.

Ayrıca elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermemesine ilişkin normallik testleri yapılmıştır. Yapılan normallik testleri sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin yüzdelerle dağılımlarına bakılmıştır. Daha sonra çalışmanın birbirinden farklı iki farklı sektöre uygulanması nedeniyle, söz konusu sektörler arasında farklılıkların bulunup bulunmadığına ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi için Ki Kare testi yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 23 paket programı kullanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yöneticilerin %25,9'u 25-35 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. 36-45 yaş aralığında yer aldığı oranı ise %59,4'tür. 46-55 yaş aralığında yer alanların oranı %21,2 olmuştur son olarak 56 yaş ve üzeri çalışanların oranı %23,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1. İşletme Yöneticilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Yaş Grupları		
Değişkenler	N	Yüzde
25-35	22	25,9
36-45	24	29,4
46-55	18	21,2
56 ve Üstü	20	23,5
Toplam	84	100
Cinsiyet		
Değişkenler	N	Yüzde
Kadın	35	41,2
Erkek	49	58,8
Toplam	84	100
Medeni Durum		
Değişkenler	N	Yüzde
Evli	62	73,8
Bekâr	22	26,2
Toplam	84	100
Eğitim Durumu		

Kriz Dönemlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi Süreçlerinin Sivas İli Boya ve Plastik İşletmeleri Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	N	Yüzde
Orta Öğretim	5	5,9
Lise	7	8,2
Ön Lisans	5	5,9
Lisans	46	55,3
Yüksek Lisans	21	24,7
Toplam	84	100

Araştırmaya katılan katılımcıları % 41,2 kadın %58,2 erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların %73,8 evli olduğunu belirtirken bekar olanların oranı %26,2'dir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %55,3 ile üniversite mezunu olanlar ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada % 24,7 ile yüksek lisans mezunları yer almaktadır. Üçüncü sırada % 8,2 ile lise mezunları yer almaktadır, son sırayı %5,9 ile ilk okul ve ön lisans mezunları yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Çalıştıkları Çalışma Yıllarına İlişkin Analiz Sonuçları

Çalışma Yılı		
Değişkenler	N	Yüzde
1 yıldan az	5	5,9
1-5 yıl arası	31	36,5
6-10 yıl arası	19	22,4
11-20 yıl arası	21	25,8
20 yıl ve üzeri	8	9,4
Toplam	84	100

Yöneticilerin çalışma yıllarına bakıldığında ilk sırada %36,5 ile 1-5 arası yer almaktadır. İkinci sırada %25,8 ile 11-20 yıl çalışanlar yer almaktadır. Üçüncü sırada ise %22,4 ile 6-10 arası çalışanlar yer almaktadır. Dördüncü sırada % 9,4 ile 20 yıl ve üzeri çalışanlar yer almaktadır. Beşinci ve son sırada %5,9 ile 1 yıldan az çalışanlar yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Görev Yaptıkları Pozisyona İlişkin Analiz Sonuçları

İşletmedeki Pozisyon		
Değişkenler	N	Yüzde
İşletme Sahibi	22	25,9
Genel Müdür	20	23,5
İnsan Kaynakları	15	17,6
Diğer	27	33
Toplam	84	100

Çalışmaya katılanların işletmedeki pozisyonlarına bakıldığında ilk sırada %33 ile diğer seçeneği yer almaktadır. İkinci sıra %25,9 ile işletme sahiplerinin yer aldığı görülmektedir.

3.3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet gösterenlerden 22 tane çalışanı daha kriz durumu ile karşı karşıya kalmışken, 20 tane işletme çalışanının ise kriz durumu ile karşı karşıya kalmadığını ifade etmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerden 27 tane işletme çalışanının kriz durumu ile karşı karşıya kaldığı ifade edilirken 15 tane çalışanın ise kriz durumu ile karşı karşıya kalmadığını ifade etmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p=0,5 > ,258$ olduğu sonucu elde edilmiştir. Söz konusu neticeden hareket edildiğinde, sektörler arasın anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmüştür. İşletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanlar ile plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmeler ile karşılaştırıldığında, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerin, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelere kıyasla kriz durumlarından çok daha fazla etkilenmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 4. İşletmelerin Daha Önce Bir Kriz Yaşayıp Yaşamadıklarına İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	22	20	42	1,228	,258
Plastik	27	15	42	1,228	,258
Toplam	49	35	84	1.228	,258

Araştırmaya katılan işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanlardan 20 tane işletme yöneticisi eğitim ve geliştirme faaliyetlerini sürdürdüğünü ifade etmekte iken, işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanlardan 22 tane işletme yöneticisi eğitim ve geliştirme faaliyetlerini sürdürmediklerini ifade etmiştir. Plastik sektörü içerisinde hizmet vermekte olan işletmelerden 18 tane işletme çalışanı eğitim ve geliştirme faaliyetlerini sürdürdüğünü ifade etmekte iken plastik sektörü içerisinde hizmet vermekte olan işletmelerden 23 tane işletme çalışanı eğitim ve öğretim faaliyetlerini devam etmediğini belirtmiştir.

Tablo 5. Kriz Döneminde Eğitim ve Geliştirme Faaliyetlerine İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	20	22	42	1,229	,587
Plastik	18	24	42	1,229	,587
Toplam	38	45	84	1.229	,587

Yapılmış olan analiz neticesinde $p=0,5 < ,587$ olarak bulunmuştur. Söz konusu neticelerden hareket edildiğinde, işletmeler arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 6. Kriz Dönemi Kariyer Planlamaya İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	12	30	42	1,150	,425
Plastik	8	34	42	1,150	,425
Toplam	20	64	84	1.150	,425

Araştırmaya katılan boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 12 tane çalışan kariyer planlama yaparak bu şekilde faaliyetlerini sürdürdüğünü ifade ederken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 30 tane çalışan kariyer planlama yapmamış olduklarını ifade etmiştir. İşletmelerden plastik sektörü içerisinde

faaliyet göstermekte olanlarda yer alan 8 tane işletme çalışanın kariyer planlama faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 34 tane işletme çalışanın kariyer planlama faaliyeti yapmamış olduklarını ifade etmiştir. Yapılmış olan analiz neticesinde $p=0,5 > ,425$ olarak bulunmuştur. Elde edilen söz konusu neticeden hareket edildiğinde, iki sektör arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Boya sektörün çalışanların kriz döneminde bile çalışanların kariyer planlamalarına dikkat ettikleri görülmüştür.

Tablo 7. Kriz Dönemi Performans Kriterlerinde Yaşanan Değişime İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	21	21	42	1,568	,690
Plastik	22	19	42	1,568	,690
Toplam	43	40	84	1,568	,690

Araştırmaya katılan işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanların işletmelerin kriz dönemlerinde performans kriterlerinde bir değişiklik gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini tespit edebilmek amacıyla yapılmış olan analiz neticesinde: işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanlarda yer alan 21 tane çalışan tarafından performans değerlendirme konusunda sisteminde bir değişiklik gerçekleştirildiğini ifade edilmekte iken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermek olan işletmelerin içerisinde yer alan 21 tane çalışan tarafından ise performans değerlendirme konusunda hiçbir değişiklik yapılmadığı ifade edilmiştir. Plastik sektörü içerisinde yer alan 22 tane çalışan tarafından performans değerlendirme sisteminde bir değişiklik yapılması yoluna gidildiği ifade edilmekte iken, plastik sektörü içerisinde yer alan 19 tane çalışan tarafından ise performans değerlendirme sisteminde hiçbir değişiklik yapılmadığı ifade edilmiştir. Yapılmış olan analiz neticesinde $p=0,5 < ,690$ olarak bulunmuştur. Elde edilen söz konusu neticeden hareket edildiğinde, iki sektör arasında performans değerlendirme kriterleri açısından anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 8. Krizde Uygulanacak Politikalar İçin Çalışanların Önceden Bilgilendirme Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	19	23	42	1,925	,789
Plastik	18	23	42	1,925	,789
Toplam	37	46	84	1,925	,789

Araştırmaya katılan boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerden krizin meydana geldiği dönemlerde uygulanacak olan politikaların çalışanlara çok daha evvelden haber verilip verilmediği tespit edebilmek amacıyla gerçekleştirilmiş olan analiz neticelerinden hareket edildiğinde: işletmelerden boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanların içinde yer alan 19 tane çalışan tarafından kriz dönemlerinde uygulanacak olan politikaların daha evvelden kendilerine haber verildiği ifade edilmekte iken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 23 tane çalışan tarafından ise kriz dönemlerinde uygulanacak olan politikaların çalışanlara daha evvelden haber verilmediği ifade edilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerin içerisinde yer alan 18 tane çalışan tarafından ise daha evvelden haber verildiği ifade edilmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 23 tane çalışan tarafından ise kriz dönemlerinde uygulanacak olan politikaların çalışanlara daha önceden haber verilmediği

ifade edilmiştir. Yapılmış olan analiz neticesinde $p=0,5 < ,789$ olarak bulunmuştur. Söz konusu neticeden hareket edildiğinde, iki farklı sektör arasında anlamlı bir fark görülememiştir.

Tablo 9. Çalışanlardan Kendi Rızaları İle İşten Ayrılmalarının İstenip İstenmemesine İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	P
Boya	12	30	42	4,521	,320
Plastik	18	24	42	4,521	,320
Toplam	30	54	84	4,521	,320

Araştırmaya katılan boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde kriz yaşanan dönemlerde çalışanlarından kendi istekleriyle işten ayrılmalarını talep edip etmediklerini tespit edebilmek amacıyla gerçekleştirilmiş olan analiz neticesine göre: Boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 12 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 30 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. İşletmelerden plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanların içinde yer alan 18 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 23 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Yapılmış olan analiz neticesinde $p = 0,5 > ,320$ olarak bulunmuştur. Söz konusu neticeden hareket edildiğinde, çalışanlarından işten kendi istekleriyle ayrılmalarının talep edilip edilmediğinin sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve aralarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Boya sektörü içerisinde çalışmakta olan işletme yöneticileri plastik sektörü içerisinde çalışanlardan daha çok kendi istekleri ile işten ayrılmalarını istemiştir.

Tablo 10. Katılımcı Yönetim Uygulamasının Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	22	20	42	,292	,720
Plastik	24	18	42	,292	,720
Toplam	46	38	84	,292	,720

Araştırmaya katılan boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerden kriz dönemlerinde katılımlarına izin verilip verilmediğine bakılmış olup, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 22 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmiş iken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 20 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 24 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 18 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 < ,720$ olarak bulunmuştur. Söz konusu neticeden hareket edildiğinde, katılımcı yönetimin uygulanıp uygulanmadığının sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve aralarında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 11. Kriz Sonrasında İnsan Kaynakları Politikalarının Değişip Değişmediğine İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	22	20	42	3,578	,488
Plastik	28	14	42	3,578	,488
Toplam	50	34	84	3,578	,488

Araştırmaya katılan boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde görev alan 22 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 20 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 27 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 14 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 > ,488$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz neticesinde, işletmelerin kriz neticesinde insan kaynakları politikalarında bir değişiklik yapıp yapılmadığının sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve aralarında anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür.

Tablo 12. Kriz Döneminde Kararların Netliğine İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Toplam	Ki-Kare	p
Boya	11	31	42	1,420	,728
Plastik	14	28	42	1,420	,728
Toplam	25	59	84	1,420	,728

Araştırmaya katılan boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde kriz dönemlerinde karar netliğinin bozulup bozulmadığına bakılmış ve 11 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 31 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev yapmakta olan çalışanlarından 13 tanesi tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 28 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 < ,517$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz neticesinde işletmelerin karar netliğinde bozulma meydana gelip gelmediğinin sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve sektörler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 13. Tasarruf ve Küçülme Yoluna Gidilip Gidilmeyeceğine İlişkin Analiz Sonuçları

	Evet	Hayır	Diğer	Toplam	Ki-Kare	P
Boya	30	12	3	42	,893	,543
Plastik	33	9	2	42	,893	,543
Toplam	63	16	2	84	,893	,543

Sivas Organize Sanayi Bölgesinde boya ve plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerin ileride bir kriz meydana gelirse küçülme ve tasarruf yöntemine başvurup başvurmayacağına tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde: boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 30 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 12 tane yönetici tarafından hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev yapmakta olan 33 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 9 tane çalışan tarafından hayır yanıtı verilmiştir.

Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 < ,543$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz sonucundan hareket edildiğinde, sektörler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

SONUÇ

Küreselleşen dünyada işletmeler varlıklarını devam ettirebilmek için yeni stratejiler geliştirmek zorundadırlar. Küresel sistemde oluşabilecek krizlerden kaçma mümkün değildir. Bu yüzden alınacak tedbirler sayesinde krizlerden en az seviyede etkilenmemin yollarını aramak gerekmektedir. İşletmeler yeni politikalar belirlerken insan faktörünü göz ardı etmemesi gerekmektedir. İnsan kaynağı işletmelerin en önemli girdisi insan faktörü olmuştur. Bu faktör iyi yönetilebilirse işletmeler için büyük avantaj sağlamaktadır. Kriz sürecinde insan kaynaklarının önemi biraz daha artmaktadır. İnsan kaynakları kriz sürecinde çalışanları motive ederek oluşabilecek olumsuzluklardan kurtarabilmektedir.

Yapılan araştırma kapsamında, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olanların içinde yer alan 18 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde yer alan 23 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Yapılmış olan analiz neticesinde $p = 0,5 > ,320$ olarak bulunmuştur. Söz konusu neticeden hareket edildiğinde, çalışanlarından işten kendi istekleriyle ayrılmalarının talep edilip edilmediğinin sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve aralarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Boya sektörü içerisinde çalışmakta olan işletme yöneticileri plastik sektörü içerisinde çalışanlardan daha çok kendi istekleri ile işten ayrılmalarını istemiştir.

Yapılan araştırmanın sonucunda karar verme netliğinde bozulma ifadesine, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev yapmakta olan çalışanlarından 13'ü evet yanıtı vermiş, 28 tane çalışan ise hayır yanıtı verilmiştir. Yapılan analizler neticesinde $p = 0,5 < ,517$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz sonucunda işletmelerin karar netliğinde bozulma meydana gelip gelmediğinin sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve sektörler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Ayrıca işletmelerin kriz neticesinde insan kaynakları politikalarında bir değişiklik yapılıp yapılmadıklarına ilişkin ifadeye plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 27 tane çalışan tarafından evet yanıtı vermiş, plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 14 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 > ,488$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz neticesinde, işletmelerin kriz neticesinde insan kaynakları politikalarında bir değişiklik yapıp yapılmadığının sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve aralarında anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür.

İşletmelerin ileride bir kriz meydana gelirse küçülme ve tasarruf yöntemine başvurup başvurmayacağına tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde: boya sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev alan 30 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 12 tane yönetici tarafından hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev yapmakta olan 33 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 9 tane çalışan tarafından hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 < ,543$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz sonucundan hareket edildiğinde, sektörler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırmaya katılan boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde kriz dönemlerinde karar netliğinin bozulup bozulmadığına bakılmış ve 11 tane çalışan tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 31 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Plastik sektörü içerisinde faaliyet göstermekte olan işletmelerde görev yapmakta olan çalışanlarından 13 tanesi tarafından evet yanıtı verilmekte iken, 28 tane çalışan tarafından ise hayır yanıtı verilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan analiz neticesinde $p = 0,5 < ,517$ olarak bulunmuştur. Söz konusu analiz neticesinde işletmelerin karar netliğinde bozulma meydana gelip gelmediğinin sektörler arasındaki ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve sektörler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Yapılan araştırmanın sonucunda boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde karar netliğinin bozulduğu görülmüştür. Çalışanların kendi rızaları ile işten ayrılmasını istenip istenmediğine bakıldığında ise boya sektöründe faaliyet gösteren firmaların bu istekte bulunduğu görülmüştür. Boya sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kariyer planlaması yaptığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak kriz sürecinde işletmelerde panik havası oluşabilmektedir. Söz konusu durum zaten güç halde olan işletmelerin halini çok daha kötü bir hale getirecektir. Bu yüzden kriz dönemlerinde insan kaynaklarına düşen görev artmaktadır.

KAYNAKÇA

Akgemci, Tahir ve Güleş Kürşat Hasan (2010) *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. Ankara: Gazi Kitapevi

Haşit, Gürkan (2013). "Kriz Kavramı Ve İşletmeler Açısından Kriz Yaratan Faktörler"(ed. Gürkan HAŞİT). *Kriz İletişimi Ve Yönetimi*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları Saray Matbaacılık.

Öncül, Sadık Mehmet, Taraf Hasan Filizöz Berrin (2005). *Sivas Sanayi İşletmeleri ve Kriz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şen, Fatih (2011). *Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerde Kriz Yönetimi Ve Bir Örnek Olay Analizi*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman.

Tüz Vergiliel Melek (1996), *Kriz Döneminde İşletme Yönetimi*. Bursa: Ekim Kitap Evi.

Yavaş, Engin (2014). *İşletmelerin Kriz Dönemlerinde Uyguladıkları İnsan Kaynakları Politikalarının, İşletmelerin Kriz Aşabilirliğine Olan Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı,